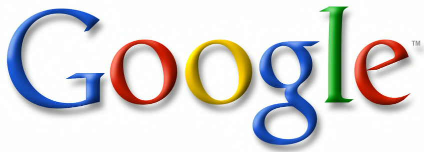
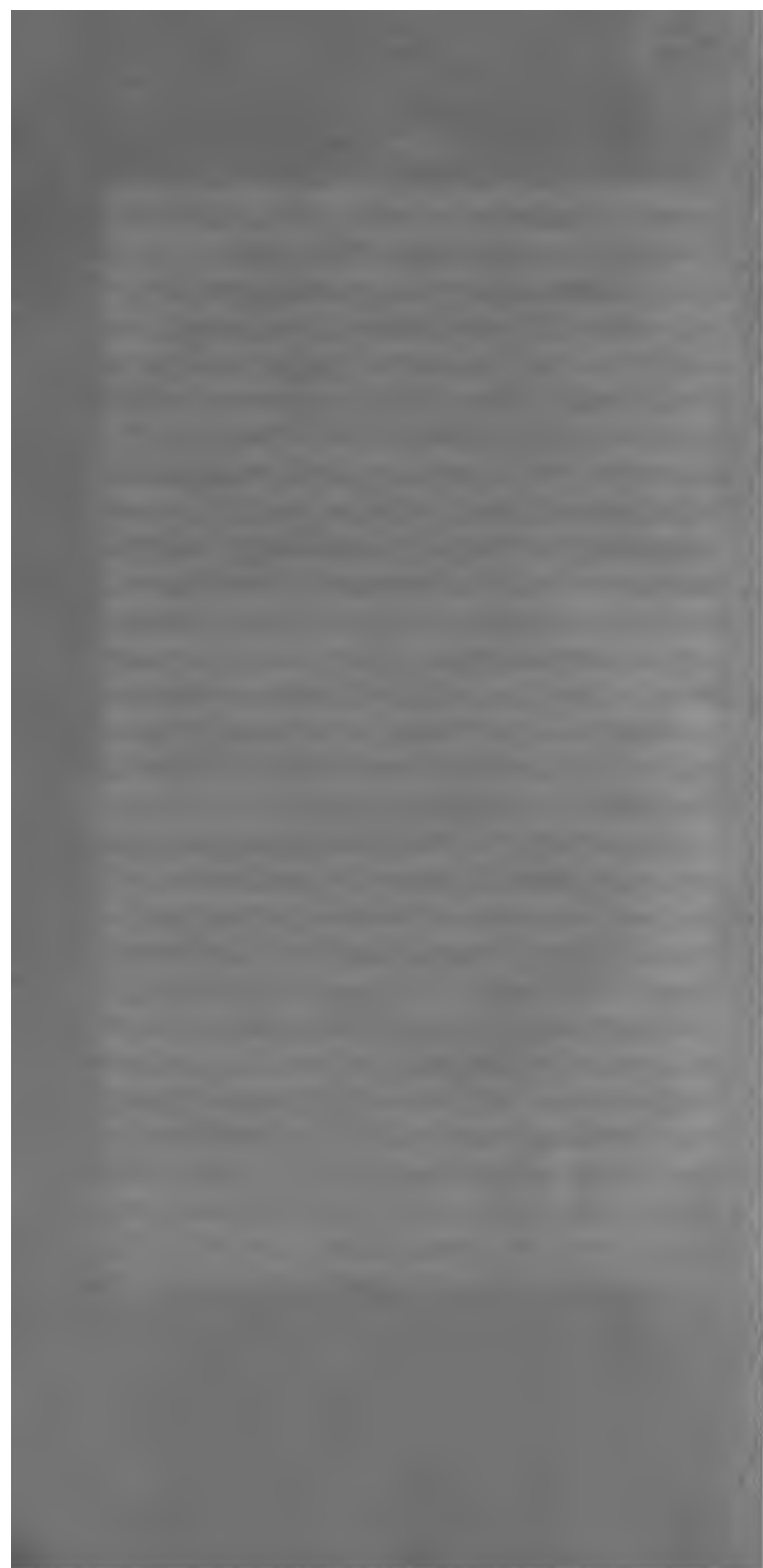

Mensch, mache dich verdient um andrer Wohl ergehen;
Denn was ist götlicher als wen du liebreich bist,
Und mit Vergnügen eilst dem Nächsten beyzustehen,
Den wen er Grossmuth sieht grossmüthig dankbar ist.

GELLERT.

BESCHOUWING

VAN DEN TOESTAND

DER

SURINAAMSCHE PLANTAGIESLAVEN.

EENE OECONOMISCH-GENEESKUNDIGE BIJDRAGE
TOT VERBETERING DESZELVEN.

DOOR

F. A. KUHN, M. D.

Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw.
Chir^{n} en Chef Z.M.Troepen en Hospitalen
te Surinamen mitsgaders Stads Doctor
en Phijsicus aldaar.

Te AMSTERDAM, bij
C. G. SULPKE.
MDCCCXXVIII.

AAN DEN

GEËERDEN LEZER.

Dat eene goede geneeskundige verzorging voor het welzijn eener Maatschappij, en vooral voor eene landbouwende Kolonie als Suriname, *hoogst belangrijk is, zal wel in onze dagen geen betoog behoeven.*

Dat echter eene zoodanige heilzame verzorging in dit gewest in eenen merkelijk verachterden staat verkeert en eene zoo veel mogelijk spoedige voorziening vereischt, is den belanghebbenden tot nog toe niet algemeen genoeg bekend, en naardien de noodige inlichtingen en bescheiden te dien aanzien alleen van een der zaak kundig persoon voldoende kunnen verwacht worden, zoo heb ik, met alle bescheidenheid, gemeend, op grond eener bijna elfjarige ervaring en het gunstig vertrou-

 wen,

wen, waarmede ik mij als Geneesheer in de Kolonie vereerd vinde, als een niet onbevoegd beoordeelaar en, als het ware, uit een zeker gevoel van pligt te mogen en te moeten optreden. Het is echter niet zonder huivering, dat ik daartoe ben overgegaan, dewijl het mij maar al te zeer bewust is, dat een praktiserend Geneeskundige, bij soortgelijke schriften ligtelijk gevaar loopt, om ten aanzien zijner goede bedoelingen kwalijk begrepen of verdacht te worden. Mijne bedoeling is eenig en alleen, om, door deze Bijdrage, de belanghebbenden met den waren staat van genees- en heelkundige verzorging der Plantaadje-Negers nader bekend te maken en tevens om zoo veel mogelijk den slavenstand nuttig te zijn.

Dit Stukje heeft ook daarom eene meerdere uitgebreidheid verkregen dan anders bij eene eenvoudige inlichting zoude noodig geweest zijn. Niet alleen heb ik over de geneeskundige verzorging gesproken, maar ook over die zaken, welke op de gezondheid en het leven der slaven eenen gewigtigen invloed hebben, terwijl het mij niet wel mogelijk was, bij de behandeling van dit onderwerp, het een en ander naar waarheid te schetsen, zonder hier en daar welligt voor dezen en genen wat aanstootelijk te zijn. Ik betuige echter, dat het

in

in geenen deele mijne bedoeling is geweest, wie hij ook zij, door dit mijn geschrift te willen krenken.

Achter deze Bijdrage (welke, mijns oordeels, niet onvoegelijk als eene Bijdrage tot de Geneeskundige Policie der Plantaadje-Negers kan beschouwd worden) vindt men een Extract uit het Koloniaal Geneeskundig Reglement, voor zoo verre de Chirurgijns betreft, zijnde juist dat gedeelte der wet, hetwelk bij de behandeling van Plantaadje-Negers het meeste in aanmerking komt, benevens de Tabel, waarnaar de geleverd wordende medicijnen, zoo door de Plantaadje-Chirurgijns als Apothekers aan Paramaribo moeten berekend worden.

Het vignetje, door de hand van den als teekenaar reeds verdienstelijk bekenden Artillerie-Officier MABÉ uit vriendschap vervaardigd, stelt een met pina gedekt ziekenhuis voor, zoo als men op vele plantaadjen vindt; op den voorgrond ontdekt men eene naar het veld gaande Negerin, met haren zuigeling op den rug gebonden, regts eene bananen-plant, met eenen rijpen vruchttros. Omtrent de verdere bijgevoegde afbeeldingen wordt ter zijner plaatse gesproken.

En hiermede beveel ik deze Bijdrage aan het welwikkend oordeel van een geëerd publiek, vooral

aan dezulken, die in de welvaart dezer Kolonie bijzonder belang ſtellen. Wat taal en voordragt aanbetreffen, verzoek ik toegevendheid. Mijne geëerde lezers gelieven zich met de waarheid van het geſtelde en met de goede bedoeling des Schrijvers te vergenoegen.

Paramaribo,
26 *October* 1827.

IN-

INHOUD.

DE

OVER

OVER DE NEGERS IN HET ALGEMEEN.

Dat de Negers geene oorſpronkelijke bewoners van dit werelddeel, maar uit *Afrika* herwaarts overgebragt, of van de zoodanigen hier geboren zijn, is algemeen bekend. Men moet echter daarbij opmerken, dat, hoezeer de mensch zich onder alle hemelſtreken op den aardbodem laat verplaatſen, daarmede in de gevolgen, altoos eene zekere mate van verbastering ten aanzien van zijnen oorſpronkelijken aard vergezeld gaat. Menſchen en dieren hebben daarin, ondanks eene volmaaktere en verhevener bewerktuiging, iets met het plantenrijk gemeen; de luchtſtreek, bodem en voedſel veranderen den aard van den mensch, na eene lange reeks van jaren, en wij mogen ons ook daarom de Surinaamſche Plantaadje-Negers, waarvan hier alleen de rede zal zijn, niet meer als Afrikaanſche natuurmenſchen voorſtellen, noch daarnaar hunne ligchaamsſterkte en gezondheid beoordeelen; wij zouden alsdan inderdaad zeer ver-

A keer-

keerde denkbeelden daaromtrent doen koesteren. Reeds bij de verhuizing der Negers herwaarts hebben er verscheidene omstandigheden medegewerkt, om eene meer spoedige verandering dan gewoonlijk in hun physiek gestel te weeg te brengen; de hoofdzakelijkste dier omstandigheden willen wij hier niet voorbijgaan, maar dezelve met een enkel woord aanvoeren. In de eerste plaats ligt eene gewigtige oorzaak in de slechte behandeling der Negers ten aanzien van de wijze van vervoer, vooral in de laatste jaren, dat deze menschenhandel, als het ware, ter sluik gedreven werd. Men bezigde daartoe slechts kleine, zeer snel zeilende vaartuigen, die, om hunnen scherp toegesneden bouw, weinig innerlijke ruimte bezaten, en in deze werden de Negers, in een al te groot getal, nog erger dan beesten op elkander geladen, en, uit vrees van nagezet te worden, moesten zij, bij het gezigt van eenig vaartuig, altoos onder het verdek blijven, waardoor de adembare lucht dermate bedorven werd, dat er dagelijks verscheidene in omkwamen; wilde men al des nachts van de duisternis gebruik maken, om de menschen boven op het dek te laten, zoo had de koude en vochtige zeelucht op die naakte schepsels niet minder de schadelijkste gevolgen voor leven en gezondheid; een groot gedeelte van de weerbare mannen lag daarbij bestendig in ijzeren kluisters, en werd, uit vrees voor overmeestering van schip en equipagie, hoogst zeldzaam en slechts bij kleine gedeelten in de vrije lucht gebragt. In de tweede plaats was spijs

en

en drank niet alleen in de meeste gevallen flecht, maar ook, uit gebrek aan ruimte, zeer fchaars voorhanden, en iedere tegenfpoed in de reize maakte de portiën met den dag kleiner, en velen kwamen, uit gebrek aan het hoogst noodige, om het leven. De Schrijver herinnert zich, uit vroegeren tijd, gehoord te hebben van eene Carga, van welke van een getal van twee honderd en twintig hoofden, in den korten tijd van weinige dagen, negen en zeventig, uit gebrek aan versch water, door het gebruik van zeewater ftierven. In de derde plaats waren vrouwen en aankomende meisjes, ja zelfs kinderen, aan de vuilfte dierlijke driften van een' hoop zedelooze en niet zelden met befmettelijke ziekten behebte matrozen prijs; men voege daarbij het verdriet, dat velen over hun onbekend lot gevoelden; een gevoel, meestal met het denkbeeld vergezeld, van hier of elders ter dood te zullen worden gebragt; niemand zal het dus vreemd voorkomen, dat onder zoodanige omftandigheden een groot gedeelte bij de aankomst hier te lande in den ellendigften toeftand verkeerde, en dat van velen de gezondheid en fterkte voor den volgenden nog overigen leeftijd geheel ondermijnd en voor altijd gekrenkt was geworden; eindelijk, hoezeer dan ook het juk, dat hun opgelegd werd, dragelijk mogt worden geacht, zoo moesten de opgenoemde omftandigheden, gevoegd bij verandering van lucht, voedfel en dwangarbeid, merkelijk tot eenen zekeren graad van phyfieke verbastering bijdragen. De kinderen hebben

 zich

zich meestal hieraan het beste kunnen gewennen, en van hen ſtammen de gezondſte en ſterkſte Negers in de Kolonie af. De Negers, die hier geboren worden, (de Kreolen-Negers) zijn, over het algemeen, minder ſterk, minder zwart van kleur; velen hebben, door uitzetting der beenderen van den voet, eenen ſlechten gang. Bij een aantal Negerinnen is de doorſnede van het bekken kleiner, dan men bij de oorſpronkelijke Afrikaanſche Negerinnen waarneemt, en van daar zijn zware verlosſingen bij kramenden, zoo als uit andere oorzaken meer, hier niet zeldzaam; over het geheel genomen, zijn de Negers van beide ſekſen tot ziekten zeer voorbereid.

Na deze eigenlijk meer toevallige en buitengewone oorzaken tot eene verandering in den aard en geſteldheid der Negers, gaan wij tot die oorzaken over, welke als gewigtige en voortdurende inwerkingen, het ligchaam, de gezondheid en het leven wijzigen, als: de dampkringslucht, ſpijs en drank, kleeding, huisvesting, arbeid, uitſpanning en ligchamelijke kastijding. Wij zullen dezelve op elkander laten volgen.

DE LUCHTGESTELDHEID.

Het luchtgeſtel te *Suriname* is, zoo als bekend is, heet en vochtig; de aangeſlikte ſtrook lands, die wij

wij van *Guiana* bewonen, is, bij eene lengte van 60 uren, naauwelijks 20 uren diep; de geheele lengte wordt door den *Atlantus* bespoeld, en de van daar naar ons waaijende winden, die, met uitzondering van den landwind, des nachts, en nu en dan over dag, meestal van het zuid-oosten door het oosten tot het noord-westen afwisselen, brengen ons eene aanzienlijke massa water aan. In het vorige jaar was de temperatuur, volgens naauwkeurige waarnemingen, op het warmste van den dag, 95° en het laagste 86°, de drukking van den dampkring 29°, de massa gevallen water bedroeg 2,491 lijnen of 17 voeten, 3 duimen, 7 lijnen, en dat der verdamping 359½ lijnen Rijnl. De Hygrometer teekende, bij uitzondering van eenige dagen, altoos een of meerdere graden vocht; alleen in September kwam dezelve op droogte, en het hoogste standpunt daarvan was 16 graden.

De nachtlucht, en vooral tusschen 3 en 5 uren in den morgen, is voor dit gewest al zeer koud, ofschoon de Thermometer nimmer onder 66°. *Fahr.* daalt; naardien de temperatuur bij dag, in weinige minuten, verscheidene graden kan afwisselen, zoo zal men genoeg bevroeden, welke invloed daardoor op het ligchaam kan te weeg gebragt worden. Desniettegenstaande maakt de gewoonte en eene gepaste leefwijze, dat men hier gezond, en zelfs gezonder dan in eenige streken van *Nederland*, leeft.

HET VOEDSEL.

Het voedsel, door deszelfs invloed op het ligchaam en de gezondheid zoo belangrijk, bestaat voor de Negers in taaije en zwaar te verteren meelachtige vruchten of wortels, als daar zijn: 1°. de bananen, 2°. tayers, 3°. jams, 4°. naps, 5°. cassave, 6°. batates en rijst, voorts in verschen, gerookten en gezouten visch, veel zout en piment; hun gewone drank is water. Van de opgenoemde vruchten staan de bananen bovenaan, dit is het hoofdvoedsel voor den Plantaadje-Neger; hij bemint dezelve boven al het andere, en men kan wel zeggen, dat hier te lande de bananen den Neger van de geboorte tot aan het graf voeden; het is zijn eerste en laatste. Van de bananen zijn in deze Kolonie, met uitzondering van eenige kleine afwijkingen, twee soorten bekend, de *Musa paradisiaca* en de *Musa sapius*; de eerste is eigenlijk de bedoelde, de tweede is meer eene dessertvrucht (*Bacova*). De bananenstoelen dragen, na geplant te zijn, in negen maanden rijpe vruchten; de stoel draagt slechts eenmaal vrucht. Goede vette landen brengen de beste soort, en een middelmatige bos of vruchttros weegt niet minder dan 15 Nederlandsche ponden en bevat somtijds honderd en meer

en-

enkele vruchten; men heeft bosſen, die 20, 30, ja tot 40 pond Nederl. wegen. De bos verliest, bij het gebruik, nagenoeg de helft aan ſtronk en ſchil. De boomrijpe bananen worden, van de ſchil ontdaan zijnde, naar de lengte in riemen, ter dikte van een guldenſtuk, geſneden en gedroogd, daarna ſtampen en ziften zij dezelve, en vervaardigen alzoo het bij hen onder den naam van *Gongotee* bekende meel; van dit meel vervaardigen zij pap voor kinderen en zieken; meer droog of dik gekookt, nuttigen zij het ook in de ſoep; de vrucht, aan het vuur geroosterd, wordt uit de hand in plaats van brood gebruikt; gekookt en met eenen vier voet langen ſtamper in eenen houten vijzel tot een taai ſtopverſaardig deeg te zamen geſtampt, is het zijne geliefkoosde *tom tom*, welke hij dan broksgewijze als meelknoedels in de *blaf* (ſoep) gebruikt. De aangenaamſte en meest gewone ſpijs voor de Negers is eene potaadje, die zij, als boven, *blaf* noemen, gekookt uit visch en geſneden bananen, dat is, liefst uit gezouten visch, namelijk, bakkeljaauw, makreel of haring; zal het iets extra lekkers zijn, dan gebruiken zij daarbij gaarne eene portie oude pekel uit een haringvat, met een ſtukje zout vleesch en ſpek, en voorts ſterk met Spaanſche peper aangezet. Zout en peper behooren tot de gewigtigſte behoeften van de Negers, en hoe zouden ook de ſoms ongeloofelijke menigte van taaije ſpijzen, die met eene zekere gulzigheid genomen worden, verteren, indien daartoe niet het zout en veel

peper dienden. De Neger is, overigens, niet kiesch; hij verteert, met graagte, niet zelden visch, vleesch of ſpek, waaraan reeds een merkelijke graad van bederf aanwezig is; de gewone drank is water; wanneer zij het hebben kunnen, drinken zij gaarne 's morgens *ſwitie watra*, dat is, heet water, met *likka* of *melasſie* zoet gemaakt; velen beminnen den ſterken drank, en hun liefſte is *dram*, een drank, welke van het ſchuim en andere uitwerpſels van het ſuikerſap gedistilleerd wordt, ſoms zoo ſterk, maar ſlechter dan verſche rum.

De gezoute visch, die aan de Plantaadje-Negers wordt uitgedeeld, beſtaat in bakkeljaauw, makreel of haring, waarvan de eerſte bovenaan ſtaat; de bakkeljaauw, die ons door de Amerikanen wordt toegevoerd, beſtaat uit eene mengeling van *hake*, *bulock* en *hadock*, zoo als de Amerikanen die noemen: de laatſte is onze ſchelvisch en de twee eerſten zijn eene ſoort van visch, welke tusſchen de eigenlijke kabeljaauw en den ſchelvisch moet gerangſchikt worden; zij vangen die op de banken aan de westkust van *Noord-Amerika*, ſpouwen dezelve open, na van de koppen ontdaan te zijn, en zouten ze ſterk; daarna tot eenen zekeren graad gedroogd zijnde, kuipen zij die vischſoorten onder elkander in vaten van 5 à 700 ponden Nederl., die zij ons dan onder den naam van bakkeljaauw verkoopen; het half pond komt den planter thans op 10 centen te ſtaan.

De ware bakkeljaauw wordt in den handel niet naar *Suriname* gebragt; hij is, wat de Amerikanen

en

en Engelschen *codfish* noemen; het zijn kabeljaauwen, welke, op de banken van *Terre Neuve* gevangen, minder gezouten en sterker gedroogd worden; het is een voedzamer en gezonder voedsel dan de gewone bakkeljaauw; het half pond Nederl. zoude hier op circa 20 centen komen te staan. De haring en makreel is grooter en van veel minder kwaliteit dan onze haring, komt echter, als voedsel, daarmede veel overeen. Wanneer nu de Plantaadje-Neger genoegzaam van bananen voorzien is, en daarbij visch heeft, dan is hij, ondanks het eene zware spijze is, uit gewoonte, daarbij zeer gezond en welvarende; wordt hij echter daarvan niet genoegzaam voorzien, dan vindt hij zich gedrongen tot andere hem minder gewone voedsels over te gaan; hij verliest kracht en tevredenheid, en begint te lijden. Het zij met leedwezen gezegd, dat in *Suriname* de voeding der Plantaadje-Negers niet algemeen in die orde is, als zulks misschien bij goede voorzorgen mogelijk zou zijn; dan terwijl op eenige plantaadjen de Negers overvloed hebben, is op andere soms niet alleen schraalte, maar, als het ware, gebrek. De hoofdredenen daarvan zijn, dat de bananen niet op alle plantaadjen aangebragt kunnen worden; de plant verdraagt geene zeelucht, en de wind slaat dezelve spoedig neder; dien ten gevolge hebben de staten, aan de kust gelegen, geene bananen. De suikerstaten zijn hier en daar wel voorzien; bij velen is echter mede niet voor het aantal genoegzaam voorhanden; het zijn de koffijplantaadjen, die eigen-

lijk de meeste bananen kweeken, en deze voorzien die ſtaten, die ze in het geheel of ten deele niet hebben. Men heeft nu ſedert weinige jaren meer werk van de planting gemaakt, doch kunnen de beste voorzorgen niet verhoeden, dat nu en dan eene groote ſchaarschheid heerscht; te veel droogte in Januarij, Februarij en Maart veroorzaakt gebrek, daarmede gaan vele en ſoms ſterke winden vergezeld, die de broze plant met derzelver vruchttros, bij duizenden, in weinige uren, op den grond werpt. De wet bepaalt, dat ieder werkvatbare Neger en Negerin twee bosſen per week zal ontvangen; op ſtaten, die genoegzaam bananen hebben, vindt geene uitdeeling plaats; het is daar aan de Negers vrijgelaten, om naar hunne behoeften te kappen; daar, waar gekocht moet worden, ontvangt de Neger volſtrekt niet meer dan zijne twee bosſen, en deze kunnen in deugd en hoeveelheid zoodanig verſchillen, dat de twee bosſen nog niet voor één goede kunnen gerekend worden; hier is dus eene groote onevenredigheid: de eene kapt en gebruikt de beste bananen versch, zoo veel als hij noodig heeft, de ander krijgt die eerst na eenige dagen gekapt te zijn, ſoms reeds overrijp. Wanneer nu het ongeluk wil, dat door ongunſtige ſaizoenen de bananen ſchaarsch worden, dan houden de leveringen op, en dan kunnen de plantaadjen zonder bananen zien, hoe zij te regt komen. De voorraad van ander voedſel is veelal te gering, om het langer dan eenige dagen uit te houden; hierop volgt dan, dat men van de

Ne-

Negers geen behoorlijk werk meer kan vorderen, maar hun de vrijheid dient te laten, om kost te zoeken, waar zij die kunnen vinden; zij trachten dan door visch te vangen, krabben te zoeken, boschvruchten en groenten te eten, den honger te stillen; veelal gaat daarmede ook nog eene andere behoefte vergezeld, namelijk, gebrek aan goed drinkwater; want alle plantaadjen in de benedenlanden worden door zee- of brak water bespoeld; de regenbakken zijn op de meeste plantaadjen, waar men dezelve vindt, veel te klein, om bij eene aanhoudende droogte de geheele slavenmagt te voorzien; de Negers graven aan de laagste plaatsen gaten in den grond en gebruiken het water, hetwelk daarin te zamen zakt; maar als de droogte aanhoudt, gaat ook daar het water weg, en zij zijn gedrongen, de meer moerassige plaatsen in de bosschen op te zoeken, waardoor dan ook nog, bij het gebrek aan eten, een voor de gezondheid allerschadelijkst water gedronken wordt.

De uitdeeling van bakkeljaauw en haring of makreel geschiedt, op goede suikerstaten, alle twee of drie maanden; het maximum kan per hoofd geen ⅛ oude pond daags bedragen, op vele, vooral koffijplantaadjen wordt maar tweemaal per jaar uitdeeling gedaan; op andere weder slechts eens en op verscheidenen in het geheel niet; zelfs aan zout ontbreekt het op sommige plantaadjen.

DE

DE KLEEDING.

Uit den aard van het luchtgeſtel, is de behoefte aan kleedingſtukken niet groot; het is echter voor de gezondheid van den Neger, die reeds bij eene temperatuur beneden 70° *Fahrenheit* klappertandt, van belang, tegen den regen en de koude nachtlucht gedekt te zijn; bij goede financiële omſtandigheid ontvangt ieder Neger, volgens de wet, jaarlijks 10 à 14 ellen *Osnabrugsch* linnen, een Vriesche duffel, een boeſeroentje, acht ellen Vriesch bont, zeven ellen Salempoers en een' hoed; de Bastiaans (zwarte-officieren) ontvangen daarenboven een' waakrok, en ſoms van het opgenoemde wat meer; de Negerinnen krijgen boven het opgenoemde eenige ellen gebloemd katoen; voorts worden bij die gelegenheid ook andere behoeften uitgedeeld, als: mesſen, ſcharen, naalden, garen, vischhoeken, ſpiegeltjes, tonteldoozen, kammen, enz.; bij goede, ſpaarzame Negers is daarmede volkomen in de behoefte voorzien; maar zij hebben te veel vrijheid, en een aantal liederlijke voorwerpen hebben reeds in de eerſte 24 uren daarvan een gedeelte tegen drank of andere, hun ſchadelijke, artikelen ver-

verkwanſeld. De Negers mogen zich niet op alle plantaadjen in eene jaarlijkſche uitdeeling verheugen; ſommigen krijgen in twee of drie jaren geen ſtuk, dat naar kleeding gelijkt.

DE WONINGEN.

De negerhuizen zijn op vele plantaadjen ſlecht, op eenige zijn wel de gebouwen van planken, maar op vele andere van pina, dat is, uit de ſchors van zekere in het wild groeijende palmboomen, bij LINNÆUS onder den naam van *Areca Catechu* bekend, en met de takken en bladen van dien boom overdekt. De Negers bouwen, met behulp van de plantaadje-timmerlieden, zelven een zoodanig verblijf, meestal in blokken van honderd en meer voeten lang en veertien à zestien breed, verdeeld in afzonderlijke verblijven van twaalf voeten of daaromtrent; de ſtandplaats is niet altoos gunſtig gekozen, velen ſtaan op eenen lagen, vochtigen bodem, de vloer is de bloote aarde, en de zoldering eenige ſtukken oude planken of pinaſchors; ieder behelpt zich daarmede, zoo goed als hij het weet op te ſchommelen; jaarlijks wordt een dag gegeven, om defecten, zoo veel mogelijk, te repareren. Het is niet te ontkennen, dat

dat een pinahuis, zoo lang het nieuw is, goed digt en doelmatig kan zijn, maar wat duurt lang in deze gewesten? althans geene pinahut. Spoedig krijgt de koude nachtlucht door de reten toegang, en wanneer lage en onder water ſtaande landen of akkers, boven den wind van een zoodanig gebouw liggen, dan is de ſtand nog veel ongezonder; daar, waar de negerhuizen op eenen verheven zandigen bodem en van planken goed gebouwd en met cingels gedekt zijn, met inachtneming van den windſtreek, daar zal men bevinden, dat de negers veel gezonder zijn dan in de ſlechte pinahutten.

DE ARBEID.

De werkzaamheden der Negers, voor zoo verre die eenen regtſtreekſchen invloed op de gezondheid hebben, bepalen zich in den tijd van duur en in den aard van arbeid zelven; beide zijn in de Kolonie zeer onderſcheiden naar den aard van het produkt.

De Negers op katoenplantaadjen, b. v., werken zelden boven de acht uren in de vier en twintig; die op koffijplantaadjen mede zeven of acht, echter in den oogst, bij goede plukken, tot veertien en vijftien uren; op ſuikerſtaten met water of beestewerken wordt, buiten de maling, negen of tien uren in vier

de vier en twintig, en gedurende de maling wordt door een gedeelte der ſlavenmagt zestien of zeventien uren in de vier en twintig gearbeid; zoo dat op koffij- dikwijls een gedeelte en op ſuikerplantaadjen eenige dagen in de maand de geheele nachtrust wordt opgeofferd. De Negers op houtgronden arbeiden het minſte van allen; gewoonlijk hebben zij hunne taak reeds Donderdag-middag afgedaan, en zij kunnen de andere dagen tot Maandag, voor hun eigen gebruik, naar goedvinden, beſteden; hun arbeid is daarbij van dien aard, dat dezelve meest in de ſchaduw kan verrigt worden; waardoor hun de hitte van de zon niet zeer hindert; niets put den mensch in een heet gewest meer uit, dan na den arbeid des daags geene nachtrust te genieten; zelfs bij den ledigganger is de opoffering van nachtrust niet zonder kwade gevolgen voor zijne gezondheid; hoe veel te meer dan voor iemand, die met handenarbeid het grootſte gedeelte van den dag heeft doorgebragt; alle plantaadjen, waar de negermagten niet ſterk genoeg zijn, om den nachtarbeid met tusſchenruimten van drie of vier nachten te verdeelen, daar verzwakt de magt buitengemeen en wel zoodanig, dat de duidelijkſte kenmerken zich daarvan op het eerst gezigt voordoen. De nachtrust is het behoud der Negers; de dagelijkſche ondervinding bevestigt die waarheid meer en meer, een paar voorbeelden mogen hier tot ſtaving dienen: de ſuikerplantaadje *de Reſolutie*, welke in den omtrek van *de Suriname* ligt, heeft van het begin harer aanlegging een ſtoomwerktuig, en daar wordt nimmer eeni-

ge-

ge nachtarbeid verrigt, de negermagt is er niet alleen gezond, maar heeft, na aftrek der overledenen, in eenige jaren zes à zeven en twintig koppen aan gewonnen, terwijl alle andere plantaadjemagten in den regel afnemen; de kleine plantaadje *la Paix*, in *Boven-Commewijne*, had vroeger een molenwerk, hetwelk door ezels gedreven werd; de Negers waren verdrietig en, als het ware, altoos ontevreden, menschen en beesten werden telkens ongezond en stierven; kortom, alles ging den kreeftengang; sedert deze plantaadje van een stoomwerktuig voorzien is geworden, is alles van gedaante veranderd; de Negers zijn tevreden, zij zijn gezond en welvarende en thans reeds, in plaats van jaarlijks door sterfte te verminderen, aanwinnende; even zoo op alle andere suikerstaten, waar stoomwerktuigen zijn, is het goede effekt blijkbaar, hetgeen dus alleen aan het genot van nachtrust is toe te schrijven.

A. Wat nu den aard van arbeid in het bijzonder betreft, zoo is aan te merken, dat het delven of graven van kanalen hier te lande voor den zwaarsten arbeid gehouden wordt: het merk voor één' Neger is, in zwaar land, 500 kubiekvoeten per dag; in week, zacht land 6 à 700; sommigen vorderen 1000 voet; daar echter, in zekere mate, het geheele ligchaam daarbij in beweging moet gebragt worden, zoo kan de aard van het werk, zoo het niet te aanhoudend geschiedt, niet als ongezond worden beschouwd.

B. Het omslaan van den grond geschiedt niet met spa-

ſpaden, gelijk bij ons, maar met een werktuig, dat men hier *tjap* noemt; zal de grond goed worden bewerkt, zoo moet het werktuig met kracht in de aarde geſlagen worden en veroorzaakt daardoor, vooral als het wat droog en de grond hard is, eene ſterke dreuning in de borst, bijzonder bij de vrouwen (beide ſekſen verrigten dien arbeid), en geeft alzoo aanleiding tot borstziekten.

C. Het ſtampen van de koffij, dat is, wanneer zij van den bast ontdaan wordt, geſchiedt gewoonlijk in eene digt gemaakte loods; de ſtof, die daarvan opſtijgt, is geweldig, en veroorzaakt, door derzelver werktuigelijken prikkel, longziekten, en zulks te meer, dewijl de Negers de gewoonte hebben, om, na gedaan werk, waarbij zij duchtig zweeten, in het water te gaan en zich af te wasſchen. Die ſpoedige afwisſeling van temperatuur kan niet ieder verdragen, doordien het niet tot de dagelijkſche gewoonte van het geheele jaar behoort.

D. Het kloppen van het katoen veroorzaakt veel ſtof en er worden veel fijne deelen ingeademd, die den grond tot aamborſtigheid leggen.

E. Het malen van hetzelve geſchiedt op kleine molens, die, als ſlijpwielen, met den voet getrapt of gedreven worden; deze arbeid maakt den Neger ſtijf.

F. Het dragen op het hoofd. De Negers dragen alles op het hoofd en eenige kunnen onbegrijpelijk zware lasten torſchen; velen echter verzenken zich in het kruis bij geenen genoegzamen voorzorg, als zij den last nederzetten of afwerpen.

G. Het afslaan van gras en onkruid verrigt de Neger door middel van eenen houwer, en hij heeft daarin eene vaardigheid, die hem geen Europeaan zoude kunnen nadoen; het gras nemen zij ook zoo digt aan den grond weg, als ware het met eene zeisfen gemaaid; maar het ligchaam wordt daarbij in de ongemakkelijkste positie voor de uitoefening van de krachten gebragt, die op den duur almede de borst en den arm beleedigen.

H. Buiten het gemis van de nachtrust, is het verblijf in den molen niet zonder invloed op de gezondheid, naardien dezelve altoos aan twee, zoo niet aan drie zijden open is, en bijgevolg, door den vrijen toegang van de vochtige en koude nachtlucht, vooral op naakte ligchamen, niet gunstig kan werken, maar tot die ongesteldheden aanleiding moet geven, welke als gevolgen van eene onderdrukte transpiratie zijn aan te merken.

I. Het steken van het suikerriet tusschen de rollers, is een aanhoudende arbeid, zoo lang de molen gaande is; een werk, waarbij voorzigtigheid gebruikt moet worden; het in stukken van 3 à 4 voet lengte gekapte riet, moet, uitgeperst zullende worden, tusschen ijzeren rollers (ook trommels genaamd) gestoken worden; de vertikale stand van die rollers vereischt, dat daarmede altoos ten minste twee, somtijds echter drie of vier personen bezig zijn, twee aan de eene zijde, die het riet eerst bij den roller 1 en 2 in steken, en twee aan de andere zijde, die het eenmaal gepasseerde riet door 2 en 3 te-

terug voeren. Het is den Negers verboden, om bij het verrigten van dien arbeid van boven gekleed te zijn; wanneer zij nu daaraan niet gehoorzamen, en daarbij nog wel verscheurde kleederen aanhebben, dan loopen zij, bijzonder des nachts, het grootste gedeelte gevaar, om, slaperig zijnde, of door andere onoplettendheid, dat een gedeelte van de kleedingstukken aan het riet blijft hangen, en dat hunne ledematen alzoo, vooral bij snellen gang, daardoor, eer zij het verhoeden kunnen, tusschen de rollers geraken en deerlijk verpletterd worden. Den Schrijver zijn somtijds in één jaar drie tot vier gevallen voorgekomen, waarbij eene of beide voorarmen moesten geamputeerd worden, dat nog is, ingeval de molen terstond wordt opgehouden; wanneer echter de molen niet oogenblikkelijk gestopt wordt, dan heeft men voorbeelden, dat het geheele ligchaam, op het cranium na, er is doorgegaan.

K. Het koken van het suikerriet-sap tot de kristallisatie, geschiedt alleen door Negers, die bepaaldelijk tot dat werk gebezigd worden en daarin bekwaam zijn, Suikerkokers; ook daarbij wordt vooral in den nacht omzigtigheid vereischt, uit hoofde, dat het ketelwerk soms zeer diep hangt en, zoo als men zegt, eene lage batterij heeft; de glibberigheid van de stroop kan veroorzaken, dat de kokers, bij het schuimen, de balans verliezen, of uitglijden, en in een' der ketels vallen. De gevolgen hangen dan af van den graad van hitte, waarin de suiker is; het kan dus zonder merkelijke gevolgen afloopen, maar

het kan ook gebeuren, dat de Neger dadelijk verbrand is; zoo als mij daarvan een paar voorbeelden bekend zijn.

L. Het roeijen der vaartuigen is in dit gewest een vermoeijende arbeid. *Suriname* is, als het ware, in alle rigtingen met rivieren en kanalen doorfneden, en offchoon daardoor aan eene zijde gedeeltelijk de rust gewaarborgd wordt, zoo heeft het desniettegenftaande ook zijne hindernisfen, vooral in het reizen. Men kan buiten den kleinen omvang van *Paramaribo*, met uitzondering van het niet druk bezocht wordende *Para*, nergens heen, of het moet te water gefchieden, en het zal niet te ruim genomen zijn, als men aanneemt, dat het veertigfte gedeelte der werkbare handen, jaar in jaar uit, tot het transport gebezigd wordt. Geen volk kan het vooral met den bovenlandfchen Neger in het roeijen uithouden, en gewoonlijk roeijen zij uur op uur, met kleine tusfchenpozen, zonder de riemen uit te leggen, niet alleen een getij, dat is zes à zeven uren, maar dikwijls veel langer aan elkander, zoo wel met als tegen ftroom.

M. De bewerking van het hout, namelijk, het vellen van boomen, kanten tot balken, zagen van planken en flijten van dakfingels, is in dit gewest een zware arbeid; maar aangezien de merken daarvan niet groot zijn en de meeste arbeid in de fchaduw gefchiedt, zoo heeft die arbeid, bij eene doorgaans goede voeding, eenen meer heilzamen dan wel fchadelijken invloed op het ligchaam; de Negers van de

hout-

houtgronden onderſcheiden zich ook door ſterkere ſpierkracht en vrijere houding van de overige Neger-bevolking.

UITSPANNINGEN.

Onder hunne vermaken komt alleen hier het danſen in aanmerking; de Negers vinden daarin een buitengemeen behagen en zijn, als het ware, daarin onvermoeid. Op de maat van eene negertrom (*banja*), gevoegd bij het handgeklap en gerammel van daartoe vervaardigde ſpeeltuigen, vooral ſnoeren uit de ſchalen van de kern der *Cerbera ahovai*, LINN., bij hen *jurrie jurrie*, wordt het ligchaam, op de wonderlijkſte wijze, in wendingen en draaijingen bewogen, alle deelen van het ligchaam nemen daaraan deel, en ik zoude den dans bij de Negers eer nuttig dan ſchadelijk voor de gezondheid kunnen achten, indien niet een groot gedeelte daarin al te overdreven te werk ging, waardoor eene overmatige verhitting ontſtaat, die, bij ſpoedige verkoeling, hun alle zoodanige ongeſteldheden op den hals haalt, als na onderdrukte uitwaſeming gewoonlijk ontſtaan.

Onder de zaken, die hun verder aangenaam zijn, is de tabak niet te vergeten. Voor een groot ge-

deelte is de tabak eene der eerste behoeften, en beide sekssen beminnen dezelve in groote mate, zoodanig, dat zij liever een maal minder eten dan dat zij de pijp missen zouden. De Neger verduurt daarbij honger en kommer en de tabak heeft alzoo eenen grooten invloed op hun gemoed; op goede plantaadjen, waar alles in orde kan plaats vinden, wordt alle vier of zes maanden daarvan met de noodige pijpen uitdeeling gedaan.

LIGCHAMELIJKE STRAFFEN.

De strafoefeningen, bij de Negers in gebruik, bestaan voor huishoudelijke misdrijven in zweepslagen en voor grootere wanbedrijven in spaansche bokken, zijnde eene geeseling met tamarindetakken of teenen op de *posteriora*; de eerste zoo wel als de laatste worden aan beide kunne toegediend; de zweepslagen worden om het dikke der dijen gegeven. Alle ligchamelijke kastijding, van welken aard ook, kunnen nimmer eene gunstige strekking voor de gezondheid hebben, maar veel meer zullen dezelve naar den aard van de gestrengheid en naar de onevenredigheid van den ligchamelijken toestand van het voorwerp, verscheidene ongesteldheden ten gevolge kunnen hebben.

Stren

Strenge zweepſlagen verwonden, en zonder gepaste behandeling ontſtaan zeren; nog erger is zulks bij den ſpaanſchen bok. Gaat de ſtraf buiten zekere grenzen, dan kunnen gezondheid en leven daaronder lijden.

DE VOORTTELING.

De voortteling is bij de Plantaadje-Negers gering en in geene evenredigheid met de ſterfte; men kan aannemen, dat, zonder bijkomende ongelukkige gebeurtenisſen van heerſchende ziekten, jaarlijks 2½ à 3 pCt. vermindering plaats vindt, wel te verſtaan op de geheele masſa; dan er zijn eenige weinige ſtaten, waar niet alleen de geboorte de ſterfte dekt, maar dikwijls zelf te boven komt, echter mogen zich niet vele eigenaren daarin verheugen. Sedert de afſchaffing van den ſlavenhandel is het onderwerp van de weinige voortteling der Plantaadje-Negers al dikwijls in overdenking gebragt, en vrij algemeen was men van gevoelen, dat de oorzaken daarvan op rekening van mishandeling en zwaren arbeid moesten geſteld worden. Bij velen, die geene gelegenheid hadden de zaken van naderbij te leeren kennen of anderzins genoegzaam te worden ingelicht, is dat gevoelen nog heerſchende; het is niet te ont-

kennen, dat, hoe dragelijk voor velen de arbeid op eenige plantaadjen moge geacht worden, er weder andere zijn, die eenen al te zwaren en boven de krachten gaanden arbeid verrigten, welke eenen ongunstigen invloed op de gezondheid en natuurlijk op de voortplanting moet hebben; maar wat mishandelingen aanbelangt, zoo kan men, de waarheid hulde doende, verzekeren, dat dezelve veel minder plaats grijpen dan men zich in het algemeen wel voorstelt, en althans in onze dagen kunnen dezelve niet meer als gewigtige oorzaken, die de propagatie beletten, in aanmerking komen; wanneer men met eenige zaakkennis onderzoekt, zal men al spoedig bevinden, dat er nadere meer afdoende oorzaken gevonden worden; men dient bij eene zoodanige opsporing zich twee hoofdpunten ter ontwikkeling voor te stellen, als eerstelijk: welke de ware reden zijn, dat de Plantaadje-Negers zoo weinig voorttelen, en ten tweede, waardoor in den regel zoo vele kinderen kort na de geboorte sterven. In deze twee omstandigheden ligt de meer af- dan toenemende staat der Plantaadje-Negers.

Laat ons eens beproeven, eenige nadere en, zoo veel mogelijk, voldoende inlichting op het eerste der boven voorgestelde hoofdpunten te geven, alvorens wij tot de behandeling van het tweede overgaan. Men kan, naar mijn gevoelen, de oorzaken gevoegelijk in algemeene en bijzondere verdeelen; de algemeene bevatten de zoodanige, welke volstrekte gevolgen der omstandigheden zijn; de bijzondere zijn

die,

die, welke ſpeciaal van den man of wel van de vrouw uitgaan. Tot de eerſte of algemeene behooren, in de eerſte plaats, de voorbereidende oorzaken, die uit de doorgaans ſlechte behandeling der Negers op hunne reize herwaarts zijn ontſtaan; want van de velen, die altoos zwakkelijk en ziekelijk bleven, mogt men niet zeggen *fortes creantur fortibus*.

In de tweede plaats is eene der gewigtigſte oorzaken ontſtaan, doordien men vroeger, door toevoer van de kust van *Afrika*, als het ware, dagelijks het verlorene konde aanvullen, en men geen ander belang kende dan dadelijk werkzame handen te hebben, waartoe men veel liever een' Neger dan eene Negerin verkoos. Uit deze algemeene keuze moest natuurlijk eene groote onevenredigheid in de ſekſen ontſtaan, eene onevenredigheid, die, tot heden toe, op vele plantaadjen nog beſtaat.

In de derde plaats, hebben de Negers geen denkbeeld van het huwelijk, en kunnen zulks, uit den aard van hunne weinige kundigheden, ook niet hebben, waaruit volgt, dat bij hen geen vast verband van huisſelijke zamenleving beſtaat. Er zijn, wel is waar, vele Negers en Negerinnen, die zeer kuisch en huisſelijk met elkander leven, ja hun geheel leven door bij elkander blijven en verſcheidene kinderen verwekken; een groot gedeelte echter leeft daaromtrent geheel vrij en naar onderling goedvinden, van welke vrije gewoonte eene onzedelijke leefwijze het gevolg moet zijn, die de voortteling zeer hinderlijk is.

In de vierde plaats hebben de Europeanen zich zeer veel met de gezondste en knapste Negerinnen vermengd, en daardoor zijn een aantal Negerinnen aan de voortteling van haar ras, waartoe de natuur haar bijzonder bestemd had, onttrokken; voeg hierbij, dat vele Europeanen, als gevolg van eene zedelooze leefwijze, zeer dikwijls nieuwe keuzen doen, welke de nadeelige omstandigheden nog vermeerderen, en waardoor, van den anderen kant, de maatschappij niet zelden met een aantal zwakke en luije lediggangers vermeerderd wordt.

Bijzondere oorzaken meer, alleen van den man uitgaande, zijn:

1°. Aanhoudende zware arbeid, bij gebrek aan genoegzaam voedsel, waardoor de ligchaamskrachten afnemen en de energie tot de voortteling verzwakt en verloren gaat.

2°. Als gevolg der algemeene oorzaken, in de 1e en 2e plaats hier boven vermeld, is het uitloopen van de Negers naar aangelegene plantaadjen voor de ligchaamssterkte en gezondheid zeer nadeelig. De Negers hebben soms de vrouwen, waarmede zij leven, op verafgelegene plantaadjen; zoodra zij nu van het werk komen, gaan of varen zij derwaarts, komen niet zelden laat en vermoeid aan, en moeten reeds vroeg in den morgen vertrekken, ten einde zich te 6 uren op hunne plantaadje onder de naar het veld gaanden te rangschikken. Daar nu een zoodanig uitloopen, hetgeen zonder aanmerking van goed of slecht weder geschiedt, zonder verachtering van

den dagelijkſchen arbeid moet plaats vinden, zoo is ligt te begrijpen, dat de zoodanigen zich door vermoeijenisſen afmatten en zich aan ziekten, enz. blootſtellen, welk een en ander ongunſtig op de voortteling werkt. Het is eene bewezene waarheid, dat, hoe meer de plantaadjemagt zich buiten gemeenſchap met andere houdt en onderling voor zich blijft, dezelve des te welvarender is; ook hier kan de plantaadje *de Reſolutie*, waarvan wij vroeger ſpraden, weder als voorbeeld aangehaald worden; dezelve is, door het ſtaande bosch, van *de Commewijne*, en alzoo van de belendende plantaadjen geſcheiden; te water is de afſtand mede een merkelijk eind weegs, daarbij zeer ongelegen, zoodat de Negermagt van *de Reſolutie* als buiten gemeenſchap met anderen, en als het ware geheel op zich zelve leeft; de Negermagt is zeer welvarende en wint jaarlijks ook hierdoor merkelijk aan.

3°. De veelvuldige breuken, welke bij de Negers, als gevolg van den zwakken zamenhang der ſpiervezelen bij ſterke onevenredige inſpanning der buikſpieren, ontſtaan.

4°. Ook de vele opzettingen der liesklieren en ballen bij de Negers, als gevolg van de veel bij hen voorkomende ziekten van het watervaatgeſtel.

Bijzondere oorzaken, de vrouw betreffende:

1°. De ligchamelijke ontwikkeling geſchiedt in de heete gewesten veel ſpoediger dan in de middelmatige en koude ſtreken, en vooral wordt zulks ten aanzien van de vrouw waargenomen. Offchoon nu vele

phy-

physiologen het daarvoor houden, dat, bij het aanzijn der *menses*, de natuur, als het ware, de laatste hand aan de ontwikkeling van het vrouwelijk ligchaam gelegd heeft, zoo leert echter de ondervinding, dat de ontwikkeling bij vele, vooral in deze gewesten, in eene onevenredige verhouding tot het geheel kan plaats vinden, en dat, ondanks het voorhandene vermogen ter voortteling, het ligchaam in allen deele niet zoodanig gevormd is, als waarvoor het vatbaar is.

Daar nu de voortteling van gezonde kinderen van een, zoo veel mogelijk, gezond en wel ontwikkeld geheel afhangt, zoo kan, ondanks het aanzijn der manbaarheid, de *cohabitatie* te vroeg geschieden, en dat is bij vele Negerinnen het geval, almede gedeeltelijk als gevolg der vroegere aangestipte onevenredigheid in de sekſen; het ligchaam wordt daardoor in de verdere en algeheele ontwikkeling onderdrukt, en niet zelden lijden de vrouwen bij de eerste zwangerschap reeds zoodanig, dat zij in het vervolg geene voldragen vrucht, of anderzins slechts zwakke schepsels, ter wereld brengen, die niet lang in het leven blijven.

2°. Uit den aard en de leefwijze, en al verder uit de meermalen aangestipte onevenredigheid der sekſen, ontstaat polyandrie. Het is eene bekende waarheid, dat een veel bezocht voetpad nimmer eenige plant of vrucht kan voortbrengen.

3°. De Negerinnen brengen hoogst zeldzaam tweelingen voort, en van drielingen is op plantaadjen geen

geen voorbeeld, zoodat van die zijde de voortplanting geene voordeelige ſtrekking kan hebben.

4°. De Negerinnen houden de kinderen verbaasd lang aan de borst, en indien men haar daarin geheel en al den vrijen wil liet, dan zoude zeker binnen de twee of drie jaren geen kind geſpeend worden. Men kan echter niet verhinderen, dat zij boven het jaar het kind nog zoo lang zogen, tot het loopen kan; de moeders worden daardoor zwak, en uit een punt van bijgeloof zullen zij, gedurende dat zij kinderen aan de borst hebben, geene gemeenſchap met den man plegen; ook uit andere redenen zijn de vrouwen, gedurende die periode, niet zoo ontvangbaar, en daarvan is de gewoonte, om de kinderen zoo lang te laten zuigen, voor de voortteling mede nadeelig,

De zwangere Negerinnen op plantaadjen zijn gewoon met de vijfde of zesde maand van hare zwangerſchap, ſoms vroeger, daarvan aan den Directeur kennis te geven, die alsdan het werk voor de helft verligt; dat is, half merk laat arbeiden en haar van ſommige werkzaamheden geheel vrijſtelt. Daar zij echter, zoo lang deze kennisgeving niet is geſchiedt, het volle merk moeten arbeiden, zoo kan men gemakkelijk begrijpen, dat vele werkzaamheden, als grond-omſlaan, het dragen van lasten op het hoofd, en wat dies meer zijn, voor vele zwangere vrouwen eenen nadeeligen invloed kan hebben en ook dikwijls heeft.

De Negers kennen geen' gelukkiger' toeſtand dan rust; zij kunnen zich nimmer verbeelden, hoe het

mo-

mogelijk zij, dat iemand, die, naar hunne gedachten, niet behoeft te werken, zich daarmede bezig houdt, en uit eigen verkiezing, ja soms uit louter vergenoegen, deze of gene beweging maakt; want zij zijn uit den aard afkeerig van alles, wat last en moeite baart. Op plantaadjen dus, waar de magt sterk genoeg is, of waar, uit verstandige inzigten, de zwangere vrouwen zeer gespaard, dat is vroeg van het volle werk ontslagen worden en lang na de verlossing eerst weder daartoe terug keeren, daar zullen zij de kinderen als een voordeel beschouwen en als gelukkige omstandigheden aanmerken, waardoor zij voor een' tijd van de gewone werkzaamheden bevrijd blijven. Op andere plantaadjen daarentegen, waar de handen, uit gebrek aan sterkte, niet gemist kunnen worden, of waar men, uit ongenoegzaam doorzigt voor de ware belangen, de zwangere niet met die verschooning behandelt, daar zullen de kinderen als een groote last aangemerkt worden, en het is alsdan niet vreemd, dat men daar velen vindt, die nu en dan miskramen. Het misdrijf van de vrucht af te drijven, is maar al te zeer onder de Negerinnen bekend en menige miskraam is daaraan stellig toe te schrijven, iets, waardoor zoo wel de schuldigen zelve als de bevolking in het algemeen moeten lijden.

Vele Negerinnen zijn onderhevig aan verstopping en verslijming der ingewanden, en van daar ook aan die der maandstonden, zoo dat ook, als gevolg van eenen ziekelijken toestand, vele onvruchtbaar zijn.

Ten

Ten aanzien van het tweede hoofdpunt, hetwelk zoo hoogst belangrijk voor den af- of toenemenden staat der bevolking kan gehouden worden, namelijk, de sterfte der kinderen, is het volgende aan te merken:

Het is algemeen bekend, dat de meeste sterfgevallen bij den mensch in den kinderlijken leeftijd plaats vinden; daar echter bij de Negerbevolking op de plantaadjen in deze Kolonie de hoeveelheid, in vergelijking van de algemeene begrooting, aanmerkelijker is, zoo verdient deze omstandigheid onze bijzondere aandacht, en men vraagt dus met alle regt, welke redenen daarvoor zijn? Het antwoord is:

1°. Dat er geene behoorlijke verloskundige hulp voor kramenden op de plantaadjen voorhanden is. Sedert den tijd van tien jaren, tot heden toe, is er geen van de in de rivieren praktiserende Chirurgijns, die eenige andere verloskundige kennis bezit, dan die hij, op grond van eigen ondervinding, en veelligt ten koste van eenige voorwerpen, verkregen heeft. Alle op de plantaadjen praktiserende Chirurgijns worden, uit nood, daartoe dikwijls geroepen, geen hunner echter is daartoe geëxamineerd; voorts heeft iedere plantaadje eene bejaarde Negerin, die het vak van vroedvrouw waarneemt, en eenige onder haar slagen niet ongelukkig, zoo lang de verlossingen natuurlijk zijn. Daar wij echter reeds vroeger hebben aangemerkt, dat zware verlossingen niet zeldzaam voorkomen, zoo kan men wel nagaan, dat in die gevallen de resultaten niet gunstig kunnen zijn; niet

zel-

zelden schiet het kind en ook wel de moeder daarbij het leven in.

2. Zijn de negerwoningen, zoo als vroeger is aangemerkt, op vele plantaadjen slecht, de kinderen zijn te veel aan togt en vochtige lucht blootgesteld; dikwijls blijft de navel, waarmede zij in den regel niet zeer goed omgaan, lang wond, en de minste koude, die daarop valt, veroorzaakt *trismus* en den dood.

3°. De stoffe in de darmen der nieuwgeborenen, (het *meconium*) is niet zelden zoo geweldig taai, dat het schijnt, als of het darmkanaal is toegelijmd; indien zulks niet wordt opgemerkt, ten einde buiten de eerste moedermelk de natuur te hulp te komen, dan sterven de kinderen niet zelden aan de gevolgen van *trismus*.

4°. Vele zuigelingen sterven aan de *Jaws*, niettegenstaande de jonge kinderen anders het best deze ziekte kunnen doorstaan; de moeders dragen echter niet altoos behoorlijk zorg tegen vocht en koude; beide hebben doodelijke gevolgen voor alle *Jaws*-patiënten.

5°. Op vele plantaadjen moeten de Negerinnen met de derde maand na de verlossing, en sommige nog wel vroeger, weder naar het veld aan den arbeid. — De zuigeling wordt, gedurende het werk, in een stuk linnen, bij hen *pandje* genaamd, op den rug gedragen; het kind hangt op de hoogte van het kruis met uitgespreide beenen, en moet, gedurende den

den arbeid, alle injuriën van de lucht verduren. Vele kinderen worden daarvan ziek en ſterven.

6°. Hebben de Negerinnen de gewoonte, om de kinderen, nog aan de borst zijnde, *gongotee*-pap te geven. De manier, waarop zij die toedienen, noemen zij kanten; hetwelk meest alleen geſchiedt, om de moeite te ſparen van het kind behoorlijk te voeden; met een woord, uit overgroote luiheid: wij zouden die manier ingieten noemen. De Negers beoordeelen de genoegzaamheid van voedſel bij hunne kinderen; aan den graad van ſpanning der buik, en daar, door die wijze van voeden, de maag al vroeg door eene groote hoeveelheid ſpijze wordt uitgerekt, zoo geraakt dezelve ongevoelig tot eene ruimte, die eene ongeloofelijke hoeveelheid ſpijs kan bevatten, en aangezien de ſpijzen taai en meelachtig van aard zijn, zoo wordt al vroeg de kiem tot ziekten geboren, buiten en behalve dat de jonge kinderen gemakkelijk aan het kanten kunnen ſterven. Zij gaan daarbij op de volgende manier te werk: zij leggen het kind op haren ſchoot, op de linkerzijde, in eene diagonale rigting, met het hoofd eenigzins achterover; het gezigt van zich af naar voren gekeerd; de beenen langs de regterheup, zoodanig, dat de moeder dezelve met haren regterelleboog kan bepalen; de linker arm wordt onder eene der knien en de andere met de linkerhand vastgehouden. Terwijl nu het kind, in dier voege liggende, zich niet kan verroeren, houdt de moeder de holle regterhand voor den mond, die een ander met genoegzaam dunne pap

C vult,

vult, welke pap nu uit de hand, als uit een' trechter, onder beſtendige aanvulling, het kind, dat aanhoudend ſchreeuwt, door den angst van te ſtikken, wordt in den hals gegoten. — Deze operatie houdt niet eer op, voor dat hetzelve genoeg heeft, dat is, tot dat de buik zoo geſpannen is, dat er, naar hare gedachte, niet meer in kan, alsdan blaast zij het kind een paar malen ſterk in den neus, om de daarin voorhanden zijnde pap naar onder te brengen; vervolgens, om na te ſpoelen, eene hoeveelheid water, in dezelfde manier als de pap; daarna neemt zij hetzelve op, gooit het een paar malen even in de hoogte, opdat alles, zoo als zij voorgeeft, wel zakke; eindelijk worden de ledematen in verſcheidene rigtingen bewogen en daarmede is de maaltijd geeindigd. —— Dat eene zoodanige manier van toedienen, buiten het gevaar van te ſtikken, voor de teedere ingewanden hoogst nadeelig moet zijn, laat zich gemakkelijk begrijpen.

De Planters en Directeurs verbieden het kanten geſtrengelijk; doch de Negerinnen hebben, naar den aard hunner inrigtingen, te veel vrijheid, dan dat men ze daarin zoude kunnen nagaan.

Het tanden der Negerkinderen geſchiedt, over het algemeen, zeer gemakkelijk en, als het ware, ongemerkt; zij genieten daarin een groot voorregt boven onze blanke kinderen. Hoe velen ſterven daaraan jaarlijks niet, zoo wel hier als in *Europa?* Daarentegen hebben wij boven gezien, welke ongemakken en andere onheilen de Negerkinderen te verduren

heb-

hebben, waardoor jaarlijks een groot getal het leven verliest, zoo als ook de reden van de weinige voortplanting der Negers. Er kunnen, ten aanzien der geringe voortteling, nog verscheidene andere omstandigheden in aanmerking gebragt worden; ik moet mij echter vergenoegen met de gewigtigste te hebben aangetoond, aangezien deze bijdrage geene meerdere uitweiding dienaangaande gedoogt. Na dus de zakelijkste onderwerpen, welke op de gezondheid van de negermagt den gewigtigsten invloed uitoefenen, aangeroerd te hebben, ga ik, voor zoo veel noodig is, tot eene beschouwing der ziekten in het algemeen over.

DE ZIEKTEN.

De ziekten bij de Negers worden gevoegelijk in algemeene en bijzondere verdeeld. De eerste zijn de zoodanige, die zij met alle andere menschen, naar de lokale gesteldheid van het land, gemeen hebben; de volgende worden echter wel het meest opgemerkt, als: koortsen ten gevolge van onderdrukte uitwaseming, slijm en cruditeiten der eerste wegen, longontsteking, buik- en roode loop, aamborstigheid, verstopping der buiksingewanden, tering, waterzucht, scroful en venusziekte, hardnekkige huid-

uitſlagen, opſtopping der maandſtonden, kwaadaardige zeeren en de klem. Tot de bijzondere ziekten kan men diegenen rekenen, welke, wel is waar, ook andere menſchen aandoen, maar het zijn echter meer de zoodanige, die, als het ware, met hen herwaarts zijn verplant; ziekten, die oorſpronkelijk niet aan het land eigen waren, als daar zijn: de *Lepra*, thans meer en meer in onderſcheidene graden heerſchende, bij de Negers *Boasi* genoemd; de *Jaws* (Guineſche pokken); de *Crabbejas* (water in de gewrichten van knie, voet en hand; de zwelziekte (*Cachexia aricana*), hier onder *grondvreter* bekend, wegens de onweerſtaanbare neiging, om grond, aarde en bijzonder houtſkolen te eten. Ik heb er gezien, die eene zoodanige woede op houtskolen hadden, dat zij dezelve gloeijend heet in den mond ſtaken en kaauwden. De kinderziekte is, zoo dikwijls dezelve hier werd waargenomen, altoos van buiten aangebragt.

Alle onbeſchaafde volken, men zoude wel mogen zeggen: menſchen, zijn vol van vooroordeel en bijgeloof, ook de Negers zijn daaraan, in eene groote mate, onderhevig. Alle bij hen zeldzaam voorkomende ziekten en vreemde verſchijnſels, ja zelfs gewone, die maar ongemeen lang duren, worden of op rekening van betoovering of van vergiftiging geſteld, of ook als gevolgen van verzuim in deze of gene formaliteiten aangemerkt; eenige worden op rekening van eene *treef* geſteld, als daar zijn: de huidvlakken, bij hen onder den naam van treefvlak-

ken

ken bekend. Er is wel geen Neger van beide ſekſen, die niet van zijne grootmoeder, of zoo veel verder als de overlevering reikt, verſtaan heeft, dat het gebruik van deze of gene ſpijze eene onaangename uitwerking op de gezondheid van de leden der familie heeſt, waarom zij dan ook zorgvuldig voor dat artikel, hetgeen zij *treef* noemen, gewaarſchuwd worden; zoo heeft den een treef aan ſchildpad, een ander aan krabben, een derde aan dezen of genen visch, een andere weder aan deze of gene groente of vrucht; met een woord, bijna ieder Neger heeft eene *treef*, weinige zijn daarvan uitgezonderd.

Sommige Negers en kleurlingen hebben onſchadelijke huidvlakken van diverſe grootte en onregelmtigen vorm; deze wanen zij de gevolgen van treef te zijn, dat is, door het gebruik van voorgewende ſchadelijke ſpijze, te zijn ontſtaan. Hoe veel ik daar ook van gehoord, en de veldvlakken, die ik gezien heb, zoo heb ik, ondanks het algemeen gevoelen der meeste Creolen, echter nimmer eenig voorbeeld van de wijze, waarop dezelve, na het gebruik van eenige treef, ontſtaan zouden, opgemerkt; ik houde dezelve daarom voor zoodanige huidvlakken, welke, volgens den ziektekundigen term, onder den naam van *Ephiles* meer bekend zijn.

GENEESKUNDIGE DIENST BIJ DE NEGERS.

De ligging van deze volkplanting, bijzonder van derzelver plantaadjen, hebben aan de geneeskundige verzorging eene eigenaardige rigting gegeven, doordien ieder derzelve als eene afzonderlijke gemeente te beschouwen is, werwaarts, in de meeste gevallen, de weg alleen te water kan afgelegd worden.

Wanneer wij omtrent de geneeskundige dienst eene beschouwing ondernemen, dan kunnen wij dezelve het best in de volgende afdeelingen splitsen; namelijk, in een personeel en materieel gedeelte. Tot de eerste behooren de personen, welke de Negers genees- en heelkundig behandelen; tot de tweede, alle zoodanige hulpmiddelen, als daartoe in betrekking staan, en eindelijk in de wijze, waarop de dienst zelve verrigt wordt. Gevoegelijk maken wij den aanvang met het personeel; hetzelve bestaat:

1°. Uit Chirurgijns, die in de rivieren wonen.

2°. Uit zoodanige Chirurgijns aan *Paramaribo*, als die zich met de behandeling van Plantaadje-Negers bezig houden.

3°. Uit de Plantaadje-Directeurs.

4°. De Dresnegers en Negerinnen.

Wij

Wij zullen deze van naderbij beschouwen; vooraf echter dient men te weten, dat in deze Kolonie ieder, hij zij daartoe geregtigd of niet, die zich met de behandeling van deze of gene, uit of inwendige ongesteldheid, bepaaldelijk afgeeft, door de Negers en meeste Creolen met den naam van *Datra*, dat is Doctor, bestempeld wordt; zoodat, naar dien titel, het getal van Doctoren en Doctoresfen, vrij aanzienlijk is.

A. De Chirurgijns hier te lande, vooral die op het platte land, dat is in de rivieren, wonen, zijn, met uitzondering van eenige weinige, alle in militairen of scheepsdienst in het land gekomen, en hebben zich hier gevormd tot hetgene, wat zij thans zijn, dat is, zonder de goede te na te treden, menschen van weinig grondige kennis in hun vak, welke naar eenen zekeren flender te werk gaan, en bij iedere gelegenheid van eenig belang zeer verlegen staan, indien zij niet, als zonder eenig toezigt zijnde, vrij konden handelen zoo als hun het toeval, het zij gelukkig of ongelukkig, aan de hand geeft. Het krediet, dat zij als Heel- en Geneeskundige bezitten, is zeer gering, en niet zelden wordt ook dat nog, uit hoofde van hun gedrag en geringe menschenkennis, verminderd of geheel weggenomen.

B. De *Directeurs*. Er wordt in eenen Directeur eene zekere mate van genees- en heelkundige kennis verlangd, die, uit den aard van zijnen stand en plantaadjewerkzaamheden, echter maar zeer gering kan zijn, en zich hoogstens slechts tot eenige weini-

ge ervaring kan uitſtrekken, wanneer hij wel te verſtaan, verſtand genoeg bezit, om uit de ondervinding eenig nut dienaangaande te trekken.

C. De *Dresnegers.* Het genees- en heelkundig behandelen wordt bij de Negers *dresſen* en het gebruikt wordende middel, het zij in of uitwendig, een *dresſie* genoemd; van daar den naam van *Dresneger*, hetgeen in eenen algemeenen zin met Doctor ſynoniem is. De Dresnegers zijn vooraf als leerjongens eenige jaren bij een' Chirurgijn geweest, welke zich bijzonder met plantaadjepraktijk afgeeft; de gewoonte van de eigenaars of adminiſtrateurs is, om een' van de Creolen, die bijzonderen lust tot *dresſen* aan den dag legt, of wel die eenig gebrek heeft, dat hem tot den veldarbeid onbekwaam maakt, of ook wel anderzins, om eenige andere reden, daartoe verkiest, bij eenen Doctor te beſteden, dat is, hij wordt met eene recommandatie bij den Chirurgijn, die de plantaadje praktijk heeft, gezonden, waar hij zoo lang wordt gelaten, als de over hem geſtelden goedvinden. De Chirurgijn voorziet hem van voedſel, en is overigens met dat ſoort van leerlingen dikwijls zeer gekweld. Wanneer hij vatbaar is, brengt hij het in vijf à zes jaren zoo ver, dat hij met een ſnepper kan aderlaten, een abces openen en verbinden, pleisters en wieken ſmeren, zeeren verbinden, enz. Het medicinaal gewigt heeft hij eindelijk ook leeren onderſcheiden, om, des noods, eene purgatie af te wegen, en dergelijke kleinigheden meer; ſommigen kunnen ook eene eenvoudige beenbreuk, op hunne

wij-

wijze, met ſpalken aan malkander binden. Een Dresneger, die alles verſtaat, wat hier boven gemeld is, wordt als het *non plus ultra* beſchouwd. Er is overigens geen liefdeloozer, onbarmhartiger ſchepſel op de wereld, dan een Neger jegens zijns gelijken, en vooral een Dresneger; gewoonlijk is hij op de plantaadje ook daarbij loodsbastiaan, dat is, opzigter over de werkzaamheden, welke in de gebouwen en bij huis plaats vinden.

D. De *Dresmama's* zijn gewoonlijk reeds in jaren gevorderde Negerinnen of kleurlingen. Aanvankelijk waren zij belast met het toezigt over de Jawspatiënten; langzamerhand begonnen zij de aanwending van geneesmiddelen, tot dat zij, zoo als thans, geheele ziekenhuizen houden, kwijlkuren en quarantaines, enz. toedienen. De invloed dezer *Dresmama's* op de geneeskundige adminiſtratie is thans zeer gewigtig; in vele huizen hebben zij toegang; onder haar zijn de gezondheidspriesteresſen, die het orakel raadplegen en den ligtgeloovigen eene goede of ongelukkige uitkomst voorſpellen. Zij hebben ook den naam van de geheime krachten van vele inlandſche kruiden te kennen; ziekten, door betoovering en bezwering aangebragt, behooren onder haar gebied. Vele, niet bijgeloovig ſchijnende menſchen, bedienen zich van haar, onder den titel, dat zij veel ervaring in den omgang en de aanwending van uiterlijke middelen bij zieken bezitten. Een Geneesheer, welke, zoo veel mogelijk, de kwakzalverijen wenscht tegen te gaan, mag zich voor die *mama's* zeer in acht ne-

nemen, want zonder een zeer gevestigd krediet zullen zij spoedig wantrouwen tegen hem doen ontstaan en zijne beste handelingen in rook doen verdwijnen.

Deze en de vorige opgenoemde nu zijn de persoonen, in wier handen meestal de heel- en geneeskundige praktijk der Negers is aanvertrouwd.

Wat nu de tweede afdeeling, het materiële, betreft, zoo is op iedere plantaadje, met uitzondering van eenige weinigen, een lokaal, dat men het ziekenhuis noemt; verscheidene zijn, hoezeer de inwendige constructie ondoelmatig is, evenwel hecht en sterk; vele zijn noch doelmatig ingerigt noch sterk, en staan in rang onder het kippen- en duivenhok. Gelijk al de huizen in *Suriname* eene en dezelfde bouworde hebben, zoo is het ook met de ziekenhuizen gelegen, één of honderd, allen op eene en dezelfde manier, te weten: een gebouw van 25 à 30 of meer voeten lang en evenredig breed, naar de grootte der plantaadje berekend, meestal plat op den grond, van planken of pina's gebouwd; de standplaats is gewoonlijk van de overige gebouwen alleen liggende, zonder merkelijke inachtneming van het terrein of der windstreek; ieder heeft, naar gelang van de grootte, twee of meer kamers, of liever, afdeelingen, benevens eene galerij aan de eene zijde, langs de geheele lengte van het gebouw, de afdeelingen hebben hunne lengte in de diepte van het gebouw, en komen ieder met eene deur in de galerij uit, of ook is er slechts eene deur in het midden van het gebouw, die in eene middelplaats of vestibule

uit-

uitkomt, in welke gekomen zijnde, men eene kamer regts en eene links vindt; de vloer is de bloote aarde; de zoldering beslaat niet altoos het geheele gebouw, maar veelal loopt dezelve slechts over eene kamer, die de quarantaine en kwijlkamer genoemd wordt; meestal zijn er eenige traliën onder tegen het dak aangebragt, waardoor eenige lucht en eenig licht naar binnen gaat, zoo het gebouw niet reeds door bouwvalligheid de lucht vrijen toegang geeft; de deur is overigens te gelijk het venster, waardoor zelden genoegzaam licht invalt, om tot het einde van de kamer behoorlijk door te zien; langs eene zijde van de kamer is, tot ligging, eene brids, op de hoogte van een paar voeten van den grond geplaatst; even als men dit in militaire wachtplaatsen vindt, welke aan het voeteneinde geheel of gedeeltelijk met een vast, of ook wel los blok voorzien is, in hetwelk holen zijn, die door eene ijzeren stang, langs de geheele lengte door krammen loopende, kunnen gesloten worden, en dienen, om er die patiënten, die te veel beweging maken met de beenen, in te sluiten; de bridsen zijn voor zieken en geblesseerden zeer ongeschikte legplaatsen; geen Geneeskundige kan er bijkomen. Ook komen de zieken te veel in aanraking, en kunnen elkander, naar den aard der ziekte, gemakkelijk besmetten; in de kamers, of wel, in eenige afdeeling van het gebouw, zijn de Negers gewoon, op den grond vuur te maken, hetgeen meestal uit smeulend hout wordt aangelegd, en het geheel altijd dermate met rook vervult, dat alles

zwart

zwart, vol roet en ſpinrag zit, en zulk een ziekenhuis meer het aanzien heeft van eene rookkamer, dan van eene plaats, waar zieke menſchen gezond zullen worden. Het ſecreet, zoo er een is, is meestal ſlecht geſitueerd; vele hebben echter eene zoodanige plaats niet, en de zieken zijn dan genoodzaakt potſcherven, calbas, enz. tot dat einde te gebruiken (aangezien het lokaal meest altoos geſloten gehouden moest worden:) zoo dat daardoor de walgelijkſte onreinheid plaats vindt, die de lucht voor gezonden en zieken onverdragelijk maakt. —— Eenige ziekenhuizen hebben de galerij met traliën afgeſchoten, waardoor aan de zieken eene betere ruimte verſchaft wordt; de vloer is de bloote grond, welke, hoe droog of ook anders het gebouw al moge ſtaan, vooral in den regentijd vochtig is, en die vochtigheid vermeerdert, naarmate de grond laag en moerasſig is; de omgevingen worden zelden rein gehouden; en niet zelden ſchijnt het geheele gebouw het middelpunt van eenen mesthoop te zijn, waardoor al mede de lucht wordt bedorven; op plaatſen waar geen ziekenhuis gevonden wordt, blijven de patiënten in hunne woningen, die dan ook gewoonlijk niet beter zijn, dan de zoo even gemelde ziekenhuizen.

Wat de geneesmiddelen aanbelangt, op iedere plantaadje is eene zekere hoeveelheid geneesmiddelen voorhanden; dezelve worden of hier uit de Apotheken gekocht, of uit het Moederland jaarlijks toegezonden; het laatſte is het gebruikelijkſte, en geſchiedt

ſoms

ſoms op gedane aanvrage van den Directeur, door middel van de adminiſtratie, of ook wordt er jaarlijks, naar eene zekere voorhandene lijst, zonder aanvrage, toegezonden, en welke medecijnen op ſommige plantaadjen in wel ingerigte Apotheken, op andere in eene kast, de dreskast genaamd, of in kisten, en eindelijk weder op andere, ergens in eenen hoek of eene plaats van den zolder gevonden worden, alles, naardat de Directeur een man van orde is en de belangen ter harte neemt. De hoeveelheid en hoedanigheid der medicijnen zijn veelal ondoelmatig, over het geheel genomen te veel artikelen, van het noodige te weinig, en van het onnutte te veel. Haarlemmer-olie, Riga balſem, een aantal bijna nimmer gebruikt wordende pleisters en zalven, ſchrikken tempererende poeders, Venetiaanſche theriakel en Jopenbier, maken nog altoos een gedeelte van de bezending, even als voor vijftig jaren, uit.

Wat de hoedanigheid der artikelen aanbelangt, zoo komt men dikwijls in de verzoeking te gelooven, dat de Droogist of Apotheker, door de plantaadje-bezending, zijnen winkel eens wat heeft gezuiverd van de te oud en krachteloos gewordene Artikelen, ook is de conditionering van vele derzelve zoo ſlecht voor dit gewest berekend, dat het niet mogelijk is, dat dezelve eenen geruimen tijd zouden kunnen goed blijven; vele Artikelen, die door den invloed van het klimaat worden aangedaan, zijn zeer dikwijls ſlechts in papieren zakken gepakt; voeg daarbij, dat de behandeling der medicijnen, nadat zij in

de

de Apotheken of bewaarplaatſen zijn opgeſlagen, altoos geſchiedt door menſchen, die het hun vak niet is, om er mede om te gaan, ook buitendien het ware belang van eene goede conditionering niet kennen; wordt er een zak aangebroken, dan wordt dezelve zeldzaam weder toegebonden, muizen en kakkerlakken hebben vrijen toegang; hier ſtaan de fleſſchen zonder behoorlijke ſluiting, daar de potten zonder dekſel; ſpoedig zijn de etiquetten bemorst, of de kakkerlakken hebben dezelve afgevreten; men kent het Artikel niet meer, en het blijft verder onaangeroerd beſchimmelen en bederven. — Men zoude het moeten zien om te gelooven, hoe vele medicijnen door onachtzaamheid verloren gaan; de kosten, die daaraan jaarlijks beſteed worden, zijn, om het niet te vergrooten, voor de helft nutteloos; voorts zijn de werktuigen, waarmede de medicijnen zullen bereid worden, veelal of niet voorhanden, of in eenen zeer ſlechten ſtaat; gewigt en ſchalen zijn dikwijls defect, en het gebruik geſchiedt maar naar gisſing; voor de onontbeerlijke verbandſtukken wordt zelden meer gevraagd of gezonden, dan eenige ponden dreswerk en een paar ſcheurlakens; men ziet daarom ook de patiënten, die uitwendige gebreken hebben, met lorren en lappen gebonden, die, wegens gebrek aan betere verbandſtukken, zoo wel als uit luiheid, om ze ſoms behoorlijk te reinigen, aan de gebreken meer ſchaden dan goed doen.

De voeding voor de zieken beſtaat, voor het grootſte gedeelte, uit bananen; diegenen, welke de-

zel-

zelve niet gebruiken mogen, wordt pap uit Congo thee, gort. of rijst toegediend, nu en dan met inlandſchen droogen visch, of ook wel ſtokvisch. Zoo lang de Negers gaan en ſtaan kunnen, bereiden zij hunne ſpijs zelven; wanneer dat niet meer geſchieden kan, wordt er gewoonlijk eene van de oude of gebrekkige Negerinnen toe gebruikt, die dan ook te gelijk met de verdere oppasſing der zieken belast is. Alvorens wij overgaan tot de manier en wijze, waarop de Plantaadje-Negers van genees- en heelkundige hulp voorzien worden, is het noodig aan te ſtippen, welke denkbeelden zij omtrent die behandeling voeden.

De Negers, zoo als de Creolen in het algemeen, houden de ziekten voor gevolgen van een vervuild ligchaam en bederf der vochten; van daar ſtellen zij zich geene andere geneeswijzen voor, dan die, volgens hun gevoelen, het ligchaam zuiveren en de vochten verbeteren, waartoe zij geene andere middelen wanen noodig te hebben, dan te vomeren, purgeren en zweeten, ſaliveren, quarantaine en decoctum, zoo zij het noemen, te gebruiken; alle middelen, die geene der opgenoemde eigenſchappen bezitten, hebben bij hun geen of ſlechts weinig krediet. Bij uiterlijke gebreken, die niet open zijn, beminnen zij allerhande ſoorten van wrijvingen, afbindingen en huidkervingen; in opene accidenten zalven, pappen en inlandſche verſche kruiden; merkuriaal- en quarantaine kuren ſtaan bij de Negers in groot aanzien, en het misbruik van allerhande kwikmiddelen is daarom zoo

groot,

groot, dat niet zelden de merkuriaal-ziekte ergere gevolgen dan de primitive ziekte daarftelt. Het gebruik van eene quarantaine beftaat in de toediening van zekere uit geneeskrachtige houten, wortels en fuiker gekookte firoop; dagelijks wordt daarvan, 's morgens en 's avonds, een paar oncen gegeven; tot gewonen drank wordt niets anders dan een afkookfel van dezelfde houten, waaruit de firoop vervaardigd wordt, gedronken; eenmaal in de week wordt een zweet- en eenmaal een purgeermiddel toegediend; het voedfel beftaat alleen uit drooge geroosterde bananen; 4 à 5 weken duurt deze kuur, en de lijders worden daarbij zeer mager. Het is echter niet te ontkennen, dat zeer dikwijls, door eene zoodanige kuur, de hardnekkigfte zweren, huid-uitflagen en beenpijnen herftellen. Ik ben echter zeer geneigd te gelooven, dat een groot gedeelte van het gunftige effect op rekening van de diëet moet gefteld worden; de patiënten worden gewoonlijk, om te verhinderen, dat zij geen zout of eenige andere fpijzen of dranken zullen genieten, opgefloten, en vandaar zal wel de naam van quarantaine ontleend zijn.

Het gebruik van een decoctum, almede veel bij de Negers in zwang, beftaat in het gebruik van bovengemelden houtdrank, alleen zonder eenigen anderen drank; zout en andere fcherpe fpijzen worden gedurende zes of meer weken, dat zij dat decoctum gebruiken, ftreng verboden. Het bijgeloof en vooroordeel ftelt hier de geregelde geneeskunde onoverkomelijke hinderpalen in den weg; ook heerscht bij

hen

hun het gevoelen, dat de aanwending van uitwendige middelen nimmer kan ſchaden; van daar is het aantal artikelen tot dat einde zeer groot. In ernſtige ziekten gaan zij daarmede veelal, zonder den Doctor te raadplegen, te werk, en de lijder, vooral als zij veel belang in hem ſtellen, heeft geene minuut rust; daarbij houden zij voor hoog noodig, dat er voedſel gebruikt worde, en de patiënt wordt nog daarenboven ieder oogenblik met de laſſte pappen gekweld. Het is inderdaad een wonder Gods, als ik mij zoo mag uitdrukken, dat de patiënt de veelvuldige applicatiën behouden ontſnapt.

De Genees- en Heelkundige verzorging der Negers wordt, in eene zekere mate, naar de daarvoor geinpendeerde kosten, gewijzigd, en er beſtaat voor de meest voorkomende gevallen een tarief, hetgeen wij als aanhangſel hier achter bijvoegen. —— Het bezoeken van een patiënt op de plantaadjen heeft zijn bepaald geld; wordt een zieke van niet in accoord zijnde plantaadjen bij den Chirurgijn ter behandeling gezonden, dan wordt daarvoor, gedurende de eerſte twee maanden, voor logies, behandeling en medicijnen vijf en zeventig centen per dag, en langer durende, voor de volgende vier maanden veertig centen per dag betaald; zoo de voeding niet van de plantaadje geleverd wordt, dan wordt daarvoor per dag dertig centen gerekend; wordt de patiënt langer dan zes maanden behandeld, zoo kan de Geneeskundige buiten de voeding niets meer in rekening brengen; medicijnen en moeiten moeten dan op het vroeger

verdiende, namelijk, op de eerste zes maanden, doorgaan; gewigtige operatiën of andere kunstverrigtingen worden, volgens het tarief, boven het bepaalde, voor dagelijksche verpleging, betaald; b. v., wanneer een patiënt in het Hospitaal gezonden wordt, met eene beenbreuk, dan wordt voor de repositie of amputatie het bepaalde, volgens tarief, gerekend, en vervolgens de verpleging gelden tot de genezing toe, of liever, gedurende zes maanden, zoo de patiënt niet reeds vroeger hersteld is.

De meeste plantaadjen worden bij vast accoord, volgens een zeer vele jaren bestaand gebruik, behandeld; men betaalde vroeger vijftig stuivers en drie guldens kaartengeld, in het jaar per kop; de geldwaarde van het papier daalde, tot dat eindelijk de reductie van hetzelve, met 1827, volgde, en de eigenaars en administrateurs goedvonden, provisioneel per kop eenen gulden Ned. court. te geven, waarop het tot heden nog staat; zoo dat nu voor eene plantaadje met honderd koppen per jaar en vaste praktijk honderd gulden, en zoo pro rato betaald wordt; extra-kuren en heelkundige kunstverrigtingen zijn niet daaronder begrepen, deze worden volgens tarief in rekening gebragt. —— De Geneeskundige verpligt zich bij de vaste praktijk, om eenmaal in de week de zieke slaven op plantaadje te komen zien, en voorts zoo dikwijls als hij daartoe geroepen wordt; de benoodigde medicijnen moet de plantaadje leveren.

Anderen weder maken een accoord, waarbij voor

het

het geheel eene zekere fom in eens wordt betaald, in dier voege, dat noch voor de geleverd wordende medicijnen, noch voor de verpleging in het hospitaal aan huis van den Chirurgijn, noch extra heelkundige kunstbewerking iets daar buiten betaald wordt.

Eenige zeer weinige weder houden geen vaste Genees- of Heelkundigen, of gebruiken er nu en dan eens een, maar laten de lijders, voor zoo verre zij niet op de plantaadjen door den Directeur behandeld worden, aan eene Dresmama en andere kwakzalvers over, waarmede zij gewoonlijk een accoordje maken: genezen, of geen- of half geld, of ook wel, zoo als dat foort van menfchen altoos handelt, eenig geld vooruit, om de eerfte onkosten te beftrijden. Het gebeurt ook wel, dat de eigenaar of zaakgelastigde zelfs een Dresneger heeft, die het ambt van Chirurgijn moet bekleeden en, onder den naam van Doctor JAN of PIET, zoo veel daaraan verdient, als zijn meester denkt, dat wel is; niet zeldzaam is het, dat hier of daar een misfie, volgens renommée, overheerlijke gave, bezit, om, door geheime middeltjes, oog- of andere kwalen te behandelen; de betaling is daarvoor onbepaald, zij zullen wel deze of gene erkentelijkheid, maar zelden geld accepteren; het gefchiedt, als het ware, zoo als het genoemd wordt uit *boen hattie* (goedhartigheid).

Wanneer er op plantaadjen voor zieken voorfchriften moeten gereed gemaakt worden, waartoe de ingrediënten dikwijls niet in de Plantaadje-Apotheek voorhanden zijn, dan levert de Chirurgijn dezelve

uit zijne Apotheek, en hij rekent daarvoor, even als de Apothekers aan *Paramaribo*, volgens een te zamen gesteld tableau, dat is, zoo veel als tot eene zekere hoogte den voorschrijver goedvindt te nemen; daar deze zinsnede eene nadere inlichting vereischt, zoo dient het volgende daaromtrent tot opheldering. Het in 1824 gepubliceerde Reglement voor Doctor, Chirurgijn en Apothekers, enz. dezer Kolonie, heeft eenige bijlagen; eene van dezelve, onder La. A, is eene, onder den titel van *Dispensatorium*, gedrukte lijst, bevattende, ondanks het aanzijn der *Pharmacopea Belgica*, al de artikelen, welke de Apothekers verpligt zijn na te houden, volgens de *Pharmacopaea Batava*; ieder artikel is bij een nummer voorgesteld, loopende van één tot twaalf, aanduidende het *tableau sub* La. B., met zijn twaalf vakjes, waarin al die artikelen hebben moeten plaats nemen, om naar de hoeveelheden berekend te worden. Wanneer nu een artikel zal gebruikt worden, b. v. uit de eerste klasse, zoo rekent de Apotheker voor de eerste tien grein, per grein tien stuivers, voor de hoeveelheid boven de tien grein slechts de helft; wanneer de Geneeskundige binnen de 24 uren b. v. 20 grein uit de eerste klasse noodig heeft, dan staat het aan hem, om het voorschrift in eens voor de geheele 24 uren of in tweemaal voor te schrijven, en dus voor 12 uren in te rigten. In het eerste geval zal de Apotheker voor het artikel zeven gulden en vijftig centen en in het laatste tien gulden kunnens berekenen, en is dus, zonder van de

me-

menigte misbruiken en kwade gevolgen, die uit eene zoodanige klassificatie en berekening voortvloeijen, te spreken, eene goede gelegenheid gegeven aan die, welke de medicijnen zelfs leveren, om er hun voordeel mede te doen, en, zoo als ik gezegd heb, tot eene zekere hoogte, zoo veel te rekenen, als zij goedvinden. Wij voegen eene zoodanige klassificatie hier achter, zoo als dezelve, onder La. B., achter gemelde Instructie voorkomt, en in het Gouvernementsblad, N°. 14, van het jaar 1824, te vinden is.

De Chirurgijns in de rivieren (wij zouden in *Europa* zeggen: ten platte lande) zijn hoofdzakelijk met de genees- en heelkundige verzorging der Plantaadje-Negers belast; voor het aantal plantaadjen der oude Kolonie zijn acht gepatenteerde Chirurgijns voorhanden, welke wij, de kaart van *Suriname* voor ons leggende, op de volgende Etablissementen zullen gevestigd vinden, als op *Campenburg* en *Beproefde Vriendschap*, in de *Commewijne*; op *Sommelsdijk*, *Patientie* en *Rustveld*, in *Cottica*; *Staf Arons*, in de *Warappekreek*; *Duringen*, in *Mattappica*, en eindelijk de achtste op *la Resource*, in *Boven-Suriname*. De *Saramacca*, de *Parakreek* en een groot gedeelte van *Suriname* hebben geen geneeskundig persoon; de *Niekerie* heeft één Chirurgijn in het boven- en één in het benedendistrikt. In vroegere jaren moesten de Chirurgijns zich meer tot het hun aangewezen distrikt bepalen en de standplaatsen werden gekocht, zoo als de meeste der thans nog praktiserende hebben gedaan;

 se-

sedert echter dat ieder als Chirurgijn bekend persoon zich kan vestigen, waar dit hem goeddunkt, hebben ook de praktiserende Chirurgijns hunne vorige grenzen niet meer geobserveerd; maar gaan zoo verre en nemen zoo veel plantaadjen aan, als men hun aanbetrouwt; ook heeft de sterke vermindering der abonnementsprijzen hen daartoe genoodzaakt; er zijn Chirurgijns, die zeventig en meer plantaadjen in vaste praktijk hebben, van welke sommige eene uitgestrektheid van twaalf en meer uren van elkander verwijderd zijn. Wij hebben reeds vroeger aangemerkt, dat alle trajecten te water moeten geschieden, daarbij moet ebbe en vloed worden in acht genomen; nemen wij nu aan, dat een Chirurgijn, die zeventig en meer plantaadjen bediend, juist in het middelpunt van dezelve woonde, hetgeen echter het geval niet is, dan zoude hij tot het bezoeken daarvan, volgens den aard der ligging, zes uren op- en zes uren benedenwaarts moeten varen; rekenen wij hier nu nog bij de staten, die in zijde kreken en kanalen liggen en het bezoek nog al meer vertragen, dan zal men gemakkelijk bevroeden, dat het er met het wekelijksche bezoek op de plantaadje niet gunstig kan uitzien. Het ligt in de onmogelijkheid, al ging alles dermate geregeld toe, dat de Chirurgijn buiten zijne rigting en voorgenomen plan niet geroepen werd, zoo zoude hij nog niet alle plantaadjen kunnen bezoeken, dat is wekelijks, de zieken onder vier à vijf duizend Negers in eene uitgestrektheid van twaalf uren visiteren; er zijn dan ook vele plantaadjen, waar in drie, vier en

meer

meer weken geen Chirurgijn verschijnt; dit gebrek wordt nog daardoor erger, doordien geen der Chirurgijns der zake kundige adsisttenten houdt. Daar nu de onmogelijkheid eener wekelijksche visitatie door de Directeurs en Administrateurs algemeen is erkend, zoo moet dat gemis op eene andere wijze, zoo veel mogelijk, verholpen worden, hetgeen daardoor hoogst gebrekkig geschiedt, dat de Directeur de voorkomende zieken ter eerster instantie zelve behandeld; in kleine ongesteldheden gaat dat veelal wel, maar dikwijls ook wordt de ziekte van eenen ernstigen aard, en raakt hij spoedig verlegen, dan moet de Chirurgijn gehaald worden, waartoe somtijds, uit gebrek van een vaartuig, niet altoos gelegenheid is; en in dat geval wordt de lijder per Neger corjaal naar het Etablissement van den Chirurgijn gezonden, om onder gunstige omstandigheden te herstellen, maar soms ook alleen, om in de maandlijst te berigten: de Neger of Negerin N. N., op het Etablissement bij Doctor N. N., overleden den.........., De Directeur houdt zich daarmede verantwoordt. — Dat de zieke half dood verzonden is, wordt minder bekend.

De Chirurgijns doen hunne bezoeken meestal per vaartuig; zij hebben daartoe gewoonlijk een vier- of zes riems tent corjaal; de roeijers zijn in den regel leerjongens, die bij de Chirurgijns gezonden zijn, om te leeren dressen; ook gebruikt hij daartoe externisten, die zonder gebreken van belang bij hem ter genezing gezonden zijn. Na de zieken in zijn Etablis-

blisſement nagezien en, zoo veel mogelijk, verzorgd te hebben, en het verdere toezigt aan eenen quaſi adſiſtent, indien er een zoodanige is, en een paar der geſchiktſte Dresnegers te hebben aanbevolen, ſteekt de Doctor van wal, om zijne *tournée* te doen, van welke hij ſoms den tweeden of derden dag eerst weder terugkeert, vooral als ergens iemand ernſtig ziek is, daar men belang in ſtelt; zoodat de geneeskundige zich daarbij alleen vier en twintig uren en langer ophoudt. Op plantaadje aanlandende, is zijn eerſte gang, na den Directeur geſproken te hebben, naar het ziekenhuis; de Dresneger is bij de hand, om van zijne verrigtingen rekenſchap te geven; de Directeur vergezelt den Doctor naar de zieken; de belangrijkſte komen voor; de Directeur informeert hem, wat hij deze en gene heeft toegediend; in de meeste gevallen is de Chirurgijn met de behandeling van den Directeur hoogst tevreden; de Directeur wijst een paar lijders aan, die hij noodig geacht heeft eene kwijlkuur te laten gebruiken en zij verſchijnen reeds in eenen aanmerkelijken graad van ſalivatie; de kwijling is, naar het oordeel van den Chirurgijn, ongepast voor den lijder; maar hij heeft het al beet, en dus vindt hij de kuur heel goed; een paar andere treden voor, waarmede het niet vooruit wil; het is hoog noodig, dat zij beter toezigt genieten; de Directeur ſtelt voor, de zieken naar het Etabliſſement van den Chirurgijn op te zenden, die zulks goedvindt; na alzoo omtrent de behandeling van dezen en genen eenige orders te hebben gegeven, welke

foms op eene lei worden gefchreven, en den Dresneger te hebben beduid, dat JAN en KLAAS met blaauwe zalf, COJO en QUASSIE met grijze, en QUAMIE met pijpefteeltjes, alias *lapis infernalis*, moet geftreken worden, verlaat de Doctor de plantaadje voor ten minfte acht dagen en langer. Zoo reist hij al voort, en het gaat op de meeste plantaadjen in dezelfde manier toe; hij komt vervolgens op eene plantaadje, waar de Directeur lang niet onder de zorgzamen behoort, een Directeur, b. v., die gaarne de nabijgelegene plantaadjen bezoekt en weinig bij zijne zaken of te huis is. De Heer Directeur komt den Doctor reeds te gemoet, en eer zij in huis zijn, heeft hij hem al dit of dat geprefenteerd; de Directeur verklaart, dat alles wel is, en dat het onnoodig is, naar het ziekenhuis te gaan; maar daar is iets anders: een van de beste Negers is gezond en wel uit het veld gekomen en plotfelijk ziek geworden; hij heeft hem direct eene goede purgatie gegeven, nog eene daar boven op; geene beterfchap ziende, nog eene, en zie daar, onverwachts krijgt hij berigt, dat de Neger dood is. De waarheid is: de Directeur was niet te huis en heeft den zieke eigenlijk bijna niet gezien. Hij verklaart dus aan den Chirurgijn, dat de patroon verduiveld zal aangaan, als hij dat hoort; de Chirurgijn maakt alles in orde: „ de Neger N. N. aan beroerte fubiet overleden;" de datum wordt iets vroeger gefteld, en de zaak is geklonken. De Doctor neemt affcheid en komt in geene drie weken wederom. Tot dus ver-

verre heeft hij plantaadjen, waar hij de vaste praktijk had, bezocht; nu landt hij op eene aan, die niet bij accoord behandeld wordt, hij was daar, voor zijn vertrek van huis, bij eene of meer zieken geroepen; de zieken worden nagezien; hij ziet wel rond, dat er geen wordt overgeslagen; voor iedere patiënt meer, dan waarvoor hij geroepen is, wordt per kop extra betaald; na de patiënten gezien te hebben, gaat hij in de Apotheek, dikwijls echter vindt hij de ingrediënten niet, die hij voorgeeft hoog noodig te hebben; er wordt slechts iets provisioneel gegeven; een Neger per corjaal vertrekt met het voorschrift naar het Etablissement, om het daar te zamen geroerde voor den patiënt af te halen; inmiddels is de Chirurgijn, zoo doende, aan het einde van zijne reis in het opvaren gekomen, hebbende eenige plantaadjen overgeslagen, die bij een' volgenden keer eene beurt krijgen; hier en daar worden op de tehuisvaart nog eenige aangedaan; te huis komende, vindt hij reeds een vaartuig, daags te voren aangekomen, voor een' belangrijken ziekte op eene plantaadje, in de tegenovergestelde rigting; de Administrateur en Directeur geven tot spoediger of trager vertrek de noodige impulsie; is de eerste een man van belang en de tweede mede zulk een, die de aanvertrouwde zaken naar pligt ter harte neemt, dan zit de Doctor al spoedig, zonder veel te huis te hebben nagezien, weder achter de riemen; bij zijn aankomst toont men hem eenen lijder, die, sedert weinige dagen, een gezwel in de lies heeft; men

heeft

heeft gewreven, gepapt, enz.; alles vergeefs; er is bestendige braking, geen open lijf, koude ledematen, hik, enz.; de Chirurgijn vindt het eene ingekleimde breuk te zijn; maar het is te laat; het koudvuur heeft niet alleen de breuk inwendig aangedaan, het is reeds tot in de uiterlijke bekleedselen toegenomen, en in weinige uren, misschien nog vóór des Doctors vertrek, is de patiënt overleden. De Directeur pretendeert in tijds te hebben gezonden, en de ander, zoo spoedig als hem mogelijk was gekomen te zijn; de uitkomst is echter, dat de plantaadje, uit gebrek aan vroegere hulp, met een' zijner beste Negers verminderd is.

Tot dus verre heeft de Geneeskundige lijders bezocht op plantaadjen, waar de Directeurs ordelijke menschen waren; thans komt hij, om zijne gewone visite te doen, op eene, waar de Directeur een van die onbeschaamde en plompe schepsels is, als men er nog maar al te veel hier en daar aantreft; een mensch, die, schoon hij zelden de zon nuchteren ziet ondergaan, doordien hij van 's morgens af, uit gewoonte, alle 10 of 15 minuten, een klein zoopje gebruikt, echter de plantaadje redelijk wel in orde houdt. — Het is reeds namiddag, als de Dr. aanlandt, en hij vindt den Heer Directeur in geene goede luim, die hem al dadelijk toevoegt: „zoo „karon!" hij wil zeggen: „zoo Charon! ben je „daar; ik heb je in lang niet gezien." De Chirurgijn excuseert zich. „Nou, het kan me ook D...... „weinig schelen, of je komt of niet, jelui bent

„toch

„ toch maar lappers; daar heb je me die Neger, „ NERO, van eeuwigheid tot zaligheid met pijn in „ de fchouders gedrest; je hebt je regt laten vern....; „ ik heb hem gaauwer gekureerd." „ Zoo?" „ En weet je waarmeê? met zijlgras. — Ik heb „ hem een goeje honderd uit de eerfte hand op zijne „ zwarte huid laten tellen, en nouw is hij alle da- „ gen in het veld." — „ Ja, de aard van den Ne- „ ger is u, door den omgang, ook beter bekend „ dan mij; maar gij weet, dat dit ook niet altoos „ goed gaat; gij herinnert u nog wel de Negerin „ DIANA, die, wegens buikpijn, ook een *haustus* „ van dien aard heeft gehad, daarop eene kwade „ kraam kreeg, en....." „ Apropos! wat wou ik je ook „ vragen: ja, ik hoor, dat je jenever hebt." (*) „ Ja, beste." — „ Maar zeker van die bedroefde „ ftoopjes, als tegenwoordig hier gebragt worden." „ Neen! neen, man! kapitale kelders, groote ftoopen „ van twee pinten; ik heb ook beste kistwijn." — „ Die gebruik ik niet, of er moet eens iemand ko- „ men, — maar jenever; als ik zoo nat uit de „ grond kom, dan moet ik een of twee zoopjes heb- „ ben; ik heb morgen gelegenheid, en zal een paar „ kelders laten halen; want ik zal toch voor het „ begin van de komende maand geene gelegenheid „ meer hebben; het was van daag weer Duivels „ flordig weer." — Onder deze negotie gaan beide

naar

(*) Het is wel eens gebeurt, dat de Chirurgijns, handel in provifiën en fterke dranken dreven.

naar het ziekenhuis; en de visite loopt spoedig af, om verder op te gaan. — Eindelijk weder te huis gekomen zijnde, ziet de Doctor de zieken na, die zoo wel vroeger, als sedert zijne *tournée*, zijn ingekomen; van de honderd en meer zieken en gekwetsten, zijn het grootste gedeelte van diverse, in vaste praktijk aangenomene, plantaadjen, en alleen gezonden, omdat zij onder eene betere geneeskundige behandeling zouden zijn. — Men rekent, met die toezending, den Chirurgijn veel dienst te doen, en hem daardoor van de visite naar die plantaadjen te ontheffen, en hoe zeer hem dit ook niet onaangenaam kan zijn, zoo is hij aan den anderen kant op dat soort van zieken ten zijnen huize niet zoo zeer gesteld, ten zij hun eene extra kuur, buiten den bepaalden prijs, moet worden toegediend, of wel eene operatie verrigt worden, want anders duldt men niet, dat hij iets in rekening brenge; al wat de zieke of gekwetste mogt noodig hebben, moet op den gulden Nederl. per kop doorgaan. — Men zal dus gemakkelijk begrijpen kunnen, dat de zieken niet veel medicijnen worden toegediend, indien daarvoor niet expresselijk de hooge noodzakelijkheid wordt aangewezen, en de administrateur of eigenaar zijn consent geeft, om dezelve extra te berekenen, hetgeen bij die omslagtigheid evenwel nog niet altoos geaccordeerd wordt; even zoo moet op het toedienen van eene merkuriaalkuur en quarantaine, tot het verrigten eener operatie, het appliceren van eenen breukband, of eenig ander iets van dien aard, de

goed-

goedkeuring worden ingewacht. —— Hoe zeer het nu van de eene zijde zeer goed is, dat de eigenaar en zaakgelastigde zich, van alle zoodanige te doene verrigtingen, laten informeren, ten einde misschien op nader advijs anders en soms beter te kunnen handelen, zoo wordt echter in verscheidene gevallen de noodige hulp voor den patiënt zeer vertraagd, en, ware het deze vertraging alleen, dan zoude ik dit onderwerp niet verder aanroeren, maar het heeft bij eenige weinigen eenen anderen grond, die te wenschen ware, dat geheel mogt ophouden; namelijk: men berekent, of de slaaf, na de gedane kosten, nog in staat zal zijn, de interesten daarvoor op te brengen; of hij wel de kosten voor het herkrijgen zijner gezondheid waardig is. Het is mij wel voorgekomen, dat wanneer mijn advijs over de ziekelijke gesteldheid van zoodanige lieden gevraagd werd, en de uitkomst, de wegneming van een der ledematen, of wel eene anderzins langdurige behandeling, vorderde, men mij toevoegde: „ Neen, Mijnheer! de kosten „ zullen te hoog loopen; de Neger is mij zoo veel „ niet waard; of, wat zal ik met den Neger doen, „ als hij maar één been of arm heeft: dan kan ik „ hem tot niets meer gebruiken." —— Dat soort van lijders vervalt dan gewoonlijk in de handen van die menschen, die, zoo als wij vroeger aanstipten, het voor een klein prijsje per accoord ondernemen, en daarbij niets te verliezen hebben.

Eer wij de behandeling der plantaadje-Negers in de Etablissementen aan de stad volgen, blijft ons

nog over, een woord te spreken van de wijze, waarop zij, bij absentie van eenig Geneeskundig persoon, door den Directeur en Dresneger op de plantaadjen behandeld worden. Zij is de volgende:

Op de plantaadjen, waar alles behoorlijk volgens eenen zekeren regel geschiedt, begeeft zich de Directeur, des morgens te zes uren of daaromtrent, met of zonder zijne blank-officieren, naar het ziekenhuis; de aan uitwendige gebreken laborerenden, hebben reeds vroeger order de lorren, die hun tot verband strekken, af te doen en de gebreken met laauw water te reinigen; de dresbak, met waters en zalfpotten, is bij de hand, alsmede braak- en jalappepoeder, Engelsch zout, rabarber, enz. De Dresneger presenteert de zieken: N°. 1 klaagt over lijfpijn, eene portie rabarber; N°. 2 zegt, de koorts te hebben, — eene portie Engelsch zout; N°. 3 klaagt over misselijkheid, — een braakpoeder; (naar gissing uit 30 á 40 grein braakwortelpoeder) N°. 4 over pijn in de borst, — eene Spaansche vlieg; N°. 5 zegt koorts te hebben; is er echter geene beslagene tong of versnelde pols, dan moet de lijder al voor een zeer goed voorwerp bekend zijn, anders wordt hij niet geloofd, maar ontvangt, in plaats van eenig middel, tien à twaalf zweepslagen en daarmede aan het werk; N°. 6 klaagt over pijn in de schouders en in den rug. — De Dresneger krijgt last, den Neger met negerkontrij peper (*grana paradisi*) en voorloop te halen (*wrijven*), hetgeen dan ook letterlijk zoodanig geschiedt, dat men

goedkeuring worden ingewacht. —— Hoe zeer het nu van de eene zijde zeer goed is, dat de eigenaar en zaakgelastigde zich, van alle zoodanige te doene verrigtingen, laten informeren, ten einde misschien op nader advijs anders en soms beter te kunnen handelen, zoo wordt echter in verscheidene gevallen de noodige hulp voor den patiënt zeer vertraagd, en, ware het deze vertraging alleen, dan zoude ik dit onderwerp niet verder aanroeren, maar het heeft bij eenige weinigen eenen anderen grond, die te wenschen ware, dat geheel mogt ophouden; namelijk: men berekent, of de slaaf, na de gedane kosten, nog in staat zal zijn, de interesten daarvoor op te brengen; of hij wel de kosten voor het herkrijgen zijner gezondheid waardig is. Het is mij wel voorgekomen, dat wanneer mijn advijs over de ziekelijke gesteldheid van zoodanige lieden gevraagd werd, en de uitkomst, de wegneming van een der ledematen, of wel eene anderzins langdurige behandeling, vorderde, men mij toevoegde: „ Neen, Mijnheer! de kosten „ zullen te hoog loopen; de Neger is mij zoo veel „ niet waard; of, wat zal ik met den Neger doen, „ als hij maar één been of arm heeft: dan kan ik „ hem tot niets meer gebruiken." —— Dat soort van lijders vervalt dan gewoonlijk in de handen van die menschen, die, zoo als wij vroeger aanstipten, het voor een klein prijsje per accoord ondernemen, en daarbij niets te verliezen hebben.

Eer wij de behandeling der plantaadje-Negers in de Etablissementen aan de stad volgen, blijft ons

nog

nog over, een woord te spreken van de wijze, waarop zij, bij absentie van eenig Geneeskundig persoon, door den Directeur en Dresneger op de plantaadjen behandeld worden. Zij is de volgende:

Op de plantaadjen, waar alles behoorlijk volgens eenen zekeren regel geschiedt, begeeft zich de Directeur, des morgens te zes uren of daaromtrent, met of zonder zijne blank-officieren, naar het ziekenhuis; de aan uitwendige gebreken laborerenden, hebben reeds vroeger order de lorren, die hun tot verband strekken, af te doen en de gebreken met laauw water te reinigen; de dresbak, met waters en zalfpotten, is bij de hand, alsmede braak- en jalappepoeder, Engelsch zout, rabarber, enz. De Dresneger presenteert de zieken: N°. 1 klaagt over lijfpijn, eene portie rabarber; N°. 2 zegt, de koorts te hebben, — eene portie Engelsch zout; N°. 3 klaagt over misselijkheid, — een braakpoeder; (naar gissing uit 30 á 40 grein braakwortelpoeder) N°. 4 over pijn in de borst, — eene Spaansche vlieg; N°. 5 zegt koorts te hebben; is er echter geene beslagene tong of versnelde pols, dan moet de lijder al voor een zeer goed voorwerp bekend zijn, anders wordt hij niet geloofd, maar ontvangt, in plaats van eenig middel, tien à twaalf zweepslagen en daarmede aan het werk; N°. 6 klaagt over pijn in de schouders en in den rug. — De Dresneger krijgt last, den Neger met negerkontrij peper (*grana paradisi*) en voorloop te halen (*wrijven*), hetgeen dan ook letterlijk zoodanig geschiedt, dat

men

men denkt, dat hij door de ſpieren tot op de beenderen zal doordringen; — eindelijk wordt er nog een kind met eenen dikken buik te voorſchijn gebragt: de oorzaak der ziekte wordt aan wormen toegeſchreven, en de lijder tot volle of nieuwe maan terugbeſteld, om dan daarvoor iets te nemen; want de maan heeft hier op vele ziekten, volgens het gevoelen der Creolen, eenen merkelijken invloed. — Na deze viſitatie, gaan de andere deuren van het ziekenhuis open, en eenige zieken komen te gelijk, met den rook en damp uit de donkere gedeelten van hetzelve, voor den dag; na dezen te hebben geviſiteerd, en misſchien voor den eenen purgatie, uit ſennebladen, manna, rabarber, enz. gekookt, en den ander voor ſtoeloe watra (*diarrhae*) een' drank, uit rabarber en ſibi ſibi wiwirie (*Herb. scopariæ dulcis*) te hebben geordonneerd, gaat de kwijlkamer open. — Een paar, met dikgezwollen aangezigten en ſterk ſaliverende, komen voor den dag; de Directeur ziet, naar zijn oordeel, of het genoeg is, dan of de kuur nog langer moet worden aangehouden; vervolgens worden die met uitwendige gebreken zijn, verbonden, hetgeen meestal met diverſe zalven, op wieken van uitgehekeld vlas, dreswerk genaamd, geſchiedt, of, bij gebrek daarvan, op breeuwwerk (uitgerafeld oud touw); zwachtels worden zelden en kompresſen in het geheel niet uitgereikt; zelfs zijn bij de meesten de verbandſtukken zoo onrein, dat zij daardoor meer ſchaden dan goed doen. — De zalven worden gewoonlijk naar derzel-

ver

ver kleur geordonneerd, b. v. groene, grijze en witte basilicum is algemeen bekend; op vele plantaadjen, waar de Dresneger de zalven in potten of scherven heeft, zijn zij soms moeijelijk te onderscheiden, doordien de Dresneger, met den houten of ijzeren spadel, van de eene in de andere tast, zonder het werktuig vooraf behoorlijk te reinigen, en zoo eindelijk alles door elkander roert. — Op die wijze geschiedt de dagelijksche verzorging door den Directeur. Is de plantaadje in vaste praktijk, dan zendt de Directeur gewoonlijk die zieken, welke hem tot te veel last worden, of met welker behandeling hij verlegen wordt, naar het Etablissement, ten zij hij den Chirurgijn spoedig verwacht, om eerst omtrent het een en ander te raadplegen. — Is de plantaadje niet in vast accoord, dan vraagt hij vooraf den Grootmeester, (zoo wordt de eigenaar of administrateur genoemd) wat hij met dezen of genen patiënt zal aanvangen. — Gewoonlijk ordonneert zijn Ed., den zieke naar de stad op te zenden; werwaarts wij, van de plantaadje afscheid nemende, denzelven zullen volgen. — Met eenen brief van geleide, voorzien van de noodige inlichting, komt de patiënt bij zijnen *Grand Massera* (Grootmeester). Vindt deze het noodig vooraf omtrent den lijder eenig advijs in te winnen, dan laat hij den Geneeskundige komen, dien hij daartoe denkt in het werk te stellen, en raadpleegt met dezen, wat er geschieden moet; of ook Zijn Edele heeft reeds bepaald den zieke bij deze of gene Dresmama of Neger te zenden, zoo als wij

bewerking is geſchied, dag en nacht tegenwoordig zijn; deze jongens worden door geſalariëerde adſiſtenten tot hunnen pligt gehouden. Aan diegenen, welke hunne ſpijzen zelven koken, wordt des Maandags, of wel op eenen anderen dag der week, bananen, drooge visch, rijst en gort uitgedeeld, al naardat zulks door den Geneeskundigen wordt noodig geoordeeld; anderen, die hunnen kost zelve niet kunnen klaar maken, ontvangen op zekeren tijd van den dag rijst, gort, gongotee, arrowroot, of bloempappen, met of zonder wijn, naar de behoefte; de Geneeskundige, die het Hospitaal aangaat, zorgt, dat hij, bij wijze van aanneming, wekelijks van bananen voorzien wordt. De zieken, die de voeding door de Adminiſtrateurs van wege de plantaadje ontvangen, gaan op eenen bepaalden tijd ter afhaling hunner bananen, ſomtijds krijgen zij ook wat droogen visch, daarbij worden echter deze bananen, ſoms uit gebrek aan gelegenheid of, wat erger is, uit ſchaarschheid, niet aangebragt, dan worden de Negers dikwijls met hongerige magen verzonden tot een' anderen dag; ik heb ook wel eens, doch enkel, ondervonden, dat als de bos bananen zes of acht ſchellingen S. Ct. kostte, dat de Neger een paar of hoogſtens vier ſchellingen werden in de hand geſtopt, met de ernſtige aanbeveling, om vooreerst niet weder te komen. Zoodanige behandelingen, die echter, dank zij het menſchelijk gevoel! weinig gebeuren, zijn hoogst verderfelijk voor den Geneeskundige; immers de lijder kan zonder voeding niet

blij-

blijven, ten zijnen koste kan hij daarin evenwel ook niet voorzien; hij moet dus eenige tegen de genezing geheel ſtrijdende handelingen door de vingers zien, dat is, de Negers laten uitgaan (hetgeen anders niet gepermitteerd wordt), ten einde van zijn *Grand Masſera* het noodige te gaan vragen; dat zulke patiënten, uit het lokaal zijnde, alles nuttigen, wat hun voorkomt, laat zich begrijpen, en dat eene geneeskundige behandeling daaronder ſlecht gedijd, is zeer natuurlijk. Sommige Negers maken mandjes in ſoorten, andere maken katoenen koorden; de vrouwen ſpinnen eenig katoen, en van den verkoop van zoodanige produkten zouden eenigen zich welligt onderhouden kunnen; er worden echter daardoor te veel ongeregeldheden, zoo wel binnen als buiten het Hospitaal, te weeg gebragt, om het altoos te permitteren. De Negers worden, bij goed weder, met het noodige toezigt, achter het Hospitaal aan eene geſchikte plaats ter bading gebragt, ten einde de huid goed te reinigen; is ligchamelijke beweging noodig, dan laat men hen wat in den tuin gaan, of eene of andere werkzaamheden verrigten; door ſommigen wordt daarvan echter wel eens misbruik gemaakt en de reconvalescenten blijven langer dan noodig is in de ziekenhuizen, ten einde, onder dit of dat voorwendſel, er eenige dienſten van te trekken. Des Maandags worden gewoonlijk de herſtelde zieken ontſlagen, en hun wordt daartoe een billet medegegeven, houdende aan den voet eene nota van de verpleegkosten; in geval van overlijden wordt het

lijk gekist en behoorlijk ter aarde besteld. Wij hebben vroeger reeds aangestipt, dat, volgens de wetsbepaling, voor de twee maanden wordt betaald 75 centen per dag, en voor de volgende vier maanden per dag 40 centen, buiten de voeding of eenige kunstbewerking; voor de weken of maanden boven de zes, wordt voor Genees- en Heelkundige verpleging niets verder in rekening gebragt, de voeding bedraagt 30 centen per dag, zoo dat een lijder drie maanden met de kost verpleegd geworden zijnde, zal schuldig zijn, als, b. v. voor de eerste twee maanden of een en zestig dagen, à 75 cents, *f* 45.75; en voor de overige dertig, à 40 cents, *f* 12; voorts een en negentig dagen kost, à 30 cents, is *f* 27,30, maakt dus te zamen: *f* 85,5; een ander, die dertien maanden verpleegd is, zonder voeding, zal schuldig zijn voor de eerste twee maanden, à 75 cents per dag, en voor de volgende vier maanden, à 40 cents per dag, bedraagt te zamen: *f* 94.55 voor den overigen tijd van zeven maanden Nihil.

Het is in dit land niet mogelijk, om een klein getal zieken tegen dien prijs en zoodanige bepaling met eenig voordeel te verplegen, en het is alleen op de menigte, dat het door elkander gerekend een bestaan kan opleveren. Een Hospitaal, dat minder dan honderd lijders sterk is, zal, naar evenredigheid der moeite en der vele kosten, geen voordeel aanbrengen; een lokaal, geschikt voor honderd lijders en daar boven, is onder de 12 à 14 honderd gulden Ned. Ct. niet te huur; adsistentenloon en de voeding

van

van een aantal leerjongens, verbandſtukken, inſtrumenten en derzelver onderhoud en wat er verder aan geneesmiddelen noodig is, bedraagt jaarlijks eene aanmerkelijke ſom; te meer, daar de tot inwendig gebruik benoodigde geneesmiddelen, volgens de letterlijke bepaling van het Hof van Politie en Crimineele Juſtitie, in dato 30 December 1826, niet meer door de Chirurgijns mogen geleverd worden, op eene boete van *f* 50 N. Ct. voor ieder artikel, dat, door hen tot dat einde mogt zijn gereed gemaakt. Men zal in de inſtructie voor de Chirurgijns, onder Art. 26, 27 en 28 vinden, dat het, onder aangevoerde bepalingen, aan de Chirurgijns 2 jaren vroeger is veroorloofd geworden, zelfs aan hunne patiënten buitenshuis geneesmiddelen te leveren; eenigen hebben met niet geringe ſchaden de, volgens de Wet van 1824, in orde gebragte Apotheek van de hand moeten doen, en laten nu, naar aanleiding van de laatſte opgemelde reſolutie, tegen een vast accoord, door eenen Apotheker leveren. Is de genomene reſolutie niet het gevolg van perſoneel belang, maar veel eer den eerſten ſtap om ieder Genees- of Heelkundige, of tot het Pharmaceutisch vak behoorende, binnen de grenzen van zijn gebied terug te brengen, om alzoo aan de menigvuldige kwakzalving en de dagelijks voorkomende ongeregeldheden paal en perk te ſtellen, dan zal ieder weldenkend Arts den genomenen maatregel van harte toejuichen.

De Genees- en Heelkundige verdienſten aan de plantaadjen zijn in regten drie achtereenvolgende jaren

preferent, en van daar is de plantaadje-praktijk voor den Geneeskundige het zekerste inkomen, vooral bij solide eigenaars en administrateurs.

Jaarlijks worden, in Februarij of Maart, de rekeningen aan de debiteuren bezorgd; de rekeningen moeten alle wel gespecificeerd zijn, om met de maandlijsten overeen te komen, of liever, de behandeling van eenige plantaadje-Negers moet in die lijsten bekend zijn; ieder verzuim, dat daarin plaats grijpt, geeft tot verwarring aanleiding, en de Chirurgijns krijgen de rekeningen met reflectiën terug, die, al of niet gegrond zijnde, eerst moeten worden uit den weg geruimd. Zijn de rekeningen in orde bevonden, dan bevatten zij in margine, het woord accoord met de naamteekening van den debiteur, vele houden voor eenen regel, om desniettegenstaande alle rekeningen te laten taxeren, in welk geval er wordt bijgezet: Verzoeke taxatie. De Genees- of Heelkundige moet dan het koloniaal Geneeskundig reglement volgen, Art. 7, Litt. 3, en bevorens de rekening ter taxatie aan het *Collegium Medicum* kan of mag aangeboden worden, aan den voet van ieder derzelve, een onder presentatie van eede opgemaakt certificaat voegen, en aloo ziel en zaligheid verpanden, tot staving, dat de gedane praktijk, als daarin vermeld, geschied is.

„ Het is mij onbekend, om welke redenen men „ bij de verandering van het Koloniaal Geneeskundig „ Reglement in 1824 deze onzedelijke vordering heeft „ bijgehouden; is het niet genoeg, dat de krediteur

de

„ de rekening accoord verklaart, zoo kan men im-
„ mers in questieuſe gevallen het boek tot grondſlag
„ nemen en daarop, des noods, een' eed vorderen;
„ men kan ter goeder trouw dagelijks een of meer
„ zoodanige verklaringen ſtellen, waarop ik toch
„ geenen eed zoude kunnen afleggen, want hoe vele
„ handelingen geſchieden niet door de adſiſtenten,
„ volgens wier opgaven de posten in de Journalen
„ worden geboekt, die alle juist moeten heeten,
„ maar het echter ook wel nu en dan niet zijn."

De rekeningen aldus, met de certificaten voorzien, worden van wege den crediteur, door middel of intermediair van den ſcriba, aan het *Collegium Medicum* ter taxatie overgelegd; na examinatie en accoord bevinding worden dezelve tegen betaling van 1 pCt. aan den inzender terug gegeven. Het gebeurt wel eens nu en dan, dat er rekeningen inkomen, op welke de declarant geene aanvrage om taxatie vermoedde; rekeningen, geſteld door menſchen, welke, met verkrachting van eer en geweten, altoos de ziekte voor gevaarlijk opgegeven; die onder den ſchijn van groote zorg hunne patiënten of derzelver erfgenamen plunderen; zoodanige declaratiën worden dan ſoms met de helft of twee derde der ſomma verminderd, ſoms ook als niet taxabel weder afgegeven. Nadat de rekeningen in allen deele in orde zijn bevonden, kan de crediteur om voldoening aanzoek doen; de Geneeskundigen in de rivieren kunnen te weinig aan de ſtad komen, om hunne belangen daar voor te ſtaan, zij zijn derhalve verpligt eenen zaakgelastigde aan te

en honderd en meer pitten, in gedaante gelijk aan castagnes bevat.

Men heeft mij verhaald, dat nog ergens een dergelijke boom zoude zijn, en wel, zoo ik mij niet vergis, op de plantaadje *Voorburg*, naast het fort *Nieuw Amsterdam*. De aanplanting zoude, mijns bedunkens, de volgende voordeelen kunnen opleveren; eerstelijk zoude men vele van de sedert lange jaren in *Cappewierie* braakliggende landen, met de *arto carpus incisa* kunnen beplanten, en wel van de kerndragende; dit vereischt geene verdere moeite, dan de pit met den voet in den grond te treden, als ik mij zoo mag uitdrukken. Zoo lang het telgje nog jong is, slaat men het slechts tegen het omkomen door onkruid gade, grooter geworden zijnde, behoeft het geene de minste voorzorg meer; zoo doende, zouden geheel niets opbrengende landen een nuttig produkt opleveren, en ten tweede, wanneer dezen boom ter zijde van de trenoes en kostakkers geplant werd, zoude de boom tot eene zekere hoogte gekomen zijnde, de broze bananenplant tegen de winden merkelijk beschutten; de vrucht zoude ten derde voor een gedeelte de bananen kunnen vervangen, en alzoo het gemis of de schaarschheid merkelijk vergoeden. Het is ons bekend, dat vele duizenden bewoners der Indische en Zuidzee eilanden alleen van de broodvrucht leven; gedurende acht maanden kunnen zij zich van de versche vrucht zelve bedienen, en in de maanden, dat deze boom geene vruchten draagt, bedienen zij zich van de bereidingen, die zij

zich

zich uit dezelve verschaft hebben, waardoor dan ook de tegenwerping, die men mij wel eens gemaakt heeft, als ik over de aanplanting van den broodboom sprak, geheellijk vervalt. Men voerde mij, namelijk, toe, dat deze Boom in het saizoen, waarin bananen schaars zijn, juist geene vrucht opleverde; dat is, in de maanden Maart, April en Mei; maar indien wij al onze voortbrengselen, hier en elders, versch wilden nuttigen, dan zou de keukenlijst, in vele gevallen, vrij wat minder rubrieken beslaan.

Gesteld ook, dat er bananen genoeg voorhanden zijn, zoo zoude het vee daarmede gevoederd kunnen worden; en eindelijk, zonder van meerder voordeelen te gewagen, die de broodboom op kan leveren, zoude het hout, als een tamelijk goed brandhout, niet onverschillig zijn; een artikel, dat voor verscheidene plantaadjen, die stoomwerktuigen hebben, of nog aanleggen, en maar weinig, of in het geheel geen hout meer bezitten, van niet minder belang kan zijn. Misschien zoude het Gouvernement ook eenige maatregelen kunnen nemen, om in zekere opzigten den voorraad van spijs te vermeerderen.

Immers, wanneer men om en door *Paramaribo* wandelt, dan moet men zich bedroeven over de overgroote luiheid en onverschilligheid, waarmede het grootste gedeelte der vrijlieden hunne tuinen en akkers bouwen, overal ziet men slechts brandnetels en distelen. Mij dacht, indien nu uit beter inzigt, dat soort van lediggangers door gepaste middelen konde

ver-

verpligt worden, hunnen grond met een of ander voortbrengsel te beplanten, dan zouden zij daardoor een goed bestaan vinden, terwijl de vruchten van eenige morgen lands vele hongerige magen voeden konden, en menig honderd bossen bananen zoude daardoor, aan den werkenden plantaadje-Neger, kunnen worden overgelaten. Ik laat verder de voorzorgen tegen schaarschheid, van welken aard ook, aan deskundigen over, en ga nu tot dat punt van de voeding over, hetwelk meer regtstreeks tot mijne bedoeling behoort. Hoe ongerijmd toch, zoude men het bij ons in *Europa* vinden, wanneer wij eens verpligt werden, onze knechten en verdere arbeiders, bij wijze van rations, te voeden, en de wet bepaalde, dat wij, b. v. aan ieder per dag 50 stuks aardappelen, wortelen of iets van dien aard, bij getal zouden moeten geven, zonder nadere bepaling, dan zoude immers de arbeider, althans van hoogzuinige meesters, gevaar loopen, om bij schaarschheid van een of ander artikel b. v. aardappelen te krijgen, waarvan de vijftig nog geen twintig gewone uitmaakten, en hij zoude geen regt hebben, voor zoo verre ten minste het getal belangde, zich te beklagen. De wet verzekert aan een werkvatbaar slaaf twee bossen bananen per week; bakkeljaauw, enz., is mede niet genoeg bepaald; het ware dus, dunkt mij, wenschelijk, dat het Gouvernement eene herziening op de verordeningen ten aanzien van de voeding gelaste, en dat daarbij, even zoo als bij alle beschaafde maatschappijen, waar een meerder- of mindertal harer leden van eene bepaalde hoeveelheid voedsel

moet

moet beſtaan en hoeveelheid bepaald werd naar de voedende eigenſchappen en het gewigt der ſpijzen. Hoe veel een werkende Neger per dag tot voeding noodig heeft, laat zich niet juist bepalen; de hoeveelheid is, als het ware, bij ieder verſchillende; doch men kan aannemen, dat een Veld-Neger, die minder dan vijf ponden oud gewigt afgeſchelde bananen per dag ontvangt, niet beſtaan kan. Ik bedoel niet, dat men de Negers de bananen zal voorwegen, maar dat men eenen beteren regel zal aannemen; iemand, die dagelijks met bananen omgaat, zal ſpoedig voelen, of een bos onder de dertig ponden weegt of niet, wanneer dit verſchil reeds naar gisſing te groot is, b. v. bosſen, onder de vijf en twintig ponden, moesten zij niet voor eene halve ration gerekend worden. Hoe veel honderd bosſen worden niet uitgegeven, die geene twintig ponden kunnen halen; wanneer nu in aanmerking genomen wordt, dat, zoo als ik vroeger aanſtipte, de helft van eenen bos aan ſtronk en ſchil verloren gaat; wat blijft er dan over? Nemen wij aan, dat de bananen anderzins nog al goed zijn, dan behoort het gewigt toch altijd tot grondſlag te liggen bij alles, wat den Neger tot voeding ontvangt, als: koren, rijst, gort, taaijers, enz.; zoo ook is het met de bakkeljaauw en het zout. Die zijne Negers gezond wil houden, zorge voor eene goede voeding, zoo wel in kwaliteit als kwantiteit. Aan de Negers wordt ſoms bakkeljaauw uitgegeven, die reeds in eenen merkelijken graad bedorven is; maar, naardien de Negers niet

kies zijn, zoo gaat deze even graag naar binnen. Ik houd mij echter verzekerd, dat, wanneer men, in plaats van de meeste bakkeljaauw, goeden ſtokvisch uitdeelde, de Negers daarbij veel gezonder zouden zijn, dan nu het geval is. Het zout behoort almede zeer geregeld, en in eene hoeveelheid van $\frac{1}{16}$ ℔ oud gew. per dag uitgereikt te worden; vooral is het zout voor de Negers van belang, wanneer zij, uit ſchaarschheid van genoegzaam ander voedſel, veel van allerlei ſoorten van verſchen visch, krabben, enz. nuttigen; want hebben zij alsdan geen zout, zoo bederft die visch, en zij eten denzelven toch evenwel. De vele buik- en bloedloopen, die jaarlijks heerſchen, hebben, zoo wel daarin, als in het gebruik van ſlecht drinkwater, hunnen grond. Dat een rein drinkwater voor het leven en de gezondheid van den mensch de eenige en hoogst belangrijke vloeiſtof is, verdient geen betoog; de oudſte volken kenden reeds het groote nut, dat in eenen zuiveren dronk waters gelegen was, en de Regenten van alle tijden ſpaarden kosten noch moeiten, hoe groot of ſchijnbaar onoverkomelijk dezelve ook zijn mogten, ten einde in die onontbeerlijke behoefte hunner onderdanen te voorzien. En inderdaad, niemand weet beter de waarde van eenen zuiveren dronk waters, dan de bewoner dezer gewesten. Echter hebben de Negers op alle plantaadjen niet het geluk, een goed drinkwater te bezitten, zoo als ik dit reeds heb aangemerkt. Om nu in deze behoefte op de minst kostbare wijze te voorzien, is het eenigſte en,

naar

naar mijn inzien, beste middel, de zuivering van het water door beenkool; zoo lang er ten minste nog vuil water voorhanden is, kan het door dat onschatbaar middel verbeterd en drinkbaar gemaakt worden. Ik voeg voor degenen, die met een zeer beproefd doorzijgwerk nader mogten wenschen bekend te worden, hierbij eene zoo veel mogelijk juiste afbeelding, met de noodige verklaring.

De zamenstelling van dit werktuig is niet van mij zelven; ik heb dezelve aan de goedheid van de Heeren MODDERMAN, te *Utrecht*, en den bekenden verdienstelijken Scheikundige VAN DIJK, te danken, die een soortgelijk werktuig, van mindere grootte, voor mij, bij een' der koperslagers, deden gereed maken, en vervolgens gevuld hebben. De proeven, te *Utrecht* genomen, beantwoordden buitengemeen aan onze verwachting, zoo dat het vuilste water, vol insekten, als drinkbaar water dadelijk onder de kraan werd opgevangen.

Gedurende een groot deel mijner reize naar *Suriname*, die negen maanden en zes dagen geduurd heeft, verschafte dit werktuig eene genoegzame hoeveelheid waters voor mijne familie en het meerendeel der equipage, alsmede voor eenig gedierte, waaronder een paard. Op het laatst onzer reize raakte hetzelve onklaar, hetgeen welligt door eene onachtzame behandeling, of ook door het stooten en stampen van het schip, kan veroorzaakt zijn. Op de reize leerde ik aan dit werktuig eenige kleine gebreken kennen, welke in de hierbij gevoegde teekening ver-

beterd zijn, en daarin beſtaan, dat de waterbak dieper behoort te zijn; vooral is zulks bij zoodanige werktuigen voor ſcheepsgebruik in het oog te houden, anders ſlaat, met de beweging en werking van het ſchip, het water meestal weder van boven uit; voorts was, onder den eerſten en opperſten bodem, een los ſchoteltje geplaatst, dienende eensdeels om het water in deszelfs loop wat te vertragen, en ten andere, om het meer door den geheelen omtrek van het werktuig te verdeelen. Dit ſchoteltje, in onze teekening onder L[a] F. aangeduid, was even als een hol of diep bord met de holle zijde naar boven gekeerd; waardoor veroorzaakt werd, dat er altoos eene zekere hoeveelheid waters in moest blijven, tot dat door nieuwe filtrering het, na welligt eenen geruimen tijd daarin geſtaan te hebben, eerst werd uitgedreven. Dit komt mij niet verkieslijk voor en is de reden, waarom hetzelve in eenen geheel platten vorm veranderd is. De middelſte bodem bij de kraan is thans met de bolle zijde naar boven gekeerd, ten einde het verſtoppen der gaatjes onmogelijk te maken; bij mijn origineel exemplaar was de holle zijde naar boven; dan ik bevond, dat daardoor de gaatjes gemakkelijker, door het onverhinderd naar beneden zakken van zand en ſteentjes, verſtopt werden.

De kraan ſtond regt onderaan in het midden van den kegelſpits, welke ſtelling mij vroeger voorkwam zeer goed te zijn; echter bij verplaatſingen, enz. ſtelt men het werktuig dikwijls op den grond, waardoor het dan op de kraan komt te rusten, hetwelk

des

des te ligter tot een of ander defect aanleiding geven kan. Ik heb daarom de kraan weder op zijde gebragt, zoo als men die gewoonlijk aan andere foortgelijke werktuigen vindt. Fig. 1., Plaat 1. ftelt een filtreerwerktuig van koper, in deszelfs doorfnede, voor; hetzelve kan ook van hout of van eenig ander metaal vervaardigd worden; van koper of ijzer zijnde, behoort hetzelve van binnen goed vertind te zijn. Zal eene zoodanige machine voor fcheepsgebruik dienen, dan zoude het geraden zijn, boven, een' opftaanden rand van een paar duim, te laten aanbrengen, ten einde een welfluitend houten dekfel op te nemen; welk dekfel in het midden van eene opening moet voorzien zijn, ten einde met eene puts, of iets anders, het water naar binnen te gieten; want zonder zoodanige voorzorg flaat het water, bij fterke werking van het fchip, ondanks eene goede diepte, naar buiten. Op de hoogte van den opperften bodem moeten, van buiten, een paar fterke ooren of ringen vastgeklonken zijn, om het werktuig te behandelen en vast te fjorren; op eene gefchikte hoogte, van onder af gerekend, worden, des verkiezende, drie à vier ijzeren of koperen fleuven vastgeklonken, om er de vereischte pooten in te fchuiven, of men laat het geheel in eenen houten ftoel zetten. Zoodanige machine nu, wordt, van onder af tot aan de met N°. 1. geteekende plaats, met kleine kiezelfteenen en zuiver gewasfchen grof zand, goed gevuld; daar boven op worden 14 ponden grove ftukjes beenkool en, op deze, tot onder den opperften

bodem, weder zand en kiezel gelegd, alles vast en onverzakbaar. Zulk eene welgevulde machine kan, op eenen dag, gemakkelijk vijf en twintig emmers water zuiveren. Wenscht men nu, voor plantaadje-gebruik, een werktuig van minder kosten, zoo kan het van hout gekuipt worden; de onderste bodem en de kraan, benevens de luchtbuis, kunnen daarbij weggelaten worden; het komt er voornamelijk op aan, om, naar gelang der innerlijke ruimte, de noodige of evenredige hoeveelheid beenkool aan te wenden. Is het te filtreren water zeer onrein en met grove vreemde stoffen bezwangerd, dan zal men weldoen om, op de machine, eene *manarie* te leggen, (manarie noemt men hier de, uit eene soort van rottingriet, gevlochtene zeven) en, zoo doende, het water eerst van de grove vuile deelen te zuiveren.

Ten aanzien van de kleeding der Plantaadje-Negers is op te merken, dat, wanneer hun, volgens 's lands gebruik, datgene gegeven wordt, wat hun toekomt, er in de behoeften van den Neger genoegzaam voorzien is. Het ware echter te wenschen, dat te dien aanzien een betere regel wierd in acht genomen. Als men slechts bedenkt, hoe noodzakelijk de dekking voor de gezondheid is, dan zal men immers niet kunnen goedkeuren, dat aan vele slavenmagten soms in twee of drie jaren niets van dien aard wordt uitgereikt. Om, zoo veel mogelijk, de kwanselarij der Negers in het verkoopen hunner zoo noodige kleedingstukken eenigermate paal en perk te stellen, zoude

de het, behoudens betere verordeningen; niet kwaad zijn, de gemaakte ftukken, als hoed, duffel, enz., met het plantaadjemerk en nommer van den Neger, door middel van verw, in de binnenzijde kenbaar te maken, en van tijd tot tijd de noodige vifitatie daarover te laten houden.

Met opzigt tot de woningen, is het van het uiterfte belang, dat dezelve ruim en digt genoeg gebouwd worden; vooral ook diende men bij de plaatfelijke ligging in acht te nemen, dat er geene poelen of onder water ftaande landen in de nabijheid, vooral boven den wind gelegen waren. Men kieze, zoo veel mogelijk, eenen hoogen zandigen bodem en ftelle de huizen in die rigting, dat de zon op dezen of genen tijd van den dag het gebouw befchijne; wanneer men de woningen op fteenen voeten eene gefchikte hoogte van den grond bouwde en goed digt bevloerde, dan zou de meerdere doorfpeling van lucht en de droogte van den grond een buitengemeen goed effect op de gezondheid hebben. Het vuurftoken in de huizen moest, om verfcheidene redenen, verboden worden en, tot gerijf der Negers, op eenen kleinen afftand van de huizen de noodige keukens of ftookplaatfen aangelegd zijn.

Ten opzigte van den arbeid mag men aannemen, dat dezelve, in eene gepaste mate, voor den min befchaafden ftand eene wezenlijke behoefte voor de gezondheid is; want wat zoude er van zoodanige menfchen worden, die hunnen geest geene genoegzame bezigheid kunnen geven, indien geene werk-

zaamheden hun onledig hielden. Voor iederen mensch, van welken ſtand of rang in de maatſchappij, is de arbeid, tot behoud van leven en gezondheid, hoogst nuttig; dus ook voor den Neger. Wanneer hij wel gevoed, gekleed en gehuisvest wordt, dan kan men van hem eenen aan zijne krachten geëvenredigden arbeid verwachten; zoodra hapert het hem echter aan het hooge benoodigde, dan ſpreekt het van zelf, dat men van hem niet veel kan vergen. Ik meen reeds voldoende te hebben aangemerkt, dat de werkzaamheden der Negers hier te lande meer door de onregelmatigheid van derzelver duur, dan door de zwaarte, ſchadelijk zijn, en zulks vooral, wanneer opoffering van nachtrust gevorderd wordt. Wanneer b. v. de uren werks over een geheel jaar in gelijke gedeelten voor iederen dag konden verdeeld worden, dan zoude er weinig of geen bezwaar beſtaan; daar echter de aard der hier verbouwd wordende voortbrengſelen geene zoodanige evenredige verdeeling, volgens de nog meest gebruikelijke bewerking, gedoogt, zoo komt het, in de gegevene omſtandigheid, voornamelijk op den kundigen planter aan, om daarin ten minſte eenige verligting te bewerkſtelligen. Die plantaadjen, welke zich van ſtoomwerktuigen kunnen voorzien, zullen daarbij in de bewaring hunner ſlavenmagten een zeer groot voordeel ondervinden. Niet alleen de ſuiker-, maar ook de koffij- en katoen-plantaadjen kunnen daarvan het gewenschte voordeel trekken. Op de plantaadje *Kronenburg*, in de *Commewijne*, voldoet een klein en weinig

kost-

kostbaar ſtoomwerktuig in het bewerken der koffij, buiten verwachting; niet minder een ander op *Sporksgift* in de zuivering van de katoen. Hoe gemakkelijk en door hoe weinige handen geſchiedt daar niet de bewerking? en hoe regelmatig, zonder eenige opoffering van nachtrust. Die ſtaten, welke nu niet in de mogelijkheid zijn, om de kosten tot het aanleggen van ſtoomwerktuigen te beſtrijden, zullen eenen anderen weg dienen in te ſlaan; zij zullen van een gedeelte der opbrengſten moeten afzien, ten einde door vermindering van werk den anderzins ſtelligen ondergang der Negermagten en dien van het effect te verhoeden. Het laat zich niet juist bepalen, hoeveel produkten door een zeker getal Negers kunnen worden bewerkt, zonder dat de magt daarbij gedrukt wordt; er zijn te veel omſtandigheden, die daarmede in verband ſtaan — goede landen, goede trafiek-werktuigen, enz. Geſteld, dat alles in eene goede orde is, dan zal men op ſuiker, zonder ſtoomwerktuig, het maximum per werkvatbare Neger op zes vaten, à 700 pond Ned., en wel iets daar boven, in het jaar, kunnen rekenen, wel te verſtaan van het werkvatbare gedeelte, hetgeen, zoo als bekend is, doorgaans ſlechts op een derde van het geheel wordt gerekend; zoo dat men van een aantal van negentig koppen maar dertig als ware werkvatbare kan beſchouwen. — Bij kleinere magten en min voordeelige landen zal zulks niet boven de vier vaten kunnen bedragen, of de ſlaven zullen er te veel onder lijden. Op koffijſtaten rekent men in de bebou-

wing vijf, ja soms zes akkers per werkvatbare Neger, ieder akker gecalculeerd te zijn beplant met 500 boomen, te zamen 2500 à 3000 stuks, nemen wij verder aan, dat ieder boom in het jaar een half pond Ned. oplevert, hetgeen echter door de bank het geval niet is, dan zoude men het maximum per kop op 1500½ pond Ned. kunnen rekenen; men zal naar den aard en de ligging der landen ter bebouwing niet meer dan 4 akkers moeten rekenen. De Negers op de katoen-plantaadjen kunnen, bij eene goede voeding, enz., hun gewoon werk met weinig moeite volbrengen.

Ten aanzien van de werkzaamheden in het bijzonder, zoude het, naar mijn gevoelen, zeer te wenschen zijn, dat men, tot omkeering van den grond, meer algemeen de spade, in plaats van de tjap, invoerde, naardien het alhier niet wel mogelijk is, den ploeg met vrucht te gebruiken; al ware het ook, dat de vele in den grond zittende wortels en boomstammen konden uitgeroeid en opgeruimd worden, dan nog zouden de vele flooten en trekkers, waarmede men de stukken en akkers in kleine vakken, ik zou bijna zeggen groote bedden, verdeelen moet, om de buitengemeene hoeveelheid waters, welke jaarlijks valt af te leiden, het gebruik van den ploeg onmogelijk maken. Derhalve, zeg ik, ware het voor de gezondheid der Negers, zonder van meerder voordeel, door een goed omslaan van den grond, te gewagen, wenschelijk de spade, in plaats van de tjap, te gebruiken; ook zijn de schoppen, die men hier

hier bij het delven bezigt, naar mijn gevoelen, voor verbetering vatbaar. Men gebruikt hier, namelijk, in de ijzeren schoppen of spaden een' regt uitgaanden steel van vijf of zes voeten lang, zonder dwarsch handvat aan het einde, waartoe zij, trouwens, ook te lang zijn; de arbeider kan, met dat instrument, nimmer zijne krachten met dat gemak aanwenden, als zulks, door het opleggen van de regterhand in eene dwarsche en meer gemakkelijke plaatsing, geschiedt, gelijk dit zich, op werktuigkundige gronden, zeer ligt begrijpen laat. Nemen wij aan, dat de spade een hefboom van gemengden aard is, waarvan het centrum of de as zich in de linkerhand bevindt, zoo zal de oplegging van de regterhand de spade gemakkelijker tot de kracht van eenen hefboom van de eerste soort doen werken, en dus, bij aanhoudenden arbeid, de spieren van de borst en schouders minder spoedig vermoeijen dan anders, het geval moet zijn. Ik zoude daarom meer van onze Europesche spade en wijze van werken houden. Het stampen van de koffij en het malen van de katoen kan het beste door stoomwerktuigen verrigt worden.

De Negers hebben daarbij weinig of niets te doen, en zijn, wat meer is, van de ondragelijke vuil- en stofkwalm bevrijd. Waar echter zoodanige werktuigen niet zijn, moet men, onder verbetering, de koffij in de open lucht afstampen, wanneer, vooral bij een weinig wind, de stof zich spoedig verwijderen zal. Ten aanzien van het katoen dient men het bij het oude te laten blijven; althans durven wij daar-

daarbij den wind niet inroepen; het katoen en het ftof zouden daarbij eenen gelijken weg wandelen. Het dragen van vrachten op het hoofd, b. v. zware manden koffij, van achter uit de gronden naar huis, zoude, ondanks de gewoonte, met meerder vrucht en minder ligchamelijke vermoeijing, door middel van ligte kruiwagens, kunnen gefchieden; het afflaan van gras en zwaar wied, aan de kanten van trenfen en kanalen, vooral ook op *Java*, zoude voorzeker met mindere infpanning des ligchaams, door middel van zeisfens, kunnen plaats vinden. Men geeft algemeen voor, dat de Negers, tot het gebruik van nieuwe werktuigen, niet te krijgen zijn: het is waar, de Neger blijft liever bij het oude; doch dit komt vooral uit wantrouwen voort, en door de veronderftelling, dat het oogmerk niet is, om tot zijn gemak bij te dragen, maar hem, tot het verrigten van meer werk, te verpligten. Ik houd mij echter verzekerd, dat, wanneer men de verbeteringen met ernst en op eene gepaste wijze onderneemt, de uitkomften fteeds gunftig zullen zijn; het ligt minder aan de Negers, dan men wel denkt, maar meer aan den weinigen lust en den algemeenen geest om bij het oude te blijven. Men hoort meestentijd: het heeft reeds zoo vele jaren gegaan, het zal ook onzen tijd wel uithouden.

Daar de vochtige en koude nachtlucht voor de Negers, even als voor ieder mensch, zeer ongezond is, en de fuikermolens meestal aan twee of drie zijden open zijn, waardoor de daarin werkende flaven bij-

x Javanen

bijzonder zijn blootgesteld, zoo zoude het, onder verbetering, niet kwaad zijn, om, door het aanbrengen van luiken van ligt hout, de molens, aan de windzijde, des verkiezende, te kunnen sluiten. Er behoeft slechts een doorgang te zijn, om het riet naar binnen te brengen. Niet minder zoude het voor de gezondheid der Negers van belang zijn, wanneer de ponten, die het riet tot bij den molen aanvoeren, onder een dak konden liggen, ten einde de slaven, die dezelve lossen moeten, niet soms aan zware regens, vooral des nachts, bloot te stellen. Tegen het ongeluk om tusschen de rollers te geraken is, bij de meeste molens, zoo als dezelve thans zijn, niets anders te doen als bestendig te waarschuwen en te verhinderen, dat geene kleedingstukken aangehouden worden; bij de stoommolens kan dit ongeluk niet wel plaats grijpen, alzoo de rollers leggen en niet staan, en omdat, door aangebragte schuine bakken, het riet, als het ware, zonder behulp van menschen, tusschen de rollers inglijdt. Degenen, die groote reparatiën of wel geheel nieuwe molens moeten maken, zoude het zeer aan te raden zijn, om, door middel van ijzeren toestellen, het vertikale van de trommels te vermijden en dezelve horizontaal te leggen; buiten het groote voordeel, dat niemand daarbij is blootgesteld, zoude, naar mijn inzien, nog andere merkelijke voordeelen, de kosten aannemelijk maken. Bij de staande trommels zijn altoos eenige menschen noodig, om het riet tusschen dezelve in te brengen; de hooge stand der

rol-

beterd zijn, en daarin beſtaan, dat de waterbak dieper behoort te zijn; vooral is zulks bij zoodanige werktuigen voor ſcheepsgebruik in het oog te houden, anders ſlaat, met de beweging en werking van het ſchip, het water meestal weder van boven uit; voorts was, onder den eerſten en opperſten bodem, een los ſchoteltje geplaatst, dienende eensdeels om het water in deszelfs loop wat te vertragen, en ten andere, om het meer door den geheelen omtrek van het werktuig te verdeelen. Dit ſchoteltje, in onze teekening onder Lª F. aangeduid, was even als een hol of diep bord met de holle zijde naar boven gekeerd; waardoor veroorzaakt werd, dat er altoos eene zekere hoeveelheid waters in moest blijven, tot dat door nieuwe filtrering het, na welligt eenen geruimen tijd daarin geſtaan te hebben, eerst werd uitgedreven. Dit komt mij niet verkieslijk voor en is de reden, waarom hetzelve in eenen geheel platten vorm veranderd is. De middelſte bodem bij de kraan is thans met de bolle zijde naar boven gekeerd, ten einde het verſtoppen der gaatjes onmogelijk te maken; bij mijn origineel exemplaar was de holle zijde naar boven; dan ik bevond, dat daardoor de gaatjes gemakkelijker, door het onverhinderd naar beneden zakken van zand en ſteentjes, verſtopt werden.

De kraan ſtond regt onderaan in het midden van den kegelſpits, welke ſtelling mij vroeger voorkwam zeer goed te zijn; echter bij verplaatſingen, enz. ſtelt men het werktuig dikwijls op den grond, waardoor het dan op de kraan komt te rusten, hetwelk

des

des te ligter tot een of ander defect aanleiding geven kan. Ik heb daarom de kraan weder op zijde gebragt, zoo als men die gewoonlijk aan andere foortgelijke werktuigen vindt. Fig. 1., Plaat 1. ftelt een filtreerwerktuig van koper, in deszelfs doorfnede, voor; hetzelve kan ook van hout of van eenig ander metaal vervaardigd worden; van koper of ijzer zijnde, behoort hetzelve van binnen goed vertind te zijn. Zal eene zoodanige machine voor fcheepsgebruik dienen, dan zoude het geraden zijn, boven, een' opftaanden rand van een paar duim, te laten aanbrengen, ten einde een welfluitend houten dekfel op te nemen; welk dekfel in het midden van eene opening moet voorzien zijn, ten einde met eene puts, of iets anders, het water naar binnen te gieten; want zonder zoodanige voorzorg flaat het water, bij fterke werking van het fchip, ondanks eene goede diepte, naar buiten. Op de hoogte van den opperften bodem moeten, van buiten, een paar fterke ooren of ringen vastgeklonken zijn, om het werktuig te behandelen en vast te fjorren; op eene gefchikte hoogte, van onder af gerekend, worden, des verkiezende, drie à vier ijzeren of koperen fleuven vastgeklonken, om er de vereischte pooten in te fchuiven, of men laat het geheel in eenen houten ftoel zetten. Zoodanige machine nu, wordt, van onder af tot aan de met N°. 1. geteekende plaats, met kleine kiezelfteenen en zuiver gewasfchen grof zand, goed gevuld; daar boven op worden 14 ponden grove ftukjes beenkool en, op deze, tot onder den opperften

 bo-

bodem, weder zand en kiezel gelegd, alles vast en onverzakbaar. Zulk eene welgevulde machine kan, op eenen dag, gemakkelijk vijf en twintig emmers water zuiveren. Wenscht men nu, voor plantaadje-gebruik, een werktuig van minder kosten, zoo kan het van hout gekuipt worden; de onderste bodem en de kraan, benevens de luchtbuis, kunnen daarbij weggelaten worden; het komt er voornamelijk op aan, om, naar gelang der innerlijke ruimte, de noodige of evenredige hoeveelheid beenkool aan te wenden. Is het te filtreren water zeer onrein en met grove vreemde stoffen bezwangerd, dan zal men weldoen om, op de machine, eene *manarie* te leggen, (manarie noemt men hier de, uit eene soort van rottingriet, gevlochtene zeven) en, zoo doende, het water eerst van de grove vuile deelen te zuiveren.

Ten aanzien van de kleeding der Plantaadje-Negers is op te merken, dat, wanneer hun, volgens 's lands gebruik, datgene gegeven wordt, wat hun toekomt, er in de behoeften van den Neger genoegzaam voorzien is. Het ware echter te wenschen, dat te dien aanzien een betere regel wierd in acht genomen. Als men slechts bedenkt, hoe noodzakelijk de dekking voor de gezondheid is, dan zal men immers niet kunnen goedkeuren, dat aan vele slavenmagten soms in twee of drie jaren niets van dien aard wordt uitgereikt. Om, zoo veel mogelijk, de kwanselarij der Negers in het verkoopen hunner zoo noodige kleedingstukken eenigermate paal en perk te stellen, zoude

de het, behoudens betere verordeningen; niet kwaad zijn, de gemaakte ftukken, als hoed, duffel, enz., met het plantaadjemerk en nommer van den Neger, door middel van verw, in de binnenzijde kenbaar te maken, en van tijd tot tijd de noodige vifitatie daarover te laten houden.

Met opzigt tot de woningen, is het van het uiterfte belang, dat dezelve ruim en digt genoeg gebouwd worden; vooral ook diende men bij de plaatfelijke ligging in acht te nemen, dat er geene poelen of onder water ftaande landen in de nabijheid, vooral boven den wind gelegen waren. Men kieze, zoo veel mogelijk, eenen hoogen zandigen bodem en ftelle de huizen in die rigting, dat de zon op dezen of genen tijd van den dag het gebouw befchijne; wanneer men de woningen op fteenen voeten eene gefchikte hoogte van den grond bouwde en goed digt bevloerde, dan zou de meerdere doorfpeling van lucht en de droogte van den grond een buitengemeen goed effect op de gezondheid hebben. Het vuurftoken in de huizen moest, om verfcheidene redenen, verboden worden en, tot gerijf der Negers, op eenen kleinen afftand van de huizen de noodige keukens of ftookplaatfen aangelegd zijn.

Ten opzigte van den arbeid mag men aannemen, dat dezelve, in eene gepaste mate, voor den min befchaafden ftand eene wezenlijke behoefte voor de gezondheid is; want wat zoude er van zoodanige menfchen worden, die hunnen geest geene genoegzame bezigheid kunnen geven, indien geene werk-

 zaam-

zaamheden hun onledig hielden. Voor iederen mensch, van welken ſtand of rang in de maatſchappij, is de arbeid, tot behoud van leven en gezondheid, hoogst nuttig; dus ook voor den Neger. Wanneer hij wel gevoed, gekleed en gehuisvest wordt, dan kan men van hem eenen aan zijne krachten geëvenredigden arbeid verwachten; zoodra hapert het hem echter aan het hooge benoodigde, dan ſpreekt het van zelf, dat men van hem niet veel kan vergen. Ik meen reeds voldoende te hebben aangemerkt, dat de werkzaamheden der Negers hier te lande meer door de onregelmatigheid van derzelver duur, dan door de zwaarte, ſchadelijk zijn, en zulks vooral, wanneer opoffering van nachtrust gevorderd wordt. Wanneer b. v. de uren werks over een geheel jaar in gelijke gedeelten voor iederen dag konden verdeeld worden, dan zoude er weinig of geen bezwaar beſtaan; daar echter de aard der hier verbouwd wordende voortbrengſelen geene zoodanige evenredige verdeeling, volgens de nog meest gebruikelijke bewerking, gedoogt, zoo komt het, in de gegevene omſtandigheid, voornamelijk op den kundigen planter aan, om daarin ten minſte eenige verligting te bewerkſtelligen. Die plantaadjen, welke zich van ſtoomwerktuigen kunnen voorzien, zullen daarbij in de bewaring hunner ſlavenmagten een zeer groot voordeel ondervinden. Niet alleen de ſuiker-, maar ook de koffij- en katoen-plantaadjen kunnen daarvan het gewenschte voordeel trekken. Op de plantaadje *Kronenburg*, in de *Commewijne*, voldoet een klein en weinig

kost-

kostbaar ſtoomwerktuig in het bewerken der koffij, buiten verwachting; niet minder een ander op *Sporksgift* in de zuivering van de katoen. Hoe gemakkelijk en door hoe weinige handen geſchiedt daar niet de bewerking? en hoe regelmatig, zonder eenige opoffering van nachtrust. Die ſtaten, welke nu niet in de mogelijkheid zijn, om de kosten tot het aanleggen van ſtoomwerktuigen te beſtrijden, zullen eenen anderen weg dienen in te ſlaan; zij zullen van een gedeelte der opbrengſten moeten afzien, ten einde door vermindering van werk den anderzins ſtelligen ondergang der Negermagten en dien van het effect te verhoeden. Het laat zich niet juist bepalen, hoeveel produkten door een zeker getal Negers kunnen worden bewerkt, zonder dat de magt daarbij gedrukt wordt; er zijn te veel omſtandigheden, die daarmede in verband ſtaan — goede landen, goede trafiek-werktuigen, enz. Geſteld, dat alles in eene goede orde is, dan zal men op ſuiker, zonder ſtoomwerktuig, het maximum per werkvatbare Neger op zes vaten, à 700 pond Ned., en wel iets daar boven, in het jaar, kunnen rekenen, wel te verſtaan van het werkvatbare gedeelte, hetgeen, zoo als bekend is, doorgaans ſlechts op een derde van het geheel wordt gerekend; zoo dat men van een aantal van negentig koppen maar dertig als ware werkvatbare kan beſchouwen. — Bij kleinere magten en min voordeelige landen zal zulks niet boven de vier vaten kunnen bedragen, of de ſlaven zullen er te veel onder lijden. Op koffijſtaten rekent men in de bebou-

wing vijf, ja soms zes akkers per werkvatbare Neger, ieder akker gecalculeerd te zijn beplant met 500 boomen, te zamen 2500 à 3000 stuks, nemen wij verder aan, dat ieder boom in het jaar een half pond Ned. oplevert, hetgeen echter door de bank het geval niet is, dan zoude men het maximum per kop op 1500½ pond Ned. kunnen rekenen; men zal naar den aard en de ligging der landen ter bebouwing niet meer dan 4 akkers moeten rekenen. De Negers op de katoen-plantaadjen kunnen, bij eene goede voeding, enz., hun gewoon werk met weinig moeite volbrengen.

Ten aanzien van de werkzaamheden in het bijzonder, zoude het, naar mijn gevoelen, zeer te wenschen zijn, dat men, tot omkeering van den grond, meer algemeen de spade, in plaats van de tjap, invoerde, naardien het alhier niet wel mogelijk is, den ploeg met vrucht te gebruiken; al ware het ook, dat de vele in den grond zittende wortels en boomstammen konden uitgeroeid en opgeruimd worden, dan nog zouden de vele slooten en trekkers, waarmede men de stukken en akkers in kleine vakken, ik zou bijna zeggen groote bedden, verdeelen moet, om de buitengemeene hoeveelheid waters, welke jaarlijks valt af te leiden, het gebruik van den ploeg onmogelijk maken. Derhalve, zeg ik, ware het voor de gezondheid der Negers, zonder van meerder voordeel, door een goed omslaan van den grond, te gewagen, wenschelijk de spade, in plaats van de tjap, te gebruiken; ook zijn de schoppen, die men

hier

hier bij het delven bezigt, naar mijn gevoelen, voor verbetering vatbaar. Men gebruikt hier, namelijk, in de ijzeren schoppen of spaden een' regt uitgaanden steel van vijf of zes voeten lang, zonder dwarsch handvat aan het einde, waartoe zij, trouwens, ook te lang zijn; de arbeider kan, met dat instrument, nimmer zijne krachten met dat gemak aanwenden, als zulks, door het opleggen van de regterhand in eene dwarsche en meer gemakkelijke plaatsing, geschiedt, gelijk dit zich, op werktuigkundige gronden, zeer ligt begrijpen laat. Nemen wij aan, dat de spade een hefboom van gemengden aard is, waarvan het centrum of de as zich in de linkerhand bevindt, zoo zal de oplegging van de regterhand de spade gemakkelijker tot de kracht van eenen hefboom van de eerste soort doen werken, en dus, bij aanhoudenden arbeid, de spieren van de borst en schouders minder spoedig vermoeijen dan anders, het geval moet zijn. Ik zoude daarom meer van onze Europesche spade en wijze van werken houden. Het stampen van de koffij en het malen van de katoen kan het beste door stoomwerktuigen verrigt worden.

De Negers hebben daarbij weinig of niets te doen, en zijn, wat meer is, van de ondragelijke vuil- en stofkwalm bevrijd. Waar echter zoodanige werktuigen niet zijn, moet men, onder verbetering, de koffij in de open lucht afstampen, wanneer, vooral bij een weinig wind, de stof zich spoedig verwijderen zal. Ten aanzien van het katoen dient men het bij het oude te laten blijven; althans durven wij daar-

daarbij den wind niet inroepen; het katoen en het ſtof zouden daarbij eenen gelijken weg wandelen. Het dragen van vrachten op het hoofd, b. v. zware manden koffij, van achter uit de gronden naar huis, zoude, ondanks de gewoonte, met meerder vrucht en minder ligchamelijke vermoeijing, door middel van ligte kruiwagens, kunnen geſchieden; het afſlaan van gras en zwaar wied, aan de kanten van trenſen en kanalen, vooral ook op *Java*, zoude voorzeker met mindere inſpanning des ligchaams, door middel van zeisſens, kunnen plaats vinden. Men geeft algemeen voor, dat de Negers, tot het gebruik van nieuwe werktuigen, niet te krijgen zijn: het is waar, de Neger blijft liever bij het oude; doch dit komt vooral uit wantrouwen voort, en door de veronderſtelling, dat het oogmerk niet is, om tot zijn gemak bij te dragen, maar hem, tot het verrigten van meer werk, te verpligten. Ik houd mij echter verzekerd, dat, wanneer men de verbeteringen met ernst en op eene gepaste wijze onderneemt, de uitkomſten ſteeds gunſtig zullen zijn; het ligt minder aan de Negers, dan men wel denkt, maar meer aan den weinigen lust en den algemeenen geest om bij het oude te blijven. Men hoort meestentijd: het heeft reeds zoo vele jaren gegaan, het zal ook onzen tijd wel uithouden.

Daar de vochtige en koude nachtlucht voor de Negers, even als voor ieder mensch, zeer ongezond is, en de ſuikermolens meestal aan twee of drie zijden open zijn, waardoor de daarin werkende ſlaven

bij-

X Javanen

bijzonder zijn blootgesteld, zoo zoude het, onder verbetering, niet kwaad zijn, om, door het aanbrengen van luiken van ligt hout, de molens, aan de windzijde, des verkiezende, te kunnen sluiten. Er behoeft slechts een doorgang te zijn, om het riet naar binnen te brengen. Niet minder zoude het voor de gezondheid der Negers van belang zijn, wanneer de ponten, die het riet tot bij den molen aanvoeren, onder een dak konden liggen, ten einde de slaven, die dezelve lossen moeten, niet soms aan zware regens, vooral des nachts, bloot te stellen. Tegen het ongeluk om tusschen de rollers te geraken is, bij de meeste molens, zoo als dezelve thans zijn, niets anders te doen als bestendig te waarschuwen en te verhinderen, dat geene kleedingstukken aangehouden worden; bij de stoommolens kan dit ongeluk niet wel plaats grijpen, alzoo de rollers leggen en niet staan, en omdat, door aangebragte schuine bakken, het riet, als het ware, zonder behulp van menschen, tusschen de rollers inglijdt. Degenen, die groote reparatiën of wel geheel nieuwe molens moeten maken, zoude het zeer aan te raden zijn, om, door middel van ijzeren toestellen, het vertikale van de trommels te vermijden en dezelve horizontaal te leggen; buiten het groote voordeel, dat niemand daarbij is blootgesteld, zoude, naar mijn inzien, nog andere merkelijke voordeelen, de kosten aannemelijk maken. Bij de staande trommels zijn altoos eenige menschen noodig, om het riet tusschen dezelve in te brengen; de hooge stand der

rol-

rollers veroorzaakt, dat het riet niet hooger, dan even boven de grootste helft kan worden ingebragt; gevolgelijk komt de tegenstand, dien de molen overwinnen moet, te veel op één punt aan, zoo dat, bij eenen flaauwen val van het water, de molen werk heeft, om een', op zulk eene wijze ingestoken bos riet, door de rollers te drijven, en waardoor zij ook te veel op ééne hoogte slijten, terwijl de naauwe tusschenruimte niet genoeg kan bewaard blijven. Wanneer nu de ijzeren trommels of rollers horizontaal liggen, dan kan, vooral als men het riet in kleinere stukken laat kappen, de persing over de geheele lengte der rollers evenredig plaats grijpen; het riet biedt dan ook aan den molen veel minder tegenstand en doet denzelven veel egaler en ligter werken; misschien ook lieten zich de rollers dan nog wat meer tot elkander brengen, waardoor men beter persen en welligt meer sap verkrijgen zoude.

De verdere werkzaamheden van suiker koken, hout bewerken, vaartuigen roeijen, en wat dies meer zij, geschieden op eene wijze, die welligt weinige of geene verbeteringen overlaat, en alleen door te langen duur of overspanning op de gezondheid eenen nadeeligen invloed kan hebben. Omtrent de vermaken of uitspanningen der Negers heb ik reeds aangemerkt, dat het dansen, als ligchaamsbeweging, zeer gezond is, wanneer zulks in gepaste mate geschiedt; alle overdrijving daarvan vermoeit niet alleen sterk, maar brengt, vooral in een heet klimaat, eene te groote verhitting te weeg, welke, door te spoedi-

dige verkoeling achtervolgd, de gezondheid in gevaar brengt. Men mag echter van de Negers daarin geene matigheid verwachten, bij het bedenken, dat zoo vele onzer meer beschaafde natuurgenooten, bij voorkomende gelegenheden, van den avond tot den morgen eene spring- en huppelwoede aan den dag leggen, als of ze door de *tarentula* gestoken waren. Het zoude echter, naar mijn gevoelen, zeer nuttig zijn, als men de Negermagten nimmer later dan tot twaalf of één ure in den nacht liet banjaarden (dansen), en hen dan liet uit elkander gaan, ten einde te verhoeden, dat de koude en vochtige nachtlucht, welke van twee tot vijf uren in den morgen zeer gevoelig kan zijn, hun schade deed.

De tabak verschaft aan de Negers een bijzonder genoegen; en men mag denzelven, met regt, als een onontbeerlijk artikel voor hen beschouwen; men behoorde daarmede niet zoo karig te zijn, maar, door eene vastgestelde hoeveelheid, de Negers, die er gebruik van maken, in staat te stellen, twee à drie pijpen daags te kunnen rooken.

Ten opzigte der strafoefeningen, hier bij de Negers gebruikelijk, heb ik reeds aangemerkt, tot welke gevolgen eene te strenge kastijding kan aanleiding geven. Het is dus steeds van belang, daarmede met omzigtigheid te werk te gaan; of het mogelijk zij een troep onbeschaafde en aan ligchamelijke kastijding gewone menschen, zonder dezelve te regeren, laat ik aan zijne plaats gesteld. Zoo lang echter zulks nog plaats vindt, zal er, ondanks den afkeer, welke in

al-

alle soort van lijfstraf gelegen is, geen zijn, die, niet te streng uitgevoerd wordende, de gezondheid minder schadelijk is, dan de zweepslagen. De dikke gedeelten der dijen worden daardoor alleen aangedaan, en zelden heb ik die straf zoo gestreng zien uitoefenen, dat daardoor de slaaf in zijne gewone werkzaamheden verhinderd werd; de kastijding met tamarinden teenen op de *posteriora*, de zoogenaamde spaansche bok, is eene zeer strenge en zware straf; het is echter nimmer ter mijner kennis gekomen, of bij de wet, te dien aanzien, zekere bepalingen zijn vastgesteld; wenschelijk, dunkt mij, ware het, dat daarin een betere regel wierd in acht genomen, en dat het getal slagen bepaald werd, waarbij vooral ook de hoeveelheid en de dikte der roeden niet uit het oog dienden verloren te worden.

DE VOORTPLANTING.

Naar ik meen, heb ik de gewigtige oorzaken reeds aangehaald, welke de propagatie der Negers hier te lande in den weg staan. In hoe verre men de zaak als gewigtig genoeg zal beschouwen, om met ernst die hinderpalen, zoo veel mogelijk, uit den weg te ruimen, zal de tijd leeren. Zoo hoogst be-

lang-

langrijk, als, naar mijn gevoelen, dit onderwerp is, zoo moeijelijk zal het zijn de geschiktste middelen tot redres in werking te brengen; te meer, omdat, hoe men de zaak moge aanvangen, daarbij altoos merkelijke opofferingen van de zijde der belanghebbenden zullen behooren te geschieden. Hoezeer ik mij verzekerd houde, dat, tot bevordering der propagatie, krachtdadige middelen bij de hand kunnen genomen worden, zoo acht ik mij echter niet bekwaam genoeg, om juist de beste en doelmatigste aan te geven. Gaarne wil ik echter beproeven, in hoe verre men de volgende eenige opmerking zal waardig keuren. Ik stel als voorwaarde, dat de slaven van beiderlei sekse welgemoed en door geenen te zwaren arbeid gedrukt en uitgeput worden, en in dit geval zijn, naar mijn gevoelen, de volgende punten als gewigtige grondslagen te beschouwen, waarop het gebouw moet rusten.

1°. Door de vereeniging van te jonge en nog niet genoeg ontwikkelde personen, zoo veel mogelijk, te verhinderen.

2°. Door eene eerzame verbindtenis in te voeren en, zoo veel mogelijk, algemeen te maken.

3°. De onevenredigheid der sekse, zoo veel doenlijk, te verhelpen of te gemoet te komen.

4°. Door de verbindtenissen onder de plantaadjeslaven zelve, zoo veel dit kan zijn, te bevorderen; ten einde, door dien weg, het uitloopen en alle verwijdering naar afgelegene plantaadjen, zoo mogelijk, geheel te verhinderen.

5°. Door gepaste verordeningen omtrent zwangere, en alle mogelijke verbeteringen in de verzorging van kraamvrouwen, in het werk te stellen. En eindelijk

6°. Door de behandeling en betere verzorging der jonge kinderen, zoo veel mogelijk, te regelen en gade te slaan.

De bijzondere middelen en wijzen, waarop men de opgenoemde punten zal dienen te behandelen, zal veelal van de goede inzigten der eigenaars of derzelver gemagtigden, en van de juiste kennis der slavenmagten in het bijzonder afhangen, en op deze en gene plantaadjen welligt in manier moeten verschillen. Ten aanzien van de verbindingen moet men in het oog houden, dat men met onbeschaafde, in diepe onkunde en in Heidensch bijgeloof verkeerende menschen, te doen heeft, bij wien een huwelijk, naar onze grondbeginselen, geene plaats kan vinden.

Wanneer men al eens door meerdere beschaving hen daarheen wilde brengen, zoo zoude dit toch, bij het thans bestaande geslacht, met eenige hoogst weinige uitzondering, eene vruchtelooze onderneming zijn.

Men dient derhalve, naar mijn gevoelen, eenen anderen weg in te slaan, en het gebrek aan kennis en zedelijke grondbeginselen, door zinnelijk genot te gemoet te komen; men moet beproeven de plantaadje-Negers, door zoodanige zaken, als welke hun aangenaam zijn, tot eene zedelijke zamenleving te brengen, daarbij in het oog houdende, dat omflagti-

tige en ernstige formaliteiten bij hen veel invloed hebben. Onder de zaken, die hun aangenaam zijn, behooren goede woningen, kleedingstukken, gouden en zilveren sieraden, huishoudelijke behoeften, die, naar hunnen aard en hunne leefwijze, in weinig beduidende dingen bestaan, en eindelijk, in kleine voorregten boven hunne medemakkers.

Deze verbindtenissen zouden op vastgestelde tijden en slechts een paar malen in het jaar, onder zekere gepaste formaliteiten, door den Grootmeester zelven dienen te geschieden. Men zoude daartoe die tijden kunnen kiezen, wanneer men aan de Negers spel geeft, om alzoo de vereeniging door een onkostbaar vermaak te doen vieren.

Op de vraag: op welke jaren of leeftijd kan men de Negers, bijzonder de Negerinnen, tot de voorttelling van gezonde, sterke kinderen, als genoegzaam ontwikkeld beschouwen? moet men antwoorden, dat, ten dien aanzien, geen vast tijdperk kan bepaald worden. — Het is eene sedert eeuwen bekende zaak, dat de mensch, in warme gewesten, veel spoediger, dan onder koudere hemelstreken ontwikkelt. Het komt er hier maar op aan, dat men, bij de vroegere rijpheid, de lessen der Ouden niet uit het oog verliest.

Hippocrates verzekerde reeds in zijnen tijd, dat jonge, zwakke en nog niet genoeg ontwikkelde personen, zelden voor dat zij sterker geworden waren, hunne vrucht voldragen ter wereld bragten. (*)

„ Der

(*) Hippocrat., Sect. V., Aphor. 41.

„ Der körper der Mutter muss nicht nur empfan-
„ gen und gebähren: er muss auch tragen, und der
„ Frucht Raum geben können, wenn er nicht vor
„ der Zeit sich und das Kind verkrüppelen
„ soll." (*)

Het blijft dus aan het wijzer en beter doorzigt van ieder' belanghebbende overgelaten, om, ten aanzien van dit punt, door eene gepaste onderrigting der moeders, op de kinderen te werken, en vooral, door te trachten, haar af te houden van den schandelijken verkoop hunner dochters aan wellustelingen, een bij haar zeer bekend gebruik.

De onevenredigheid der sekfen laat zich alleen daardoor te gemoet komen of wegnemen, dat men door aankoop in het bestaande gebrek voorzie, en dat die, welke voorhanden zijn, zoo weinig mogelijk tot huisselijke of andere werkzaamheden van de plantaadjen afgenomen worden; om de verbindtenissen onder de magt zelve te bevorderen, zoude men kunnen beproeven, om dezelve, door bijzondere voorregten en premiën, aan te moedigen. — Mannen, wier vrouwen met eenige kinderen op andere plantaadjen aanwezig zijn, moest men trachten door koop of ruiling bij elkander te brengen, het zij de moeder en kinderen bij den man, of omgekeerd. Van plantaadjen onder een fonds, of wel van eenen eigenaar, zou deze weldadige maatregel geene groote zwarigheid ontmoeten; het voordeel, dat daarin gelegen ligt,

(*) *Algemeine Deutsche Biblioth.* 28 Band, 1 Stück.

ligt, is zoo belangrijk, dat ieder eigenaar, die zijn intrest wel inziet, zelfs gaarne daartoe zal medewerken.

Ten aanzien van gepaste verordeningen voor de zwangere Negerinnen, zoo moet daaronder gerekend worden, eene vroegere vermindering van het volle veldwerk, dan gebruikelijk is, en eene geheele vrijstelling van grondomslaan en het dragen van zware lasten. Zoo lang de vroedkundige verzorging op de plantaadjen niet beter is dan thans, moest het voorbeeld van vele administrateurs en eigenaars, om de zwangere Negerinnen in tijds aan de stad te doen komen, meer algemeen gevolgd worden, want hoe zeer ook, ten aanzien van onze vroedkundige verzorging, nog veel te wenschen overblijft, zoo is de hulp hier veel beter dan op plantaadje. De kraamvrouwen moeten niet binnen de zes weken naar plantaadje terug keeren en niet binnen de zes eerste maanden weder naar het veld gaan. Zoo lang de moeder haar kind zoogt (hetgeen zonder bijzondere omstandigheden van ziekte als anderzins, niet langer dan één jaar moet worden toegelaten), moet men haar geen vol werk opleggen; daardoor zal de vrouw, bij eene goede voeding, hare krachten behouden en dezelve op den jongen plantaadje-arbeider overbrengen. De Negerinnen, die hare kinderen wel behandelen, moesten door zekere belooningen aangemoedigd worden. B. v. wanneer zij haar kind, één jaar oud zijnde, aan den Grootmeester vertoonen, moest men haar een of ander sieraad, het zij een of

twee

twee ellen zilveren ketting of een paar ſtukken geld uitreiken, en zulks almede onder zekere formaliteiten; heeft zij de plantaadje meer dan drie kinderen gebaard, zoo moest men het ſieraad van goud geven, daarbij altoos in het oog houdende, dat alle giften, die men van dien aard en tot zoodanige einden uitreikt, van een zeker maakſel en evenredige waarde dienen te zijn; eensdeels, om geene onderlinge afgunst te verwekken, en anderdeels, om daardoor eene voor ieder kennelijke onderſcheiding daar te ſtellen.

Moeders, welke vijf kinderen en daar boven hebben, dienden van allen veldarbeid ontheven te worden.

Ten aanzien van de behandeling der jonge kinderen, dient men alle mogelijke voorzorg tegen den worg-engel der kinderen, dat is tegen de mondklem, aan te wenden, en de meeste zorg aan te bevelen, dat de moeders dezelve warm houden, en zoo veel mogelijk tegen de koude lucht, vooral de noordelijke zeelucht, beſchutten. De koude zeelucht is voor jonggeborenen in deze gewesten niet zelden doodelijk, en ſchijnt door eenen te ſterken prikkel, door de groote mate van zeezout-zuur, waarmede de dampkring bezwangerd is, te worden veroorzaakt.

Vooral zorge men, dat de eerſte ontlastingen of afvoering van het zoogenaamde kinderpek (*meconium*) bevorderd worde, en eindelijk moest men de vroedvrouwen, en zelfs de verloskundigen, aanbevelen,

om

om den raad van BAJON (*) op te volgen, die is, om, bij de verlosfing, de navelftreng tusfchen het kind en de plaats, tot onderbinding vooraf met de vingeren zachtjes uit te ftrijken, en op die wijze van het bloed te ontdoen. Deze voorzorgen werden door hem als een zeker behoedmiddel tegen de mondklem bevonden; ook heeft LEVRET, in het *Journal de Médecine*, Tome XXXVII, pag. 348, deze handelwijze nog tot andere einden aangeprezen.

Het kanten der kinderen moest met kracht worden tegengegaan, het legt den grond tot verfcheidene ongefteldheden, buiten het oogenblikkelijk gevaar van te ftikken. Dit een en ander moge genoegzaam zijn, om tot de voordragt van genees- en heelkundige verbeteringen over te gaan.

Na al hetgeen ik hier boven reeds omtrent de geneeskundige verzorging der Plantaadje-Negers heb aangemerkt, zullen mijne geëerde lezers, vooral dezulken, die met eene zoodanige behandeling meer van nabij bekend zijn, gereedelijk kunnen besluiten, dat de tegenwoordige inrigtingen te dien opzigte hoogst gebrekkig en ondoelmatig zijn; dat, naar reden der uitgaven, die daarvoor door de belanghebbenden worden geïmpendeerd, noch de lijder, noch ook de plantaadje daarvan het gewenschte genot trekt, terwijl, eindelijk, de genees- en heelkundige perfonen, ondanks hunnen meer dan flaafichen arbeid,

(*) *Mémoire pour servir à l'Histoire de* Cayenne *et de* la Guiane *Françoise* 1778.

beid, door, als het ware, dag en nacht van de eene plantaadje naar de andere te reizen, evenwel niet voldoende aan hunne bestemming beantwoorden. Men zal gemakkelijk de reden daarvan kunnen opmaken en voorzeker met mij willen toestemmen, dat, onder meerdere, eene der gewigtigste oorzaken aan het gebrek van een genoegzaam getal bekwame geneeskundigen moet worden toegeschreven. Er is in onze dagen wel niemand meer, die niet eene goede geneeskundige inrigting voor de maatschappij als hoogst gewigtig beschouwd, en het behoeft derhalve geen betoog, dat eene merkelijke verbetering in ons onderhavig geval als zeer wenschelijk moet geacht worden. Daar het evenwel, om verscheidene redenen, niet wel mogelijk is de gewenschte en noodige verbeteringen in korten tijd daar te stellen, en nog minder om een genoeg getal geschikte personen herwaarts te krijgen, zoo zal het noodig zijn, om vooreerst te trachten dat gemis dragelijk te maken, en middelen te beramen, om langs den best mogelijken weg de laatste te vormen.

Ik zal beproeven, in hoe verre de navolgende voorstellen, als aannemelijke middelen tot verbetering, in aanmerking zullen komen; het zij mij daarbij geoorloofd, eenigzins van mijne aangenomene orde, in de behandeling des onderwerps, af te wijken, en mijne voordragt te stellen, zoo als ik naar mijn gevoelen handelen zoude, wanneer ik geroepen ware, om de verbeteringen te bewerkstelligen.

Mijne zorg zoude eerstelijk zijn, om een handboek te

te vervaardigen, hetwelk, zoo veel mogelijk, op eene eenvoudige en voor leeken verstaanbare wijze van voorstelling, de meeste bij de Negers voorkomende in- en uitwendige ziekten en derzelver verschijnselen zoude bevatten; vooral die, welke eene spoedige hulp vereischen, zoo als ook die, welke door onkundigen, als van weinig of geen belang worden beschouwd, en evenwel niet zelden de ergste gevolgen naar zich slepen; b. v. sommige borst-ongesteldheden, welke bij de Negers dikwijls als eene weinig beduidende verkoudheid betracht en verzuimd worden; voorts: de middelen, en derzelver aanwending in voorkomende gevallen, onder welke, de door ervaring beproefde inlandsche of zoogenaamde huismiddelen, vooral in aanmerking dienen te komen, zoo om derzelver bijzonder nut, als gemakkelijke verkrijging. Het ontbreekt, wel is waar, niet aan boeken, die, onder deze en gene titels, de opgemelde bedoeling hebben; zoo als die van UNZER, TISSOT, BUCHAN en anderen meer. Bijzonder is het werk van Dr. ROBERT THOMAS (*) een der volledigste werken van dien aard, en men zoude derhalve de bearbeiding van zoodanig een handboek voor de kolonie als overbodig kunnen beschouwen, indien men niet bedenkt, dat de meeste dier werken meer voor

(*) *The modern Practice of Physic exhibiting the characters, causes, symptoms, prognostics, morbid appearances of the deseases of all climates.* Eighth Edition. London 1825.

voor de bewoners van *Europa* zijn ingerigt, en het laatste tot onze bedoeling te uitgebreid, en slechts voor enkele van onze plantaadje-bewoners verstaanbaar is, en dezelve uit dien hoofde tot algemeen gebruik in deze kolonie niet die gunstige strekking zouden hebben, als men van een, tot dat einde, meer speciaal ingerigt werkje kan verwachten.

Wanneer wij bedenken, dat de behandeling en bereiding van geneesmiddelen op de plantaadjen meestal door onkundige personen geschiedt, waaruit wel eens ongelukken zijn ontstaan en verder ontstaan kunnen, zoo zoude het naar mijn gevoelen zeer nuttig zijn, om in een zoodanig handboek de kenteekens van vergiftigingen, die door deze of gene middelen veroorzaakt worden, op te geven, benevens de spoedigste en gemakkelijkste wijze van behandeling daartegen; ten einde ook van die zijde den plantaadjeman soms uit voorkomende gelegenheid van dien aard te redden, en waartoe tot aanleiding, mits naar het lokale gewijzigd, het kleine werkje van ORFILA (*) zoude kunnen strekken. Door een dusdanig wel bearbeid handboek, zoude de plantaadje-bewoner, in vele voorkomende gelegenheden, geholpen zijn, en zonder merkelijk gevaar, waar zulks mogt noodig wezen, de komst van eenen Geneeskundige kunnen inwachten.

Ten tweede zoude het van groot belang zijn, om een

(*) *Secours à donner aux personnes empoisonnées ou asphyxiées par* M. P. ORFILA, *à* Paris, 1818.

een etablisfement daar te ftellen, ten einde Plantaadje-Chirurgijns en Dresnegers op te leiden en te bekwamen. Daar toch het Gouvernement, zoo wel als de eigenaars, groot belang bij de gezondheid en de welvaart der arbeidzame handen heeft, zoo mag op zekere gronden verondersteld worden, dat, onder het zorgzame beftuur van Z. M., onzen geëerbiedigden Koning, den belanghebbenden de behulpzame hand zal gereikt worden, wanneer het op de daarftelling eener goede geneeskundige verzorging aankomt, indien men flechts het noodige aanzoek doet. Hoe wenfchelijk, voordeelig en doelmatig zoude het zijn, wanneer het land een lokaal tot zoodanig een etablisfement gunftig verleende; het beftaan van eene civiele geneeskundige afdeeling in het, in allen deele, ruim ingerigte militaire Hospitaal geeft, als van zelve, de beste gelegenheid daartoe aan de hand; daar is lokaal genoeg, om 200 à 250 zieke flaven, zonder eenigen hinder voor de gewone dienst, op te nemen. De behoeften tot verpleging en aan medicijnen, enz. worden door het Gouvernement en het Moederland in masfa aangekocht, en kunnen daarom veel goedkooper aan de belanghebbenden worden afgeftaan en geleverd, dan zulks door eenen partikulier kan gefchieden, zoo dat, bij eene goede adminiftratie, de Schrijver aanneemt, iedere zieke, met alles wat hij noodig heeft, voor 40 à 45 centen daags te verplegen, welke kosten dus meer dan de helft minder zouden zijn, dan de wet daarvoor aan partikulieren toekent. Ten einde echter door een zoodanig

Hospitaal den partikulieren Chirurgijn niet van zijn bestaan te berooven, zoude men in hetzelve geene andere patiënten behooren op te nemen dan die, welke reeds eenigen tijd zonder gunstig gevolg elders waren behandeld, of wel de zoodanigen, aan welke deze of gene heelkundige kunstbewerking diende verrigt te worden, als ook in andere belangrijke gevallen. In dit Etablissement zouden, onder zekere bepalingen, *élèves* worden opgenomen en geïnstrueerd, en de pas uit het Moederland aankomende Geneeskundigen, konden daardoor in de gelegenheid gesteld worden om zich, eene wijle tijds, zoo in de taal als Negerpraktijk, te oefenen.

Met de uitvoering nu van deze twee opgegevene projekten, waartoe niet veel tijds zoude vereischt worden, vermeen ik reeds een aanmerkelijk voordeel aan de negerpraktijk te kunnen toebrengen; want door het eerste zal de belanghebbende zich kunnen helpen, en door het tweede worden de eigenaars in staat gesteld, om, op eene onkostbare wijze, aan hunne belangrijke zieken eene doelmatige behandeling te bezorgen; terwijl, eindelijk, door eene zoodanige inrigting, eene oefenschool voor aankomende Chirurgijns wordt daargesteld.

Het gebrek aan een genoegzaam aantal bekwame genees- en heelkundige personen voor de dienst der plantaadjen in deze Kolonie, is hoofdzakelijk toe te schrijven

1°. Aan geene genoegzame inligting in het moederland omtrent den waren staat der behoeften voor

II het

het algemeen welzijn der plantaadjen in dit gewest.

2°. Aan het denkbeeld der grootste menigte, dat *Suriname* buitengemeen ongezond en daarbij een verblijf van alle vergiftige dieren en insekten is.

3°. Aan het gevoelen van vele Geneeskundigen, dat in deze streken de behandeling der zieken buitengemeen van de Europesche verschilt, waardoor zij vreezen als onkundigen te zullen optreden en geen genoegzaam bestaan te zullen vinden.

Wat het eerste punt aanbelangt, zoo kan de lezing dezer bijdragen daaromtrent een genoegzaam licht verspreiden. Op het tweede dient, dat men met een gezond ligchaam en een vrolijk gemoed, in de Kolonie komende, bij eene werkzame en geregelde leefwijze, hier even zoo gezond kàn zijn en blijven, als ergens in eenig gedeelte van *Europa*, en ten aanzien van het derde punt, meen ik, dat een, met behoorlijke kennis toegeruste Geneeskundige, in welk gedeelte van de wereld hij zich ook bevinden moge, niet langen tijd noodig heeft, (vooral wanneer hem daartoe, als boven, de gelegenheid wordt gemakkelijk gemaakt) om zijne handelingen of geneeswijze naar het lokale in te rigten. Voor den Heelkundigen lijdt het pars manuale natuurlijk nergens verandering. Ten einde ook in dat gedeelte, wat het bestaan en de reize aanbelangt, te voorzien, zoo zoude ik met alle bescheidenheid aan het Gouvernement, onder verbetering, durven voorstellen, om 5 à 6 bekwame Heel- en Vroedkundigen uit te noodigen, om tegen een vast jaarlijksch bestaan, ieder van

f 800

f 800 à *f* 1000 N., benevens vrij transport, herwaarts over te komen, die dan bij hunne aankomst, nadat zij zich eerst in het hier voren veronderfteld Etablisfement, zoo in de Negertaal als wijze van behandeling, eenigen tijd hadden geoefend, met overleg van de Planters en Adminiftrateurs, in zoodanige diftrikten zouden moeten geplaatst worden, als men voor het algemeene belang het nuttigst zoude oordeelen. Het traktement, gevoegd bij de voordeelen van eenige praktijk, in de rivieren, zouden voldoende verdienften tot een ordelijk beftaan waarborgen, en ook deze konden, naar gelang van talent en vlijt, van tijd tot tijd vermeerderen. Op die wijze zoude deze behoefte merkelijk verminderen en de plantaadjeflaven met meerdere zorg genees-, heel- en vroedkundige behandeling erlangen. En ten einde men hier van de genoegzame kennis des Genees- en Heelkundigen meer verzekerd konde zijn, als zulks tot dus verre het geval is geweest, moest men geene vreemdelingen op buitenlandfche diplomata, zonder voorafgaand onderzoek admitteren, veel minder de uit het Moederland herwaarts komende Nederlanders op buitenlandfche testimonia toelaten, wanneer deze niet in het Moederland, volgens de wet, op een nader examen legaal waren gevifeerd; te meer, daar, naar mijn gevoelen, bij opgemelde middelen van voorziening, de maatfchappij zich niet uit gebrek in de handen van de zoodanigen zoude noodig hebben aan te betrouwen.

Tot kweekelingen voor de civiele heelkundige dienst,

dienst, zoude ik voorstellen, om, even als bij het militair gebruikelijk is, een zeker aantal jonge lieden van ordelijke ouders bij het Etablissement te admitteren, niet boven de 14 jaren oud, die de Hollandsche taal vrij goed kunnen lezen en schrijven, en overigens van een' goeden aanleg en zedelijk gedrag zijn.

Om bekwame handlangers (Dresnegers) voor de plantaadjen te verkrijgen, zouden de Planters moeten toezien, dat zij daartoe de aan lijf en leden gezondste en van inborst de beste sujetten uitkiezen. Zoodanige leerjongens behoorden niet binnen de eerste vijf jaren weggenomen te worden; ook behoorde er voor de eerste drie jaren, per jaar, eene zekere som voor instructie te worden geïmpendeerd, ten einde zoodanige jongens door een beter onderwijs, als tot dus verre gebruikelijk is, nuttig te maken. Ik zeg slechts voor de eerste drie jaren, omdat zij in het vierde en vijfde jaar; zoo veel handigheid zullen verkregen hebben, dat de Chirurgijn er dienst van kan trekken; ook dienden de jongens niet op kosten van den leermeester maar wel op die der Plantaadje te worden gevoed.

Om bekwame vroedvrouwen te verkrijgen, zoude ik voorstellen, dat het Lectoraat, zoo als in vroegere dagen, hersteld en aan een bekwaam man toevertrouwd werd. Er bestaat reeds in het civiel Departement van het Hospitaal een lokaal voor een aantal zwangere vrouwen ingerigt, waarbij eene afzonderlijke kamer, waarin het noodige; bij en tot

de

beid, door, als het ware, dag en nacht van de eene plantaadje naar de andere te reizen, evenwel niet voldoende aan hunne bestemming beantwoorden. Men zal gemakkelijk de reden daarvan kunnen opmaken en voorzeker met mij willen toestemmen, dat, onder meerdere, eene der gewigtigste oorzaken aan het gebrek van een genoegzaam getal bekwame geneeskundigen moet worden toegeschreven. Er is in onze dagen wel niemand meer, die niet eene goede geneeskundige inrigting voor de maatschappij als hoogst gewigtig beschouwd, en het behoeft derhalve geen betoog, dat eene merkelijke verbetering in ons onderhavig geval als zeer wenschelijk moet geacht worden. Daar het evenwel, om verscheidene redenen, niet wel mogelijk is de gewenschte en noodige verbeteringen in korten tijd daar te stellen, en nog minder om een genoeg getal geschikte personen herwaarts te krijgen, zoo zal het noodig zijn, om vooreerst te trachten dat gemis dragelijk te maken, en middelen te beramen, om langs den best mogelijken weg de laatste te vormen.

Ik zal beproeven, in hoe verre de navolgende voorstellen, als aannemelijke middelen tot verbetering, in aanmerking zullen komen; het zij mij daarbij geoorloofd, eenigzins van mijne aangenomene orde, in de behandeling des onderwerps, af te wijken, en mijne voordragt te stellen, zoo als ik naar mijn gevoelen handelen zoude, wanneer ik geroepen ware, om de verbeteringen te bewerkstelligen.

Mijne zorg zoude eerstelijk zijn, om een handboek te

dat de wortels, kruiden en bloemen, enz. steeds in dien tijd des jaars herwaarts opgezonden werden, dat men dezelven versch in *Europa* bekomen kan, en dan nog altoos in houten of blikken doozen of bussen, of ook in glazen; maar nimmer moest men daartoe papieren zakken gebruiken.

Alle artikelen, zonder onderscheid, moeten naar derzelver aard op de beste wijze geconditioneerd worden; tot Heelkundig gebruik behoeft men op eene magt slaven van honderd koppen niet minder dan 10 ℔ Ned. dreswerk, en ten minste 15 ℔ idem aan scheurlinnen, waarvan een derde groot moet zijn, ten einde de noodige verbanden te kunnen leggen of vervaardigen. Op iedere plantaadje diende altoos een voorraad zwachtels van 3, 6 en 12 ellen lang voorhanden te zijn, alsmede eenige zamengestelde verbanden voor beenbreuken, bijzonder voor die van de deijen, omdat daarvoor expresselijk vervaardigde spalken noodig zijn, die men in tijd van nood, zoo niet direkt in gereedheid kan brengen; voorts: spalken, handplankjes en voetzolen in soorten; verder eenige kleine zak-instrumenten, als: schaar, bistourie, lancetten, snippers, (de Dresnegers verstaan niet, met eene lancet, eene aderlating te doen) kleine injectie- en lavementspuiten dienen mede, altoos wel onderhouden, voorhanden te zijn. Niet minder moet er steeds gezorgd worden, dat de noodige ustensilia voor de bereiding van geneesmiddelen voorhanden zijn; gewigt, tinnen en glazen maten, trechters van tin en glas, mortieren, zeven,

doorzijglappen, kook- en infundeerpannen, gewone potjes, glaswerk, enz. Meest alle medicijnen, die, in zekere hoeveelheden gebruikt, voor gezondheid en leven gevaarlijk zijn, moesten, op eene afzonderlijke plaats, achter het flot worden gehouden, en, als het ware, door de Directeurs, waar geene geneeskundige perfonen zijn, alleen behandeld worden. Vervolgens behoorden de ziekenhuizen, zoo veel immer mogelijk, in goeden ftaat te zijn; dezelve moesten op hooge zandige plaatfen en op fteenen voeten of penanten gebouwd worden, hoog genoeg, dat de wind en zuivere lucht er konden doorfpelen; met inachtneming van de windftreek en vermijding van poelen of moerasfige gronden, vooral boven den wind. Het lokaal zelf moest digt en warm gebouwd zijn, echter voorzien van de noodige ramen of luiken, voor licht en lucht, terwijl voor de laatfte altoos eenige luchtgaten aan den grond moesten aangebragt worden, naardien de vuile, bedorvene en fchadelijke lucht, zwaarder dan de zuivere adembare lucht zijnde, op den grond blijft hangen en niet wel door hooge ramen of luiken kan verdreven worden; de grond moet wijders met planken ftevig bevloerd, van boven gezolderd, en venfters en galerijen van traliewerk voorzien zijn, ten einde de zieken, zonder hun de lucht te benemen, door opfluiting het uitloopen te beletten; de gemakhuizen moeten voor mannen en vrouwen ieder afzonderlijk zijn, en bij de ziekenhuizen zoodanig aangebragt worden, dat zich daarvan geene onzuivere lucht in de kamers

ver-

verspreidt; diensvolgens moeten zij op riolen uitloopen, ten einde dezelve, door het daarheen te leiden water, gereinigd worden, hetgeen gedeeltelijk zoude kunnen geschieden door het overvloedige regenwater, langs goten van het dak, daarheen af te leiden. En naardien de baden, zoo voor geneeskundig gebruik, als tot zuivering der huid, voor de gezondheid in vele gevallen van veel gewigt zijn, vooral in heete gewesten, zoo is het noodig, dat, bij een wel ingerigt ziekenhuis, de noodige badplaatsen voor mannen en vrouwen voorhanden zijn.

De legplaatsen voor de zieken, althans voor die van eenig belang, moeten in kribben, van twee en een half voet Rijnl. breed en zes en een' halven voet lang zijn; voor plantaadje-gebruik zijn de beste, die van één duims hout zoodanig worden vervaardigd, dat zij gemakkelijk in en uit elkander kunnen genomen worden, ten einde er geene meer te plaatsen, dan men zieken heeft.

De kribben moeten ten minste achttien duimen Rijnl. van den grond staan, en er moet, tusschen elke krib, eene ruimte van anderhalven voet overblijven. In geval van nood kan men dezelve twee aan twee tegen malkander zetten, waardoor eene tusschenruimte op de twee kribben gewonnen wordt. Zieken of gekwetsten van belang, dienen stroozakken en hoofdpeluwen, met het zachtste gedeelte van bananenbladen gevuld, in de kribben te hebben en bovendien eene deken. Eindelijk behoorde de Apo-

theek, en de plaats of woning van den Dresneger, bij of in het ziekenhuis te zijn.

Nadat ik mijne gedachten eens had laten gaan, over de vereischten van een geschikt ziekenhuis voor Negers, en deze aan den Heer Lands-Architekt DE VROOME, had voorgedragen, heeft deze bekwame Bouwkundige de goedheid gehad, mij een plan te leveren van een ziekenhuis, voor 250 à 300 koppen, hier achter bijgevoegd voor degenen, die van zoodanig gebouw zouden wenschen gebruik te maken.

Het zoude overbodig zijn hier eene nadere verklaring van de bijzondere inrigting van hetzelve te geven, naardien de daarbij gevoegde uitlegging voor een ieder voldoende kan geacht worden. Voor dezulken echter, die de kosten van een zoodanig gebouw niet aanwenden of dragen kunnen, kan het meer eenvoudige en voor eene plantaadjemagt van 125 koppen of daaromtrent ingerigte plan, te vinden op plaat 3, des verkiezende, gevolgd worden.

De voeding der zieken moet bestaan in bananengongotee, gort, rijst, arrowroot, okrum en porselijn, droogen visch en, waar het noodig is, in hoendervleesch; tot drank: water, gortwater, limonade, uitgeperste zure oranjes en suikerstroop en, des vereischt wordende, rooden wijn. De zieken behooren de spijzen niet zelve te bereiden, maar men moet dezelve voor hen laten gereed maken, op bestemde tijden, en in bepaalde hoeveelheden en naar den aard der ziekte, toedienen. Tot dat einde moeten de kookplaatsen

van

van het ziekenhuis worden afgezonderd, zoo als dit op plaat 2 is voorgesteld.

De patiënten moeten dagelijks, kan het zijn, door eenen geneeskundigen perfoon bezocht worden, of anders door dengene, die het toezigt heeft. Tweemaal daags behooren de aan uitwendige gebreken laborerenden, door den Dresneger verbonden te worden, volgens het hem opgegeven voorfchrift. Bijzondere oplettendheid wordt gevorderd ten aanzien van algemeene reinheid, en vooral ook behoorde men te zorgen, dat de patiënten zuivere en goede verbandftukken krijgen, en dat de onreine door bijtende loog en de zure oranjes wel worden gezuiverd. Men moet, zoo veel mogelijk, zorgen, dat de Dresnegers alle ruwheid, bij het leggen van verbanden, vermijden, ten einde de zieken niet beangst voor de behandeling te maken, waardoor zij foms deze en gene ongefteldheden of kleine ziekten verzwijgen, waarmede zij dan naderhand, als dezelve niet meer te verbergen zijn, voor den dag komen; want dan is het weken lang fukkelen, terwijl dezelve, in den aanvang bemerkt zijnde, in weinige dagen zouden kunnen genezen zijn.

Sommigen doen dit echter, om van het werk voor eenen langen tijd bevrijd te blijven; ook zijn er Negers, die, om deze reden, de verbanden tusfchentijds losmaken, en door deze of gene middelen de genezing opzettelijk verhinderen, moetende het verband in dit geval verzegeld worden; voorts moeten de middelen, tot

 in-

inwendig gebruik, door den Dresneger zelven ingegeven en daarop, zoo veel mogelijk, het toezigt gehouden worden, naarmate het voorkomende geval of de zaak vereischt. Het misbruik van merkuriaalmiddelen dient men paal en perk te ſtellen; zoodanige kuur, die ja, ſoms den patiënt van eene of andere zweer of van uitſlag geneest, maar ook dikwijls, te onpas voorgeſchreven of verkeerd toegediend, de gezondheid ruïneert, moet niet anders, dan op geneeskundig advijs aangewend worden. De Negers zijn te veel op die ſoort van kuren geſteld, ook laat het zich, uit hoofde der algemeene gehechtheid aan dezelve, niet veronderſtellen, dat men hier gemakkelijk zal leeren begrijpen, dat men zijne bedoeling, in gevallen, waar *mercurialia* noodig geacht wordt, de genezing, zonder ſalivering kan bereiken.

De Chirurgijns, ten dienſte der Plantaadjen in de rivieren, behooren te beſtaan in geſalariëerde Districts en gewone Chirurgijns. De eerſte moeten zich van de laatſte daardoor onderſcheiden, dat zij tevens in de Vroedkunde geëxamineerd en ervaren zijn. Zij zullen geene de minſte autoriteit over hunne Collega's uitoefenen; hunne bijzondere verpligting zal beſtaan in overal te gaan, waar men hunne hulp inroept, om het even, of zij daar al of niet de gewone praktijk hebben; de Vaccinatie zal, onder nadere bepalingen, bijzonder aan hunne zorg zijn toevertrouwd; zij zullen van alle voorvallen, zoo wel ſubiete ſterfgevallen als andere accidenten, in hun District ten ſpoedigſte berigt dienen te ontvangen,

ten

ten einde het noodige onderzoek te doen, op de wijze, als zulks, volgens de wet, in de *Nederlanden* is bepaald, en van hunne bevinding berigt geven; waar het behoort.

Hun voornaamste pligt zal almede zijn de gevraagde vroedkundige hulp te verleenen, als ook, om in alles hunne overige kunstgenooten, collegialiter, des verzocht zijnde, bij te staan.

De Distrikt-Chirurgijns zullen geene andere, dan zoogenaamde losse praktijk uitoefenen, ten einde minder gebonden te zijn, en om zonder verzuim zich te kunnen begeven ter plaatse, waar hunne dienst vereischt wordt. Verder zullen zij, in onverhoopte gevallen van besmettelijke of epidemie-ziekten, in een of ander Distrikt, tot adsistentie disponibel zijn, en eindelijk zullen zij alleen, voor zoo verre hunne verrigtingen belangt, onder het toezigt van de Geneeskundige Directie staan en, als het ware, met dezelve corresponderen.

De gewone Chirurgijns oefenen hunne praktijk uit, en houden etablissementen voor zieke slaven. Wat omtrent de ziekenhuizen voor de plantaadjen gezegd is, dient ook, zoo veel mogelijk, bij de Chirurgijns geobserveerd te worden. Zij dienen een register te houden, waarin de zieken worden ingeschreven, houdende, volgens rubrieken: 1°. den naam van den patiënt, 2°. plantaadje, waartoe behoorende, 3°. eigenaar, 4°. datum van inkomst, 5°. ziekte of gebrek, 6°. datum van vertrek en 7°. rubriek voor aanmerkingen, waarin datgene moet vermeld staan,

f 800 à *f* 1000 N., benevens vrij transport, herwaarts over te komen, die dan bij hunne aankomst, nadat zij zich eerst in het hier voren verondersteld Etablisfement, zoo in de Negertaal als wijze van behandeling, eenigen tijd hadden geoefend, met overleg van de Planters en Administrateurs, in zoodanige distrikten zouden moeten geplaatst worden; als men voor het algemeene belang het nuttigst zoude oordeelen. Het traktement, gevoegd bij de voordeelen van eenige praktijk, in de rivieren, zouden voldoende verdiensten tot een ordelijk bestaan waarborgen, en ook deze konden, naar gelang van talent en vlijt, van tijd tot tijd vermeerderen. Op die wijze zoude deze behoefte merkelijk verminderen en de plantaadjeslaven met meerdere zorg genees-, heel- en vroedkundige behandeling erlangen. En ten einde men hier van de genoegzame kennis des Genees- en Heelkundigen meer verzekerd konde zijn, als zulks tot dus verre het geval is geweest, moest men geene vreemdelingen op buitenlandsche diplomata, zonder voorafgaand onderzoek admitteren, veel minder de uit het Moederland herwaarts komende Nederlanders op buitenlandsche testimonia toelaten, wanneer deze niet in het Moederland, volgens de wet, op een nader examen legaal waren gevifeerd; te meer, daar, naar mijn gevoelen, bij opgemelde middelen van voorziening, de maatschappij zich niet uit gebrek in de handen van de zoodanigen zoude noodig hebben aan te betrouwen.

Tot kweekelingen voor de civiele heelkundige dienst,

dienst, zoude ik voorſtellen, om, even als bij het militair gebruikelijk is, een zeker aantal jonge lieden van ordelijke ouders bij het Etablisſement te admitteren, niet boven de 14 jaren oud, die de Hollandſche taal vrij goed kunnen lezen en ſchrijven, en overigens van eên' goeden aanleg en zedelijk gedrag zijn.

Om bekwame handlangers (Dresnegers) voor de plantaadjen te verkrijgen, zouden de Planters moeten toezien, dat zij daartoe de aan lijf en leden gezondſte en van inborst de beste ſujetten uitkiezen. Zoodanige leerjongens behoorden niet binnen de eerſte vijf jaren weggenomen te worden; ook behoorde er voor de eerſte drie jaren, per jaar, eene zekere ſom voor inſtructie te worden geïmpendeerd, ten einde zoodanige jongens door een beter onderwijs, als tot dus verre gebruikelijk is, nuttig te maken. Ik zeg ſlechts voor de eerſte drie jaren, omdat zij in het vierde en vijfde jaar; zoo veel handigheid zullen verkregen hebben, dat de Chirurgijn er dienst van kan trekken; ook dienden de jongens niet op kosten van den leermeester maar wel op die der Plantaadje te worden gevoed.

Om bekwame vroedvrouwen te verkrijgen, zoude ik voorſtellen, dat het Lectoraat, zoo als in vroegere dagen, herſteld en aan een bekwaam man toevertrouwd werd. Er beſtaat reeds in het civiel Departement van het Hospitaal een lokaal voor een aantal zwangere vrouwen ingerigt, waarbij eene afzonderlijke kamer, waarin het noodige; bij en tot

de

de verlosſingen, voorhanden is. Men konde bij de Negerinnen van het land, die daarin opgenomen worden, ook eenige van Plantaadje, tegen matige verpleegkosten, plaatſen, en langs dien weg niet alleen aan vroedvrouwen, maar ook aan de *élèves*, een vroedkundig onderwijs doen toekomen, daar zouden de aankomenden in de Vroedkunde geïnſtrueerd, en vooral op het fantome, de menigvuldige poſitiën en handgrepen aanſchouwelijk moeten worden gemaakt, want nimmer behoorde iemand, zonder de voldoende bewijzen van geſchiktheid en bekwaamheid, tot de uitoefening van dat vak toegelaten te worden.

Op deze wijze zoude ik vermeenen, dat in de behoefte aan geneeskundige perſonen, en tevens in de behoefte aan eene betere geneeskundige behandeling, zoude kunnen voorzien worden. Wat de verdere verbeteringen aanbetreft, zoo keeren wij daartoe weder naar de plantaadjen terug. Daar behoorden in de eerſte plaats, de voorraad aan geneesmiddelen eenvoudiger op zich zelven en minder in hoeveelheid te zijn; het grootſte gedeelte toch wordt, door leeken in de kunst gebruikt, in wier handen de geneesmiddelen niet te eenvoudig kunnen zijn, buiten het weinige wezenlijke nut, dat ſommige naar deze of gene voorſchriften bereide composita bezitten. In een handboek als boven vermeld, zouden de benoodigde artikelen voor plantaadje-gebruik, ſpeciaal dienen te worden opgegeven. Over het algemeen moest men in het oog houden,

dat

dat de wortels, kruiden en bloemen, enz. steeds in dien tijd des jaars herwaarts opgezonden werden, dat men dezelven versch in *Europa* bekomen kan, en dan nog altoos in houten of blikken doozen of bussen, of ook in glazen; maar nimmer moest men daartoe papieren zakken gebruiken.

Alle artikelen, zonder onderscheid, moeten naar derzelver aard op de beste wijze geconditioneerd worden; tot Heelkundig gebruik behoeft men op eene magt slaven van honderd koppen niet minder dan 10 ℔ Ned. dreswerk, en ten minste 15 ℔ idem aan scheurlinnen, waarvan een derde groot moet zijn, ten einde de noodige verbanden te kunnen leggen of vervaardigen. Op iedere plantaadje diende altoos een voorraad zwachtels van 3, 6 en 12 ellen lang voorhanden te zijn, alsmede eenige zamengestelde verbanden voor beenbreuken, bijzonder voor die van de deijen, omdat daarvoor expresselijk vervaardigde spalken noodig zijn, die men in tijd van nood, zoo niet direkt in gereedheid kan brengen; voorts: spalken, handplankjes en voetzolen in soorten; verder eenige kleine zak-instrumenten, als: schaar, bistourie, lancetten, snippers, (de Dresnegers verstaan niet, met eene lancet, eene aderlating te doen) kleine injectie- en lavementspuiten dienen mede, altoos wel onderhouden, voorhanden te zijn. Niet minder moet er steeds gezorgd worden, dat de noodige ustensilia voor de bereiding van geneesmiddelen voorhanden zijn; gewigt, tinnen en glazen maten, trechters van tin en glas, mortieren, zeven,

doorzijglappen, kook- en infundeerpannen, gewone potjes, glaswerk, enz. Meest alle medicijnen, die, in zekere hoeveelheden gebruikt, voor gezondheid en leven gevaarlijk zijn, moesten, op eene afzonderlijke plaats, achter het slot worden gehouden, en, als het ware, door de Directeurs, waar geene geneeskundige personen zijn, alleen behandeld worden. Vervolgens behoorden de ziekenhuizen, zoo veel immer mogelijk, in goeden staat te zijn; dezelve moesten op hooge zandige plaatsen en op steenen voeten of penanten gebouwd worden, hoog genoeg, dat de wind en zuivere lucht er konden doorspelen; met inachtneming van de windstreek en vermijding van poelen of moerassige gronden, vooral boven den wind. Het lokaal zelf moest digt en warm gebouwd zijn, echter voorzien van de noodige ramen of luiken, voor licht en lucht, terwijl voor de laatste altoos eenige luchtgaten aan den grond moesten aangebragt worden, naardien de vuile, bedorvene en schadelijke lucht, zwaarder dan de zuivere adembare lucht zijnde, op den grond blijft hangen en niet wel door hooge ramen of luiken kan verdreven worden; de grond moet wijders met planken stevig bevloerd, van boven gezolderd, en vensters en galerijen van traliewerk voorzien zijn, ten einde de zieken, zonder hun de lucht te benemen, door opsluiting het uitloopen te beletten; de gemakhuizen moeten voor mannen en vrouwen ieder afzonderlijk zijn, en bij de ziekenhuizen zoodanig aangebragt worden, dat zich daarvan geene onzuivere lucht in de kamers

ver-

verspreidt; diensvolgens moeten zij op riolen uitloopen, ten einde dezelve, door het daarheen te leiden water, gereinigd worden, hetgeen gedeeltelijk zoude kunnen geschieden door het overvloedige regenwater, langs goten van het dak, daarheen af te leiden. En naardien de baden, zoo voor geneeskundig gebruik, als tot zuivering der huid, voor de gezondheid in vele gevallen van veel gewigt zijn, vooral in heete gewesten, zoo is het noodig, dat, bij een wel ingerigt ziekenhuis, de noodige badplaatsen voor mannen en vrouwen voorhanden zijn.

De legplaatsen voor de zieken, althans voor die van eenig belang, moeten in kribben, van twee en een half voet Rijnl. breed en zes en een' halven voet lang zijn; voor plantaadje-gebruik zijn de beste, die van één duims hout zoodanig worden vervaardigd, dat zij gemakkelijk in en uit elkander kunnen genomen worden, ten einde er geene meer te plaatsen, dan men zieken heeft.

De kribben moeten ten minste achttien duimen Rijnl. van den grond staan, en er moet, tusschen elke krib, eene ruimte van anderhalven voet overblijven. In geval van nood kan men dezelve twee aan twee tegen malkander zetten, waardoor eene tusschenruimte op de twee kribben gewonnen wordt. Zieken of gekwetsten van belang, dienen stroozakken en hoofdpeluwen, met het zachtste gedeelte van bananenbladen gevuld, in de kribben te hebben en bovendien eene deken. Eindelijk behoorde de Apo-

H 2 theek

inwendig gebruik, door den Dresneger zelven ingegeven en daarop, zoo veel mogelijk, het toezigt gehouden worden, naarmate het voorkomende geval of de zaak vereischt. Het misbruik van merkuriaalmiddelen dient men paal en perk te ſtellen; zoodanige kuur, die ja, ſoms den patiënt van eene of andere zweer of van uitſlag geneest, maar ook dikwijls, te onpas voorgeſchreven of verkeerd toegediend, de gezondheid ruïneert, moet niet anders, dan op geneeskundig advijs aangewend worden. De Negers zijn te veel op die ſoort van kuren geſteld, ook laat het zich, uit hoofde der algemeene gehechtheid aan dezelve, niet veronderſtellen, dat men hier gemakkelijk zal leeren begrijpen, dat men zijne bedoeling, in gevallen, waar *mercurialia* noodig geacht wordt, de genezing, zonder ſalivering kan bereiken.

De Chirurgijns, ten dienſte der Plantaadjen in de rivieren, behooren te beſtaan in geſalariëerde Districts en gewone Chirurgijns. De eerſte moeten zich van de laatſte daardoor onderſcheiden, dat zij tevens in de Vroedkunde geëxamineerd en ervaren zijn. Zij zullen geene de minſte autoriteit over hunne Collega's uitoefenen; hunne bijzondere verpligting zal beſtaan in overal te gaan, waar men hunne hulp inroept, om het even, of zij daar al of niet de gewone praktijk hebben; de Vaccinatie zal, onder nadere bepalingen, bijzonder aan hunne zorg zijn toevertrouwd; zij zullen van alle voorvallen, zoo wel ſubiete ſterfgevallen als andere accidenten, in hun District ten ſpoedigſte berigt dienen te ontvangen,

ten

ten einde het noodige onderzoek te doen, op de wijze, als zulks, volgens de wet, in de *Nederlanden* is bepaald, en van hunne bevinding berigt geven; waar het behoort.

Hun voornaamste pligt zal almede zijn de gevraagde vroedkundige hulp te verleenen, als ook, om in alles hunne overige kunstgenooten, collegialiter, des verzocht zijnde, bij te staan.

De Distrikt-Chirurgijns zullen geene andere, dan zoogenaamde losse praktijk uitoefenen, ten einde minder gebonden te zijn, en om zonder verzuim zich te kunnen begeven ter plaatse, waar hunne dienst vereischt wordt. Verder zullen zij, in onverhoopte gevallen van besmettelijke of epidemie-ziekten, in een of ander Distrikt, tot adsistentie disponibel zijn, en eindelijk zullen zij alleen, voor zoo verre hunne verrigtingen belangt, onder het toezigt van de Geneeskundige Directie staan en, als het ware, met dezelve corresponderen.

De gewone Chirurgijns oefenen hunne praktijk uit, en houden etablissementen voor zieke slaven. Wat omtrent de ziekenhuizen voor de plantaadjen gezegd is, dient ook, zoo veel mogelijk, bij de Chirurgijns geobserveerd te worden. Zij dienen een register te houden, waarin de zieken worden ingeschreven, houdende, volgens rubrieken: 1°. den naam van den patiënt, 2°. plantaadje, waartoe behoorende, 3°. eigenaar, 4°. datum van inkomst, 5°. ziekte of gebrek, 6°. datum van vertrek en 7°. rubriek voor aanmerkingen, waarin datgene moet vermeld staan,

wat tot opheldering van deze of gene omſtandigheid, de zieken betreffende, kan ſtrekken.

Bij vertrek van den patiënt, het zij herſteld of ongenezen, zal de Chirurgijn een uitgangsbiljet afgeven, waarin de kosten van verpleging in margine geſteld zijn. In het laatſte geval, als wanneer de lijder niet genezen zijnde, naar het hoofd-Etablisſement tot verdere behandeling wordt opgezonden, moet den zieken een kort verſlag worden ter hand geſteld, ten einde men aldaar onderrigt worde, wat er met den lijder tot dato geſchied zij, en welke behandeling dezelve ondergaan heeft. Het hoofd-Etablisſement zoo wel, als die in de rivieren zullen, op verlangen van den eigenaar of der adminiſtrateurs, maandelijks den ſtaat van de patiënten, voor zoo veel een ieder hunner aangaat, opgeven, ten einde de belanghebbenden met de behandeling en den toeſtand van de zieken ſteeds behoorlijk bekend blijven. Zoodanig extract zal den naam van den zieke en dien der plantaadje bevatten, benevens datum van inkomst, en ziekte, waaraan laborerende. En in het rubriek voor aanmerkingen, zal kortelijk worden gezegd: „wordt beter; blijft in denzelfden ſtaat, of is erger."

De plantaadjen zoo min als de Chirurgijns moesten geen accoord meer, op de gebruikelijke wijze, aangaan, want de Chirurgijn kan, met geene mogelijkheid, voor *f* 1,25 per kop in het jaar, eene doelmatige behandeling aan de zieke plantaadje-Negers verſchaffen, en de ondervinding leert dagelijks maar al te zeer, dat, hoe luttel dan de ſom voor de plantaad-

taadje ook moge zijn, het geld, als het ware, onnut verſpild wordt. Het noodzaakt in zeker opzigt den Chirurgijn tot knoeijerij en ſlechte behandeling; ook zullen de meeste plantaadjen, die in de rivieren bij zoogenaamde vaste praktijk behandeld worden, genoegzaam ondervinden, dat de uitgaven aan extra behandeling voor deze of gene kuren, operatiën, of waarin het al gezocht wordt, nog aanmerkelijk oploopt. Zeer dikwijls gebeurt het dan nog, dat de zieke eindelijk ongenezen naar de ſtad moet opgezonden en onder eene andere behandeling geſteld worden. Er is, naar mijn gevoelen, geene wijze, waarop een accoord voor beide aannemelijk kan zijn, dan, wanneer eene ronde ſom, berekend tegen *f* 2,50 à *f* 3,00 per kop, in het jaar bepaald wordt voor alles, wat er in de genees- en heelkundige dienst te doen valt, medicijnen en wat dies meer zij daaronder begrepen, buiten de voeding, mits de zieken aan den Chirurgijn ter verpleging worden toegezonden.

Dan ook moet de Geneeskundige, alleen in buitengewone gevallen, tot viſiteren op plantaadje verpligt zijn; zieken, die in zoodanige omſtandigheden op plantaadje blijven en daar behandeld worden, ontvangen de medicijnen uit den voorraad, op het effect voorhanden, of op deszelfs kosten extra. De Geneeskundigen zullen bij zoodanige engagementen niet verpligt zijn, het grootſte gedeelte van hun leven, met wekelijkſche viſites naar de plantaadjen door te brengen, maar meestentijd te huis kunnen zijn, en

 daar

daar hunnen tijd met meer nut aan de bij hen gezondene patiënten kunnen besteden, die zij anders genoodzaakt zijn, door het bestendig heen en weder trekken, aan *quasi*-adsistenten en Dresnegers toe te vertrouwen. Verder zullen zij dan genoegzame gelegenheid vinden, om zich zelven te oefenen en zich daardoor des te nuttiger te maken. Het zal dan meer van hunne reeds verkregene of vermeerderde kunde en ervaring afhangen, om een ruim bestaan te vinden, hetgeen voorzeker niet missen zal, zoodra aan eigenaars of administrateurs de bekwaamheid en goede behandeling bij ondervinding zullen gebleken zijn. Dan ook zullen deze niet meer genoodzaakt zijn de plantaadjezieken naar de stad op te zenden, maar zich te gereeder van eene goede gelegenheid, meer in de nabijheid bedienen.

De Chirurgijns zullen geene gewigtige operatiën alleen verrigten, ten zij er *periculum in mora* ware, maar daarbij een of meer hunner Collega's verzoeken, en omtrent de noodzakelijkheid en de wijze van behandeling, met elkander raadplegen, alles met voorkennis en medeweten van den eigenaar of zaakgelastigde. Ook zullen zij van alle voorvallen, waarvan, volgens de wet, aan de regterlijke magt moet worden kennis gegeven, gelijk mede van subiete sterfgevallen, die ter hunner kennis komen, dadelijk aan den Districts-Chirurgijn berigt doen toekomen; ook zullen zij verpligt zijn, alle drie maanden omtrent de gedane vaccinatie, aan denzelven schriftelijk berigt in te zenden.

De

De Geneeskundigen in de rivieren, die ziekenhuizen hebben, zullen moeten verpligt worden om, naar gelang van de uitgebreidheid hunner praktijk en van het aantal der plantaadjen, die zij bedienen, een of twee, bij het Geneeskundig Toevoorzigt bekwaam geoordeelde adfiftenten na te houden, ten einde bij afwezigheid of ziekte, de verrigtingen in de ziekenhuizen behoorlijk hunnen gang kunnen gaan.

Dat zoodanige adfiftenten de geneesmiddelen wel moeten kennen en de bereiding goed verftaan, fpreekt van zelf.

Er zijn weinig effecten in de kolonie, op welke de Negermagt fterk genoeg is, om met voordeel een' Geneeskundige bepaaldelijk voor zulk eene plantaadje aan te raden. Hoe wenfchelijk zulks ook anderzins voor de dienst ware, zoo doen zich daar tegen verfcheidene zwarigheden op; men is onder anderen niet zeker, een gefchikt perfoon, lang aan de dienst van de plantaadje te zullen verbinden, veeltijds doen zich fpoedig betere uitzigten op, en in zoodanige gevallen zijn zelfs de beste voorzorgen, bij contracten genomen, vruchteloos of ontoereikende. Diegenen echter, welke in de gelegenheid mogten zijn, zich van een' bekwaam man voor de plantaadje alleen te verzekeren, zullen voorzeker het beste bediend worden.

Ten aanzien van de voeding in de ziekenhuizen diende algemeen bepaald te worden, dat derzelver verzorging aan den Geneeskundigen word overgelaten, ten einde de thans gewone en tegen het belang

der

der zieken ſtrijdende voedingswijze, in eene meer geregelde konde worden behandeld. De zieke behoort niet zoo veel te kunnen eten als hij verkiest; ook geeft die eigene kokerij tot eene menigte ongeregeldheden aanleiding. De voeding moet zijn zoo als boven, bij de behandeling der zieken, op plantaadje is aangegeven.

Wat nu al verder de kosten der verpleging en der viſites betreft, zoo is het mij voorgekomen, dat ook daarin eene nadere bepaling zoude noodig zijn. De inſtructie is, ten dien opzigte, mede niet overal duidelijk genoeg. Voor eene viſite naar plantaadje wordt gezegd, dat voor ieder tij water, daartoe noodig, zoo wel naar als van den patiënt gaande, zes gulden Ned. kunnen in rekening gebragt worden. Diensvolgens zal een Chirurgijn, naar deze letterlijke bepaling, voor eene distantie van zes uren, twaalf gulden mogen rekenen; het *Collegium Medicum* accordeert echter maar zes gulden. Vele plantaadjen liggen ſoms geen kwart tij van den Chirurgijn af, anderen weder liggen zoodanig, dat hij, in een half uur rijdens of gaans, ter plaatſe kan zijn, waar hij varende in geen drie uren zoude kunnen komen. De Chirurgijn rekent, desniettegenſtaande, zijne viſite niet minder als voor een heel getij: waarom verder de Geneeskundige, buiten deze zes gulden, nog voor iederen patiënt, die hij meer bezoekt, als waarvoor hij bepaaldelijk geroepen is, vijftig centen kan rekenen, is mede niet duidelijk, daar een Chirurgijn aan *Paramaribo*, voor de viſite bij eenen ſlaaf

ſlechts

flechts vijf en dertig centen wordt toegekend. De eerste wordt voor zijn plantaadjebezoek ruim betaald, en kan dus ligtelijk, zonder zich, als het ware, van de plaats te bewegen, twintig zieken zien, de laatste daarentegen moet zich, voor eene enkele visite, dikwijls van het eene gedeelte der stad naar het andere begeven.

Mijns bedunkens zoude het geregelder en billijker zijn, bij plantaadjevisite de uren afstands tot grondslag der berekening te nemen, en de visites op nabij gelegene effecten, althans minder dan een uur afstands, op twee gulden vast te stellen, om dan vervolgens voor de patiënten in het bijzonder te bepalen, dat voor de zieken, bij welke de Chirurgijn niet bepaaldelijk geroepen is, vijf en dertig centen zouden worden betaald, terwijl aan den Chirurgijn in de stad, hier te lande in plaats van 35, wel 75 centen voor elke visite mogten toegelegd worden.

Omtrent de verpleging in de ziekenhuizen dient, zoo als reeds vroeger is aangemerkt, dat voor de eerste twee maanden 75 centen en voor de volgende vier maanden 40 centen per dag voor verpleegkosten niet van zoodanige begrippen, als bovengemeld, uitgaan, maar zoude het, onder verbetering, goed zijn, als men zoo wel voor de eerste als laatste dagen der behandeling een vast geld bepaalde, en zich noch aan de eerste of laatste maanden, noch over den langeren tijd ophield, maar de vijf en zeventig centen over de eerste twee maanden, volgens de tegenwoordige bepaling, tot vijftig centen per dag verminderde; voor welke,

theek, en de plaats of woning van den Dresneger, bij of in het ziekenhuis te zijn.

Nadat ik mijne gedachten eens had laten gaan, over de vereischten van een geschikt ziekenhuis voor Negers, en deze aan den Heer Lands-Architekt DE VROOME, had voorgedragen, heeft deze bekwame Bouwkundige de goedheid gehad, mij een plan te leveren van een ziekenhuis, voor 250 à 300 koppen, hier achter bijgevoegd voor degenen, die van zoodanig gebouw zouden wenschen gebruik te maken.

Het zoude overbodig zijn hier eene nadere verklaring van de bijzondere inrigting van hetzelve te geven, naardien de daarbij gevoegde uitlegging voor een ieder voldoende kan geacht worden. Voor dezulken echter, die de kosten van een zoodanig gebouw niet aanwenden of dragen kunnen, kan het meer eenvoudige en voor eene plantaadjemagt van 125 koppen of daaromtrent ingerigte plan, te vinden op plaat 3, des verkiezende, gevolgd worden.

De voeding der zieken moet bestaan in bananengongotee, gort, rijst, arrowroot, okrum en porselijn, droogen visch en, waar het noodig is, in hoendervleesch; tot drank: water, gortwater, limonade, uitgeperste zure oranjes en suikerstroop en, des vereischt wordende, rooden wijn. De zieken behooren de spijzen niet zelve te bereiden, maar men moet dezelve voor hen laten gereed maken, op bestemde tijden, en in bepaalde hoeveelheden en naar den aard der ziekte, toedienen. Tot dat einde moeten de kookplaatsen

van

van het ziekenhuis worden afgezonderd, zoo als dit op plaat 2 is voorgefteld.

De patiënten moeten dagelijks, kan het zijn, door eenen geneeskundigen perfoon bezocht worden, of anders door dengene, die het toezigt heeft. Tweemaal daags behooren de aan uitwendige gebreken laborerenden, door den Dresneger verbonden te worden, volgens het hem opgegeven voorfchrift. Bijzondere oplettendheid wordt gevorderd ten aanzien van algemeene reinheid, en vooral ook behoorde men te zorgen, dat de patiënten zuivere en goede verbandftukken krijgen, en dat de onreine door bijtende loog en de zure oranjes wel worden gezuiverd. Men moet, zoo veel mogelijk, zorgen, dat de Dresnegers alle ruwheid, bij het leggen van verbanden, vermijden, ten einde de zieken niet beangst voor de behandeling te maken, waardoor zij foms deze en gene ongefteldheden of kleine ziekten verzwijgen, waarmede zij dan naderhand, als dezelve niet meer te verbergen zijn, voor den dag komen; want dan is het weken lang fukkelen, terwijl dezelve, in den aanvang bemerkt zijnde, in weinige dagen zouden kunnen genezen zijn.

Sommigen doen dit echter, om van het werk voor eenen langen tijd bevrijd te blijven; ook zijn er Negers, die, om deze reden, de verbanden tusfchentijds losmaken, en door deze of gene middelen de genezing opzettelijk verhinderen, moetende het verband in dit geval verzegeld worden; voorts moeten de middelen, tot in-

inwendig gebruik, door den Dresneger zelven ingegeven en daarop, zoo veel mogelijk, het toezigt gehouden worden, naarmate het voorkomende geval of de zaak vereischt. Het misbruik van merkuriaalmiddelen dient men paal en perk te ſtellen; zoodanige kuur, die ja, ſoms den patiënt van eene of andere zweer of van uitſlag geneest, maar ook dikwijls, te onpas voorgeſchreven of verkeerd toegediend, de gezondheid ruïneert, moet niet anders, dan op geneeskundig advijs aangewend worden. De Negers zijn te veel op die ſoort van kuren geſteld, ook laat het zich, uit hoofde der algemeene gehechtheid aan dezelve, niet veronderſtellen, dat men hier gemakkelijk zal leeren begrijpen, dat men zijne bedoeling, in gevallen, waar *mercurialia* noodig geacht wordt, de genezing, zonder ſalivering kan bereiken.

De Chirurgijns, ten dienſte der Plantaadjen in de rivieren, behooren te beſtaan in geſalariëerde Districts en gewone Chirurgijns. De eerſte moeten zich van de laatſte daardoor onderſcheiden, dat zij tevens in de Vroedkunde geëxamineerd en ervaren zijn. Zij zullen geene de minſte autoriteit over hunne Collega's uitoefenen; hunne bijzondere verpligting zal beſtaan in overal te gaan, waar men hunne hulp inroept, om het even, of zij daar al of niet de gewone praktijk hebben; de Vaccinatie zal, onder nadere bepalingen, bijzonder aan hunne zorg zijn toevertrouwd; zij zullen van alle voorvallen, zoo wel ſubiete ſterfgevallen als andere accidenten, in hun District ten ſpoedigſte berigt dienen te ontvangen,

ten

ten einde het noodige onderzoek te doen, op de wijze, als zulks, volgens de wet, in de *Nederlanden* is bepaald, en van hunne bevinding berigt geven; waar het behoort.

Hun voornaamste pligt zal almede zijn de gevraagde vroedkundige hulp te verleenen, als ook, om in alles hunne overige kunstgenooten, collegialiter, des verzocht zijnde, bij te staan.

De Distrikt-Chirurgijns zullen geene andere, dan zoogenaamde losse praktijk uitoefenen, ten einde minder gebonden te zijn, en om zonder verzuim zich te kunnen begeven ter plaatse, waar hunne dienst vereischt wordt. Verder zullen zij, in onverhoopte gevallen van besmettelijke of epidemie-ziekten, in een of ander Distrikt, tot adsistentie disponibel zijn, en eindelijk zullen zij alleen, voor zoo verre hunne verrigtingen belangt, onder het toezigt van de Geneeskundige Directie staan en, als het ware, met dezelve corresponderen.

De gewone Chirurgijns oefenen hunne praktijk uit, en houden etablissementen voor zieke slaven. Wat omtrent de ziekenhuizen voor de plantaadjen gezegd is, dient ook, zoo veel mogelijk, bij de Chirurgijns geobserveerd te worden. Zij dienen een register te houden, waarin de zieken worden ingeschreven, houdende, volgens rubrieken: 1°. den naam van den patiënt, 2°. plantaadje, waartoe behoorende, 3°. eigenaar, 4°. datum van inkomst, 5°. ziekte of gebrek, 6°. datum van vertrek en 7°. rubriek voor aanmerkingen, waarin datgene moet vermeld staan,

wat tot opheldering van deze of gene omſtandigheid, de zieken betreffende, kan ſtrekken.

Bij vertrek van den patiënt, het zij herſteld of ongenezen, zal de Chirurgijn een uitgangsbiljet afgeven, waarin de kosten van verpleging in margine geſteld zijn. In het laatſte geval, als wanneer de lijder niet genezen zijnde, naar het hoofd-Etablisſement tot verdere behandeling wordt opgezonden, moet den zieken een kort verſlag worden ter hand geſteld, ten einde men aldaar onderrigt worde, wat er met den lijder tot dato geſchied zij, en welke behandeling dezelve ondergaan heeft. Het hoofd-Etablisſement zoo wel, als die in de rivieren zullen, op verlangen van den eigenaar of der adminiſtrateurs, maandelijks den ſtaat van de patiënten, voor zoo veel een ieder hunner aangaat, opgeven, ten einde de belanghebbenden met de behandeling en den toeſtand van de zieken ſteeds behoorlijk bekend blijven. Zoodanig extract zal den naam van den zieke en dien der plantaadje bevatten, benevens datum van inkomst, en ziekte, waaraan laborerende. En in het rubriek voor aanmerkingen, zal kortelijk worden gezegd: „wordt beter; blijft in denzelfden ſtaat, of is erger."

De plantaadjen zoo min als de Chirurgijns moesten geen accoord meer, op de gebruikelijke wijze, aangaan, want de Chirurgijn kan, met geene mogelijkheid, voor *f* 1,25 per kop in het jaar, eene doelmatige behandeling aan de zieke plantaadje-Negers verſchaffen, en de ondervinding leert dagelijks maar al te zeer, dat, hoe luttel dan de ſom voor de plantaad-

taadje ook moge zijn, het geld, als het ware, onnut verſpild wordt. Het noodzaakt in zeker opzigt den Chirurgijn tot knoeijerij en ſlechte behandeling; ook zullen de meeste plantaadjen, die in de rivieren bij zoogenaamde vaste praktijk behandeld worden, genoegzaam ondervinden, dat de uitgaven aan extra behandeling voor deze of gene kuren, operatiën, of waarin het al gezocht wordt, nog aanmerkelijk oploopt. Zeer dikwijls gebeurt het dan nog, dat de zieke eindelijk ongenezen naar de ſtad moet opgezonden en onder eene andere behandeling geſteld worden. Er is, naar mijn gevoelen, geene wijze, waarop een accoord voor beide aannemelijk kan zijn, dan, wanneer eene ronde ſom, berekend tegen *f* 2,50 à *f* 3,00 per kop, in het jaar bepaald wordt voor alles, wat er in de genees- en heelkundige dienst te doen valt, medicijnen en wat dies meer zij daaronder begrepen, buiten de voeding, mits de zieken aan den Chirurgijn ter verpleging worden toegezonden.

Dan ook moet de Geneeskundige, alleen in buitengewone gevallen, tot viſiteren op plantaadje verpligt zijn; zieken, die in zoodanige omſtandigheden op plantaadje blijven en daar behandeld worden, ontvangen de medicijnen uit den voorraad, op het effect voorhanden, of op deszelfs kosten extra. De Geneeskundigen zullen bij zoodanige engagementen niet verpligt zijn, het grootſte gedeelte van hun leven, met wekelijkſche viſites naar de plantaadjen door te brengen, maar meestentijd te huis kunnen zijn, en

daar hunnen tijd met meer nut aan de bij hen gezondene patiënten kunnen besteden, die zij anders genoodzaakt zijn, door het bestendig heen en weder trekken, aan *quasi*-adsistenten en Dresnegers toe te vertrouwen. Verder zullen zij dan genoegzame gelegenheid vinden, om zich zelven te oefenen en zich daardoor des te nuttiger te maken. Het zal dan meer van hunne reeds verkregene of vermeerderde kunde en ervaring afhangen, om een ruim bestaan te vinden, hetgeen voorzeker niet missen zal, zoodra aan eigenaars of administrateurs de bekwaamheid en goede behandeling bij ondervinding zullen gebleken zijn. Dan ook zullen deze niet meer genoodzaakt zijn de plantaadjezieken naar de stad op te zenden, maar zich te gereeder van eene goede gelegenheid, meer in de nabijheid bedienen.

De Chirurgijns zullen geene gewigtige operatiën alleen verrigten, ten zij er *periculum in mora* ware, maar daarbij een of meer hunner Collega's verzoeken, en omtrent de noodzakelijkheid en de wijze van behandeling, met elkander raadplegen, alles met voorkennis en medeweten van den eigenaar of zaakgelastigde. Ook zullen zij van alle voorvallen, waarvan, volgens de wet, aan de regterlijke magt moet worden kennis gegeven, gelijk mede van subiete sterfgevallen, die ter hunner kennis komen, dadelijk aan den Districts-Chirurgijn berigt doen toekomen; ook zullen zij verpligt zijn, alle drie maanden omtrent de gedane vaccinatie, aan denzelven schriftelijk berigt in te zenden.

De

De Geneeskundigen in de rivieren, die ziekenhuizen hebben, zullen moeten verpligt worden om, naar gelang van de uitgebreidheid hunner praktijk en van het aantal der plantaadjen, die zij bedienen, een of twee, bij het Geneeskundig Toevoorzigt bekwaam geoordeelde adſiſtenten na te houden, ten einde bij afwezigheid of ziekte, de verrigtingen in de ziekenhuizen behoorlijk humnen gang kunnen gaan.

Dat zoodanige adſiſtenten de geneesmiddelen wel moeten kennen en de bereiding goed verſtaan, ſpreekt van zelf.

Er zijn weinig effecten in de kolonie, op welke de Negermagt ſterk genoeg is, om met voordeel een' Geneeskundige bepaaldelijk voor zulk eene plantaadje aan te raden. Hoe wenſchelijk zulks ook anderzins voor de dienst ware, zoo doen zich daar tegen verſcheidene zwarigheden op; men is onder anderen niet zeker, een geſchikt perſoon, lang aan de dienst van de plantaadje te zullen verbinden, veeltijds doen zich ſpoedig betere uitzigten op, en in zoodanige gevallen zijn zelfs de beste voorzorgen, bij contracten genomen, vruchteloos of ontoereikende. Diegenen echter, welke in de gelegenheid mogten zijn, zich van een' bekwaam man voor de plantaadje alleen te verzekeren, zullen voorzeker het beste bediend worden.

Ten aanzien van de voeding in de ziekenhuizen diende algemeen bepaald te worden, dat derzelver verzorging aan den Geneeskundigen word overgelaten, ten einde de thans gewone en tegen het belang

der

3°. Voor eene visite bij nacht, gerekend na middernacht, tot vóór 5 ure des morgens,

a. Bij blanken en vrijlieden . . . . . . *f* 2:—

b. Bij slaven . . . . « 1:—

Art. 29.

De Chirurgijns, welke buiten *Paramaribo* op plantaadje geëtablisseerd zijn, zullen voor ieder getij, hetwelk zij noodig hebben om zich naar de woning van den patiënt te begeven, en van daar naar hun Etablissement terug te keeren, in rekening mogen brengen . . . . *f* 6:—.

en, indien zij meer dan eenen patiënt bezoeken, zullen zij voor elken meerderen, per visite, mogen rekenen . . . . « —:50.

terwijl zij, daarenboven, wanneer de benoodigde medicijnen niet in de huis-apotheken, die gewoonlijk op plantaadje gevonden worden, mogten voorhanden zijn, voor het leveren der medicijnen zullen mogen rekenen op denzelfden voet, waarop zulks, bij deze Resolutiën, aan de Apothekers is voorgeschreven.

Art. 30.

Voor alle patiënten, die in de Hospitalen der Chirurgijns zullen opgenomen worden, en waaromtrent geen voorafgaand accoord met hen is aangegaan, zullen dezelve mogen rekenen:

1°. Voor blanken en vrijlieden per dag . *f* 2:—.

En daarenboven voor kostgeld per dag « 1:—.

2°.

2°. Voor ſlaven

a. Gedurende de twee eerſte maanden, per dag, ... *f* —:75.

b. Gedurende de vier volgende maanden, per dag, ... « —:40.
Kostgeld . . . . « —:30.

Wanneer echter een ſlaaf, na verloop van zes maanden, nog niet herſteld of genezen is, zal voor den meerderen tijd alleenlijk het kostgeld in rekening mogen gebragt worden.

Art. 31.

Voor het eerſte verband, in cas van verwondingen, contuſiën of fracturen, ten gevolge van feitelijk geweld, en voor het daarvan af te geven relaas zullen de Chirurgijns kunnen rekenen van *f* 6 tot *f* 20, naar omſtandigheden, ter deciſie van den Heer Raad Fiscaal, zullende de daarop volgende verbanden worden berekend, zoo als bij Art. 28 is bepaald.

Art. 32.

De Chirurgijns zullen voor de hier onderſtaande operatiën en kunstbewerkingen mogen rekenen, als volgt:

1°. Voor eene aderlating op den arm . . *f* 1:50.
2°. Voor eene aderlating op den voet . . « 2:—.
3°. Voor eene aderlating bij een kind op den arm of voet . . . . « 2:50.
4°. Voor het trekken van een kies of tand « 2:50.

5°. Voor het appliceren van eene fontenel *f* 2:—.
Voor ieder verband . . . . « —:25.
6°. Voor het leveren en appliceren van eene Spaansche vliegpleister, per handpalm . . . . « 2:—.
En voor ieder verband . . . . « —:25.
7°. Voor het appliceren van een *catheter* « 3:—.
8°. Voor het appliceren van een *bougie*, buiten het leveren van dezelve, . . « 1:50.
9°. Voor het appliceren van een *passarium* in *prolapsu uteri*, buiten het leveren van dezelve . . . . « 3:—.
10°. Voor de repositie van eene navel-, liesof buikbreuk . . . . « 12:—.
11°. Voor de operatie van eene geklemde breuk . . . . «150:—.
12°. Voor dezelfde operatie niet reüsserende . . . . « 40:—.
13°. Voor het trepaneren per kroon . . . « 25:—.
14°. Voor de operatie van eene waterbreuk . . . . « 25:—.
15°. Voor het aftappen van eene waterbreuk . . . . « 20:—.
16°. Voor het opereren van een *panaritium* . . . . « 5:—.
17°. Voor de operatie van een *aneurisma* « 80:—.
18°. Voor de operatie van een *polypus narium*, *uteri*, *fistula lacrymalis* en *fistula ani*, buiten de verbanden . . . . « 60:—.

19°.

19°. Voor de operatie van de *cataracta:*

A. Welslagende

a. Aan beide oogen . . . . *f* 200:—.

b. Aan een oog . . . . « 100:—.

B. Niet wel slagende, per oog, ... « 25:—.

20°. Voor het wegnemen van een *cystic*-gezwel . . . . « 20:—.

21°. Voor de repositie van eene *dislocatie* van den onderarm of voet . . « 25:—.

22°. Voor de repositie van eene *dislocatie* van de *ossa carpi*, *metacarpi* en *tarsi* en *metatarsi* . . « 15:—.

23°. Voor de repositie van eene *dislocatie* van den opperarm of knie . « 35:—.

24°. Voor de repositie van eene *dislocatie* van het *os femoris:*

a. Welslagende . . . . « 60:—.

b. Niet welslagende . . . . « 20:—.

25°. Voor de repositie van eene *simpele fractuur* van het *os humeri* . . . . « 25:—.

26°. Idem voor die van de *tibia* of *fibula* . . . . « 50:—.

27°. Idem voor die van de *radius* of *ulna* . . . . « 35:—.

28°. Idem voor die van het *os femoris* « 50:—.

29°. Idem voor die van de *ossa claviculae* . . . . « 30:—.

30°. Idem voor die van eene rib, (zullende, wanneer de bovengemelde sub N°. 25, 26, 27, 28, 29 en 30

 voor-

len de Chirurgijns, het zij die aan *Paramaribo*, het zij op Plantaadje refideren, betalen eene fom van *f* 10:—.

Art. 39.

Chirurgijns-knechts zullen, voor derzelver immatriculatie bij het *Collegium Medicum*, betalen, eene fom van *f* 10:—.

---

lage B.

LASSE.					
1	Van	gr. *f* 5« 2½	20 gr. *f* 7«10	30 gr. *f* 10«—	60 gr. *f* 17«10
2	«	« « 3«15	30 « « 5«—	40 « « 6« 5	1 dr. « 8«15
3	«	« « 1«15	30 « « 2« 5	40 « « 2«15	1 « « 3«15
4	«	« « 1«15	1 dr. « 2« 5	1½ dr. « 3«—	2 « « 3«15
5	«	dr. « 1« 2½	2 « « 1«17½	3 « « 2«12½	4 « « 3« 7½
6	«	« « 2«—	4 « « 2«10	6 « « 3«10	1 once « 4«10
7	«	« « 1« 5	4 « « 1«10	1 once « 2«10	2 « « 4«10
8	«	« « 1« 2½	1 once « 1«10	2 « « 2«10	3 « « 3«10
9	«	« « -«18	1 « « 1« 4	3 « « 2«16	4 « « 3«12
10	«	« « -«12½	1 « « -«15	3 « « 1«15	6 « « 3 15
11	«	once « -«15	3 « « 1«—	4 « « 1« 5	8 « « 2« 5
12	«	« « 1« 2	6 « « 1« 4	8 « « 1« 8	16 « « 2« 4

len de Chirurgijns, het zij die aan *Paramaribo*, het zij op Plantaadje residéren, betalen eene som van *f* 10:—.

Art. 39.

Chirurgijns-knechts zullen, voor derzelver immatriculatie bij het *Collegium Medicum*, betalen, eene som van *f* 10:—.

Bij-

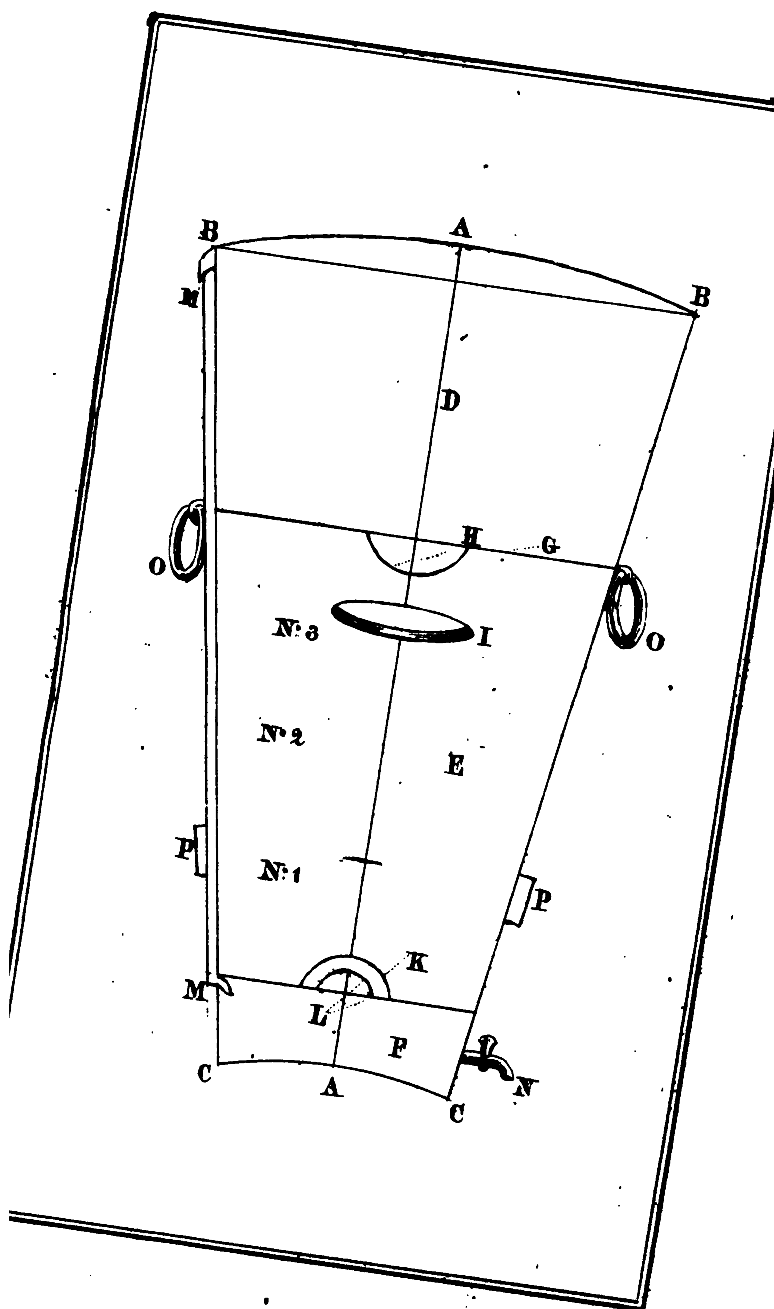
lage B.

LASSE.

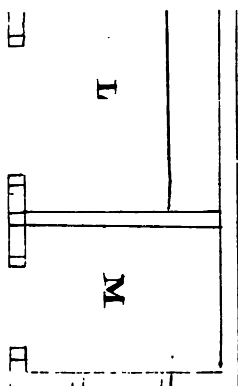
1	Van	gr. f 5 « 2½	20 gr. f 7 « 10	30 gr. f 10 « —	60 gr. f 17 « 10
2	«	« « 3 « 15	30 « « 5 « —	40 « « 6 « 5	1 dr. « 8 « 15
3	«	« « 1 « 15	30 « « 2 « 5	40 « « 2 « 15	1 « « 3 « 15
4	«	« « 1 « 15	1 dr. « 2 « 5	1½ dr. « 3 « —	2 « « 3 « 15
5	«	dr. « 1 « 2½	2 « « 1 « 17½	3 « « 2 « 12½	4 « « 3 « 7½
6	«	« « 2 « —	4 « « 2 « 10	6 « « 3 « 10	1 once « 4 « 10
7	«	« « 1 « 5	4 « « 1 « 10	1 once « 2 « 10	2 « « 4 « 10
8	«	« « 1 « 2½	1 once « 1 « 10	2 « « 2 « 10	3 « « 3 « 10
9	«	« « — « 18	1 « « 1 « 4	3 « « 2 « 16	4 « « 3 « 12
10	«	« « — « 12½	1 « « — « 15	3 « « 1 « 15	6 « « 3 15
11	«	once « — « 15	3 « « 1 « —	4 « « 1 « 5	8 « « 2 « 5
12	«	« « 1 « 2	6 « « 1 « 4	8 « « 1 « 8	16 « « 2 « 4

PLAAT I.

a a De geheele lengte 1 el 6 duim Ned.
b b Middellijn 6 palm 5 duim (boven).
c c Idem 3 palm 2 duim (onder).
d Ruimte van den innemer 3 palm 5 duim.
e Idem van het doorzijgende gedeelte 6 palm.
f Idem van den ontvanger 1 palm 1 duim.
g Bovenste los liggende bodem, welke echter met schuiven zeer digt en sterk moet gesloten zijn.
h Holle plaats met gaatjes, waarin eene spons gelegd wordt, en over dezelve een beugeltje.
i Los plat schoteltje, om het water op te houden en te verspreiden, 2 palm 5 duim middellijn.
k Bolrond deksel met lage pootjes, om de bolronde met gaatjes voorziene gedeelten in den middelsten bodem tegen het invallen van zand en kiezel te beschutten.
l Middelste vastgeklonken of gesoldeerde bodem, met eene bolronde verhevenheid voorzien, met gaatjes tot doorlating van het gezuiverd water.
m m Luchtbuis, loopende langs de geheele machine, dienende om het water ongehinderd door de kraan te lozen.
n De kraan.
o o Ooren of ringen, ter behandeling van het werktuig.
p p Sleuven tot inschuiving van pooten.
N°. 1, 2 en 3 duiden de gecalculeerde ruimten aan, welke gevuld worden: de ruimte N°. 1 met grove kiezel en zand, N°. 2 beenkool, N°. 3 kiezel en zand; alles vast.

B
A
B
M
D
O
H
G
O
N:3
I
N:2
E
P
N:1
P
K
M
L
F
C
A
N
C

Voeten Rhijnlandsch

Wm de Vroome
Architect.

Steend. v Saks & Desguin te Amst.

Pl. I.

